

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

БАС РЕДАКТОР

Ж.О. Жылбаев - п.ғ.к., Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті, ҚР БҒМ

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ

М.Е. Мұқатова - п.ғ.к., Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА вице-президенті

А.М. Мамырханова - т.ғ.к., доцент, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА ғалым-хатшысы

Ж.Ж. Наурызбай - п.ғ.д., профессор, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, Тәрбие және этномәдениет бөлімінің меңгерушісі

Г.Д. Баубекова - п.ғ.д., профессор, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, Тәрбие және этномәдениет бөлімінің бас ғылыми қызметкері

Д.П. Қожамжарова - п.ғ.д., профессор, Тараз педагогикалық институтының ректоры

Л.А. Худенко - п.ғ.д., доцент, «Ұлттық білім институты» ғылыми-әдістемелік мекемесінің ғылыми-зерттеу институты директорының орынбасары (Беларусь Республикасы)

В.Н. Скворцов - э.ғ.д., профессор, А.С. Пушкин атындағы Ленинград мемлекеттік университетінің ректоры (РФ)

Л.В. Моисеева - п.ғ.д., профессор, Орал мемлекеттік педагогикалық университетінің кафедра меңгерушісі, (Екатеринбург қ., РФ)

С.Ж. Пралиев - п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ ректоры

М.Н. Сарыбеков - п.ғ.д., профессор, М.Х. Дулати атындағы ТарМУ ректоры

Б.А. Жетпісбаева - п.ғ.д., профессор, Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, шетел тілдері факультетінің деканы

С.В. Чернышенко - білім беру бағдарламаларының менеджері, Кобленц-Ландау университетінің профессоры (Германия)

Л.С. Сырымбетова - п.ғ.к., Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, Үштілді білім орталығының директоры

Г.С. Құдайберген - Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, Шағын жинақты мектепті дамыту орталығының директоры

Редактор - Құсайынов О.А.
Корректор - Мұхатаева Б.М.
Корректор - Жакишева М.К.

МАЗМҰНЫ

ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Р.К. Михалев, А.А. Саипов
Оқу-тәрбие процесіндегі өлкетану: дәстүрлер және инновациялар.....3

Г.Ш. Ақжүнісова
Жекеленген және жекеленбеген пысықтауыштар.....9

Н.У. Нұрғалиев
Сабақ кестесінің жаңа форматы.....12

А.А. Абильдина
Студенттердің сыни ойлауын педагогикалық технологиялар арқылы дамыту.....15

М.К. Жакишева, Ж.К. Жакишева
12 жылдық білім беру жағдайындағы құзыреттілік тәсілдері.....21

Ж.Қ. Жунусова, А.А. Абильдина
Google сервистер – бірлескен қызмет үшін заманауи білім беру ортасы.....26

О.М. Жолымбаев, Э.Т. Бахтинова, Г.Қ. Нұрсұлтанова, Қ.Р. Тайболдина
Мектептің математика курсындағы ықтималдық-статистикалық мазмұнының сабақтастығын қалыптастыру.....29

Д.Адайр, Ж.Бакенов, М.Джегер
Оқу процесіндегі сын тұрғысынан ойлау шеңбері.....33

ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Б.И. Жасағанбергенова
«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ұлттық идеясы – мектептегі рухани – адамгершілік тәрбие негізі.....37

А.Т. Смағұл
Инновациялық іс-тәжірибедегі – «МӘҢГІЛІК ЕЛ» құндылықтары.....41

Н.Е. Қасымова
Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеудегі мұғалімнің рөлі.....47

Журналдың құрылтайшысы:

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі.

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде есепке тіркеліп, 2003 жылғы 15 қазанда №4334 Ж куәлігі берілген.

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2008 жылғы 30 желтоқсанда №9838-ж куәлігімен қайта тіркелді.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!

Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Меншік иесі: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК. 2000 жылдың мамырынан шыға бастады. Басылым 3 айда бір рет шығады.

Мекенжайы:

010000, Астана қ.,
Орынбор көшесі, 4
“Алтын Орда” БО, офис-1500.
тел.: 8 (7172) 57-66-49

E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

Басуға 29.08.2016 ж. қол қойылды.
ш.б.т. - 4,75 RISO басылым.
Таралымы - 305 дана.
Ы. Алтынсарин атындағы
ҰБА-ның баспа орталығында
басылып шығарылды

ӘДІСТЕМЕЛІК МЕКТЕП

А.Т. Мұратбеков
Педагог қызметкерлерді аттестациялауды ұйымдастыру мен жетілдірудегі шетел тәжірибесін пайдалану мүмкіндіктері.....52
Б.Ч. Жалмағамбетова,
О.П. Заречная, Л.В. Рыжкова
Біліктілікті арттыру жүйесіндегі технологиялар және технологиялық ыңғай жөнінде.....55

ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС

Г.Б. Нурадин
Белсенді педагогикалық практика арқылы студентті кәсіпке бейімдеудің тиімді жолдарын анықтау: педагогикалық зерттеу.....64

КОНФЕРЕНЦИЯЛАР, ФОРУМДАР, СЕМИНАРЛАР

«Оқыту қазақ тілді емес мектептерге арналған «Қазақ тілі» пәнінің деңгейлік оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендерін апробациядан өткізудің қорытындысы туралы» республикалық ғылыми-әдістемелік семинар (1 шілде 2016 ж., Астана қ.).....71

БІЗДІҢ АВТОРЛАР.....73
АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕ.....75

КРАЕВЕДЕНИЕ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ

Р.К. Михалев

Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, г.Астана

А.А. Саипов

Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, г.Астана

Аңдатпа. Мақалада өлкетанымдық оқытуда инновациялық формаларды, әдістер, технологиялар мен тәсілдемелерді ендіру қажеттілігі, эмоционалдық әсер ету, көрнекілік, ақпараттық-компьютерлік технологияларды пайдалану арқылы оқушының танымдық қызығушылығын қалыптастыру мен дамытудың маңыздылығы туралы айтылады. Мақала авторлары өлкетанымдық әрекеттегі инновациялық тәсілдемелерді пайдаланудың өз тәжірибесімен де бөліседі.

Аннотация. В статье говорится о необходимости внедрения инновационных форм, методов, технологий, подходов в краеведческом обучении, важности формирования и развития познавательного интереса обучающихся через эмоциональное воздействие, наглядность, использование информационно-компьютерных технологий. Авторы делятся и собственным опытом использования инновационных подходов в краеведческой деятельности.

Abstract. The article refers to the need to introduce innovative forms, methods, techniques and approaches when educating using regional context, the importance of the formation and development of informative interest of students through the emotional impact, visibility, and use of information and computer technologies. The authors share their own experiences and the use of innovative approaches in regional studies.

Тірек сөздер: өлкетану, өлкетанымдық білім беру мен оқыту, оқытудың өлкетанымдық ұстанымы, өлкетанудың зерттеу нысандары, өлкетанудағы инновациялар.

Ключевые слова: краеведение, краеведческое образование и обучение, краеведческий принцип обучения, объекты изучения краеведения, инновации в краеведении.

Keywords: Regional studies, local history, local history education and training, local history teaching principle, object of study of local history, innovations in local lore.

*«Чтобы понять настоящее и увидеть контуры будущего,
нам необходимо взглянуть в прошлое».*

Н. А. Назарбаев

Краеведение традиционно рассматривают как изучение природы, населения, хозяйства, истории и культуры какой-либо части страны, административного или природного района, населенных пунктов, главным образом, силами учащихся, учителей и местного населения. В настоящее время оно утверждается как самостоятельная комплексная научная дисциплина, необходимая для полноценного образования и воспитания, подготовки специалиста, которому предстоит жить и работать на территории, изучаемой краеведением.

Заповеди, на основе которых строится краеведческая работа в школах:

1. Цени, изучай, берегай и развивай свой край и Отечество: ее природу, культуру, экономику.
2. Овладевай, сохраняй и развивай традиции и культуру своего и других народов, проживающих в крае.
3. Изучай и дорожи историей народа края.
4. Свято относись к знакам и символике своей страны.

Основополагающими принципами организации учебно-воспитательной работы в краеведении являются: открытость, привлекательность, деятельность, свобода участия, обратная связь и сотворчество, ведущие к инновационной деятельности.

Общим объектом изучения краеведения является природа, население, хозяйство, историческое прошлое, искусство, культура родного края. Для современного краеведения важна опора на наследие краеведов далёкого и недавнего прошлого, что обеспечивает преемственность духовных и культурных традиций народов, населяющих свой край.

В зависимости от содержания исследуемых вопросов, выделяют краеведение географическое, литературное, историческое, ботаническое, археологическое, фольклорное и так далее. Но поскольку все эти вопросы касаются определенной территории, географическое содержание является основой для изучения всех аспектов. Поэтому при изучении любых вопросов краеведения, необходимо рассматривать природные особенности территории, их изменения во времени. Именно они определяют своеобразие культуры, народного творчества, традиций, обычаев, обрядов, национальной кухни проживающего населения, специфические черты национального ремесла и хозяйства в целом, помогают полнее и лучше понять нынешний облик хозяйства в связи с его историческим прошлым. Без этого принципа, изучение краеведческих аспектов будет усеченным и неполным.

В общеобразовательных школах страны краеведческие аспекты рассматриваются: на школьных предметных уроках, классных часах и общественных мероприятиях, как их воспитательная цель и задача (воспитание патриотических, гражданских чувств к «малой» родине); краеведческий блок существенно дополняют учебные курсы географии, биологии, истории, литературы, физики, химии и других предметов знаниями о своем крае; целенаправленно и комплексно родной край изучают на уроках предмета «Краеведение» в 7 классе.

Распространенными и традиционными формами краеведческой работы учащихся являются тематические мероприятия и экскурсии, конференции, семинары, работа в школьных музеях, предметные недели, встречи с ветеранами войн, совместные научные проекты, круглые столы, организация тематических выставок и стендов. Они позволяют организовывать целенаправленную самостоятельную творческую исследовательскую и поисковую деятельность учащихся на основе использования современных достижений. Однако данные формы работы имеют некоторые недостатки:

1. Они не в полной мере способствуют развитию познавательного интереса учащихся, так как зачастую основаны на репродуктивной деятельности.

2. Конференции, семинары, предполагают написание исследовательских работ, которые чаще всего являются репродуктивными и отнимают время.

3. Для проведения уроков краеведения, предметных недель по краеведению, в школе не все учителя имеют достаточную методическую подготовку.

4. Работа в школьных музеях не предусматривает участия большого количества учащихся.

Поэтому необходимо внедрение инновационных форм, методов, технологий, подходов в краеведческом обучении. Основными факторами развития познавательного интереса обучающихся при этом являются: эмоциональное воздействие, наглядность, использование информационно-компьютерных технологий.

Краеведение – общественное явление, интегративный социокультурный феномен, объединяющий людей разных поколений и занятий стремлением познать и главное, понять прошлое и настоящее, сохранить все ценное в историко-культурном и природном наследии своего края, осознать его и в полной мере использовать для создания будущего. Инновации в краеведении – это нововведения в педагогическую деятельность, связанные с изучением краеведения, краеведческой деятельностью,

изменения в содержании и технологии обучения и воспитания, имеющие целью повышение их эффективности. Прежде всего они включают формы и методы работы, включающие использование ИКТ, проектную деятельность, занятия в творческих микрогруппах, вовлечение в работу интересных и увлеченных людей [1].

Уникальность краеведения в том, что это площадка для творчества и инноваций. Весь класс на уроке краеведения может быть творческим коллективом. А все учащиеся – актерами, сценаристами и режиссерами! Изучение родного края представляет массу тем для исследований и проектов. Главная задача учителя – обеспечение всех без исключения учащихся работой по аспектам краеведения и этот рабочий процесс строится на основе творчества учащихся. Результаты краеведческой работы должны иметь выход на мероприятия для широкого круга участников, школьников и местного населения.

Реализация краеведческого принципа в организации системы учебно-воспитательной работы современной школы невозможна без учета следующих педагогических подходов: личностно-ориентированного, системно-деятельностного, ценностной ориентации, дифференцированного, проектного и коммуникативного. Широкое использование этих подходов, обеспечит инновационное наполнение содержания учебно-воспитательной работы в краеведческой деятельности и в школе в целом.

Во-первых, под инновацией в краеведении понимается целенаправленное изменение, с внесением в обучение новшества, повышающего интерес учащихся и улучшающее процесс краеведческого образования. Инновации в краеведении классифицируются по видам деятельности, характеру вносимых изменений, масштабу вносимых изменений, масштабу использования и источнику возникновения. Например, тема о забытых, но интересных технологиях в животноводстве, будет гораздо интереснее, если будет сформулирована следующим образом – съемка фильма «За-

бытые технологии в животноводстве нашего края» или фильм «Технологии наших дедов». Сразу возникает необходимость создания сценария, подбор «актеров», ведущих, исследование архивов и встречи с населением. На регулярной основе эти фильмы могут и должны транслироваться на каналах местного телевидения. Заинтересует учащихся и мультимедийное представление «Как жили наши предки». Аналогичный подход возможен и по всем другим темам. При планировании работы надо учитывать, каким будет окончательный «продукт» работы, обеспечивать их разнообразие. Как показывает практика, наибольшую эффективность имеют интегрированные, эмоционально насыщенные мероприятия, предполагающие взаимосвязь географии, литературы, истории, музыки, в которых есть игра, театрализация, электронные ресурсы, техника и технологии. Учебный кабинет превращается при этом, то в академическую площадку исследователя, то в литературную гостиную, где происходит путешествие по «литературной карте», то уносит в историческое прошлое, или возвращает к окрестностям своего села или города. Интерес вызывают мероприятия в формате виртуальной экскурсии, прямого (дискуссионного) контакта участников и приглашенных к обсуждению результатов краеведческой деятельности, формат телевизионных игр и так далее. И, конечно, важнейшее значение имеют исследования непосредственно на местности, экспедиционные походы и экскурсии.

Во-вторых, под инновацией в краеведении понимается сам процесс освоения какого-либо новшества, творческое осмысление (например, новой методики, образовательной технологии, оригинального подхода или способа). Позитивный смысл этого в том, что в творческом процессе конструирования новшества принимают участие сами учащиеся со своим учителем и все они в полной мере являются соавторами.

Этапы развития инновационного процесса, достаточно хорошо вписываются в особенности краеведческой исследова-

тельской работы. Совокупность всех этих этапов образует единичный инновационный цикл [2], в котором выделяются следующие действия: определение потребности; сбор информации и анализ ситуации; разработка новшества; принятие решения о внедрении; внедрение, включая пробное использование; длительное использование новшества, в процессе которого оно становится элементом повседневной практики (например, изучив деятельность животноводческого молочного комплекса АО «Родина», учащиеся 9 класса школы-гимназии №3 города Астаны разработали и предложили хозяйству схемы биогазовых установок). Отработанные и оформленные материалы циклов обогащают творческую и методическую лабораторию учителя в его кабинете.

Ценнейшим достоянием является проверенный временем опыт и знания учителя, нельзя не использовать его только потому, что он был ранее известен или используется давно. Вопросы краеведения настолько обширны и многоаспектны, что использование индивидуального опыта учителя, а также учащихся и даже их родителей, является одним из важнейших путей в изучении родного края. Именно эти подходы к овладению знаниями о своем родном крае позволяют ученику эффективно осваивать и осмысливать такие ценности, как «Любовь», «Нравственность», «Общение», «Здоровье», «Красота», «Творчество» и «Конструирование». Эти прочувствованные ценности ведут к развитию патриотических чувств у школьников [3].

Использование ИКТ позволяет оживлять работу в краеведении. Оно включает следующие виды активной деятельности: создание презентаций к урокам; создание дидактических раздаточных материалов и информационных продуктов; использование обучающих программ и работа с ресурсами интернета; подготовка и использование мультимедийных уроков.

Эффективным и оперативным становится связь – информирование обучающихся и их родителей; работа в школьной сети, с электронной почтой, в социальной

сети, с сайтами; принятие участия в сетевых коммуникационных проектах (конкурсах, викторинах и др.).

Всё это возможно использовать при наличии особых ИКТ-компетенций учащихся, так необходимых для краеведческой деятельности в современной школе. Оно включает: владение рациональными приемами и способами самостоятельного поиска и обработки информации и означает следующие умения: формулировать информационный запрос; отбирать информацию, систематизировать и организовывать ее; составлять обзоры; подбирать сервисы для сбора и каталогизации информации; отбирать необходимые ресурсы в Интернете; разрабатывать критерии отбора ресурсов с учетом тематической необходимости, целесообразности, безопасности, уровня планируемого результата; подбирать инструменты для безопасного поиска [4].

Педагогу-краеведу необходимо овладевать современными компьютерными технологиями, изучать технологию создания видеофильмов, презентаций, медиапродуктов, пополнять копилку своих образовательных ресурсов на электронных носителях по каждой изучаемой теме.

Новые технологии помогут более глубоко осуществлять краеведческие исследования в школах по темам экспедиционного поиска, выбранных по одному из примерных направлений: «Никто не забыт, ничто не забыто», «Страницы нашей летописи», «Немеркнущие звезды», «К тайнам природы», «Туристические тропы», «Искусство принадлежит народу», «Будни индустриально-инновационной реформы», «К здоровью, через спорт и здоровый образ жизни» [5].

Возможна реализация тематических блоков и направлений работы:

1) историко-краеведческого: система поисковых мероприятий, направленных на познание историко-культурных корней, осознание неповторимости родного Отечества, формирование гордости за предков и современников, ответственности за происходящее в обществе, формирование знаний о родном селе, городе, районе,

крае;

2) духовно-нравственного: система поисковых мероприятий, направленных на осознание учащимися высших ценностей, идеалов и ориентиров, реализация социально значимых проектов, социально-значимых дел в практической жизни;

3) гражданско-правового: система поисковых мероприятий, направленных на формирование правовой культуры, гражданской позиции и законопослушности, навыков оценки политических и правовых событий в обществе и государстве, на осознание необходимости постоянной готовности к выполнению конституционного долга, уважения к государственной символике [5].

В ряде школ страны разработаны Программы краеведческой деятельности. Они включают 4 основных раздела:

1. Организационный: мониторинг интересов и запросов; предварительная диагностика; выдвижение целей и задач программы; основные принципы программы; основные направления деятельности по реализации программы; итоги выполнения программы, ее эффективность.

2. Методы осуществления программы: моделирование работы по данной программе; привлечение ИКТ; вовлечение потенциальных пользователей в различные формы учебной, исследовательской и досуговой деятельности; анкетирование и изучение отношения к теме и методам программы; ознакомление с семейным ремеслом и практические занятия; консультации со специалистами; сотрудничество с организациями, людьми ведущими краеведческую работу.

3. Основные принципы деятельности по реализации программы: активизация участия желающих принимать участие в краеведческой работе; взаимодействие со всеми общественными организациями, библиотеками, другими школами, проводящими краеведческий поиск; привитие навыков здорового образа жизни, всемерная аудио, теле, радио пропаганда здорового образа жизни.

4. Главные ожидаемые итоги: презентация результатов и публикации; формиро-

вание чувства гордости за свою «малую» родину, любви к своему краю, воспитание патриотизма; сохранение для будущих поколений знаний о культуре и искусстве, традициях, обычаях и обрядах, национальных видах ремесла народов, проживающих в крае.

С обретением государственной независимости Республики Казахстан, в различных регионах возрос интерес к изучению своего родного края – её природы, населения, истории. По этим аспектам при использовании новых технологий можно получить более осязаемые и интересные результаты.

В связи с переносом столицы страны, например, до сих пор много вопросов возникает об историческом прошлом территории Астаны. По сути, это вопросы краеведения столицы Казахстана [6]. Известный ученый А.Маргулан в своих трудах упоминал что здесь, ранее, возле брода Караоткель существовало более 20 поселений и городов. К. Акишев предложил создать музей-заповедник, возле расположенного рядом, городища Бозок [7]. В 2007 г. частично исследовался царский курган, расположенный недалеко от Дворца Независимости по улице Ш.Калдаякова [8]. В настоящее время нужно отметить труды Р. Брокмана касательно прогноза устойчивого развития г.Астаны. В трудах У.Текенова и А. Дауренбековой даётся анализ участия новой столицы Казахстана во внешнеэкономических и интеграционных связях [7, 8].

Все эти вопросы не потеряли интереса и актуальности и ждут новых исследователей, большинство которых ещё учатся в школах. Являясь составной частью современного образования и воспитания, инновационные формы и методы изучения краеведения способствуют решению многих задач, так как:

- пробуждают познавательный интерес к природе и ресурсам, истории и культуре родного края, их новым аспектам;
- показывают многогранность природно-историко-культурного наследия;
- способствуют формированию гордости за свой край, бережного отношения

к его наследию, уважения к предкам и согражданам, что является основой формирования патриотизма и гражданственности;

- развивают творческий потенциал учащихся.

Таким образом, краеведение является важной формой интеллектуальной и познавательной деятельности. Педагоги и их

учащиеся, встают на дорогу поиска и знаний, открытия новых тайн, интересных, порой неожиданных встреч с замечательными людьми родного края, его природными, культурными и историческими особенностями. Это особенно актуально в контексте происходящего в стране обновления содержания современного образования.

Список литературы:

1. Беспалько В.П. «Слагаемые педагогической технологии». М. Педагогика, 1989г.
2. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. *Общая педагогика*. – М.: Владос, 2003.
3. Абасов З. «Дифференциация обучения: сущность и формы» // *Директор школы*. – 1999г. - № 8.
4. Бунеев Р. Н. *Понятие функциональной грамотности. / Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла. Сборник материалов/ Под научной редакцией А. А. Леонтьева*. – М.: «БАЛАСС», 2003, стр.34
5. «Методические основы изучения курса «Краеведение» в средней школе». *Методическое пособие*. – Астана: Национальная академия образования имени И.Алтынсарина, 2013 г., 44с
6. Саипов А.А., Айткенова А.Е., Даулетбаева Г.К. *Елордату (Астанаведение) – методическое пособие для учителей*. – Астана, 2013. – 97 с. ISBN 978-601-275-279-3
7. *Официальный сайт города Астаны*. Источник: <http://www.astana.kz>
8. Смайыл А. *Астана. История столицы и края, XIV-XIX вв.* – Астана: Фолиант, 2006. – 290 с.

ОБОСОБЛЕННЫЕ И НЕОБОСОБЛЕННЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА

Г.Ш. Акжунусова

*Школа-центр дополнительного образования им. П.Корниенко,
п. Топар, Карагандинская область*

Аңдатпа. Мақалада 8 сыныпта өткізілген орыс тілінен нәтиже сабағын жоспары берілген. Сабақ мақсаты – пысықтауыш түрлері, қызметі туралы білімдерін қайталау, бекіту.

Аннотация. Автор представляет разработку обобщающего урока по русскому языку в 8 классе. Цель урока – повторить сведения об обстоятельствах как второстепенных членах предложения, о разных способах их выражения и обособления.

Abstract. The author introduces the design of generalized Russian language lesson in the 8th grade, the aim of the lesson is to repeat the information about adverbial modifiers as minor parts of the sentence and different ways of their expression.

Тірек сөздер: жекелеу, жағдай, баяндаушылық тәсіл, көсемше, тұрақты сөз тіркесі, зат есімдердің туынды сөзбен байланысы.

Ключевые слова: обособление, обстоятельство, способ выражения, деепричастие, фразеологизм, существительные с производным предлогом.

Keywords: detachment, adverbial modifier, the way of expression, participle, idioms, nouns with complex prepositions.

Всегда хорошо, когда на уроке трудятся и говорят ученики, а не учитель. Не очень сложную тему "Обособленные и необособленные обстоятельства" восьмиклассники прекрасно напомнят друг другу. Целесообразно организовать работу в группах, делим класс на 5 групп. Использование на уроке материала учебника и мобильных телефонов не запрещается. Забыли правила – можно и посмотреть!

Цель урока: обобщить и систематизировать ЗУН по теме, повторить сведения об обстоятельствах как второстепенных членах предложения, о разных способах их выражения и обособления.

Задачи урока:

1. Формировать навыки обособления обстоятельств, выраженных одиночными деепричастиями, деепричастными оборотами, существительными в косвенных падежах, закрепить правила обособления обстоятельств в предложении.

2. Развивать орфографическую и пунктуационную зоркость, научить применять полученные знания при

пунктуационном оформлении письменного текста.

3. Формировать коммуникативные навыки у учащихся, воспитывать интерес к предмету.

Тип урока: обобщающий урок

Методы: словесный, наглядный, проблемно-поисковый, работа в группах.

Оборудование: интерактивная доска, мультимедийный проектор, презентация PowerPoint, рабочие листы для учащихся, дидактический материал, карточки с заданиями.

Ход урока

I. Организационный момент. Целеполагание (учитель подчеркивает значение материала изученных тем и сообщает цель и задачи урока)(слайды №1,2)

II. Актуализация знаний.

Прочитайте предложения, объясните постановку знаков препинания (слайд 3):

Листья, распускаясь, шепчутся, радуясь теплу.

Вопреки предсказанию, май будет теплый.

(Запятыми выделяются обособленные обстоятельства, выраженные одиночным деепричастием, деепричастным оборотом, существительным с производным предложением).

III. Постановка учебной задачи (Слайд №4):

Читать лежа вредно. Они слушали его рассказ затаив дыхание.

- Объясните, почему в этом предложении не стоит запятая.

- Что для этого нужно вспомнить? (условия обособления обстоятельств).

IV. Представление обобщенных знаний: работа в группах

1 группа

Проанализируйте примеры и расскажите, когда обстоятельства обособляются, а когда нет. Приведите свои примеры, но предложения должны быть короткими и легко запоминаться.

1. Оптимист живёт, всегда надеясь на лучшее, а пессимист, ожидая худшего.

2. Спать стоя неудобно.

3. В наше время даже малыши не бегают по школе сломя голову.

4. Благодаря научно-техническому прогрессу, люди стали ленивыми, как домашние коты.

5. Благодаря научно-техническому прогрессу, люди могут общаться на расстоянии.

6. Согласно уставу лицея, пользоваться на уроках мобильными телефонами запрещено.

7. Вопреки прогнозам, снег пока не выпал.

8. Несмотря на существование сети Интернет, многие люди в наше время чувствуют себя одинокими.

2 группа

Нередко бывает, что рядом оказываются два деепричастных оборота, которые соединяются союзом И. Знаки препинания в таких случаях ставятся по-разному. Догадайтесь, от чего это зависит.

1. Мужчина вошёл в комнату, громко разговаривая и весело улыбаясь.

2. Мужчина вошёл в комнату, громко разговаривая, и, весело улыбаясь, подошёл к письменному столу.

А теперь продолжите два предложения, чтобы знаки были расставлены так, как указано в примерах.

3. Мужчина сидел, не отрывая взгляда от монитора, и,.....

4. Кот, блаженно потягиваясь и .....
....., расположился на компьютерном столе.

3 группа

В каких из данных предложений допущены ошибки в употреблении деепричастных оборотов? Аргументируйте свой ответ.

1. Мы долго не виделись с другом, но, приехав в родной город, я решил ему позвонить.

2. Подъезжая к станции, у Пьера слетела шляпа.

3. Не успев закурить, к школе подъехал директор.

4. Читая сочинения учеников, у учителя испортилось настроение.

5. Пятак падал к ногам, звеня и подпрыгивая.

4 группа

Найдите и обозначьте обособленные обстоятельства в тексте. Закончите последнее предложение:

Встречаясь с читателями, американский писатель Марк Твен, отличавшийся не только рассеянностью, но и прекрасным чувством юмора, обычно рассказывал много смешных историй, веселя ими аудиторию. Однажды он гулял по улице маленького городка, где в этот вечер ему предстояло читать лекцию. Писателя остановил молодой человек и сказал, что у него есть дядя, который никогда не смеется, даже не улыбается. Марк Твен, удивлённый этим, предложил привести дядю на его лекцию, пообещав, что обязательно заставит того рассмеяться. Вечером молодой человек и его дядя сидели в первом ряду. Марк Твен, читая лекцию, обращался прямо к ним. Он рассказал несколько очень смешных историй, но, несмотря на это, старик ни разу даже не улыбнулся. Тогда писатель стал рассказывать самые смешные истории, какие знал, но лицо старика, сидевшего в первом ряду, по-прежнему оставалось серьезным. В конце концов Марк Твен, со-

вершенно обессиленный, покинул сцену. А через некоторое время рассказал своему другу об этом случае.

- О, - сказал друг, - не волнуйся. Я знаю этого старика. Уже много лет, как он... (абсолютно глухой).

5 группа

Составьте текст, в котором будет использовано не менее 3 обособленных определений и не менее 3 обособленных обстоятельств. Приготовьтесь продиктовать его.

V. Проверка выполненных заданий, корректировка (при необходимости).

VI. Формулирование выводов по изученному материалу. Составление таблицы (Слайд № 5):

- Расскажите об обособлении обстоятельств и приведите примеры.

Обособляются:

1. Деепричастные обороты и одиночные деепричастия

2. С предлогом несмотря на.

3. С производными предлогами благодаря, вопреки и т.д.

Не обособляются:

1. Фразеологизмы, в состав которых входят деепричастия

2. Наречия стоя, лежа, молча, нехотя, шутя, не глядя и др.

VII. Оценка результатов урока.

VIII. Подведение итогов урока: что узнали нового? Что было интересно?

Д/З: Домашнее задание: параграф 39, упражнение 453 (слайд №6).

В начале урока учащимся сообщается цель работы: повторить сведения об обстоятельствах как второстепенных членах предложения, о разных способах их выражения, классифицировать орфограммы, сгруппировать их по видам, опираясь на предложенные примеры или собственные.

Список литературы:

1. Розенталь Д. Э., Голуб И. Б., Теленкова М. А. Современный русский язык. – М.: Рольф; Айрис-пресс, 1999. – 448с.

2. Русский язык: Учебник для 8 класса общеобразовательной школы/Э.Д.Сулейменова, О.Б.Алтынбекова. – Алматы: Атамұра, 2012. – 352с.

3. «Русский язык» Приложение к газете «1 сентября»: «Обособление деепричастий и деепричастных оборотов», 2004 – №39, №40, №42.

Для этого используется прием групповой работы и заполнение таблицы. Работа начинается с чтения предложений и анализа предложенных учителем орфограмм. Таблица поможет учащимся увидеть различие между обособленными и необособленными обстоятельствами.

Результаты деятельности учащихся на уроке:

- учащиеся умеют опознавать орфограммы в тексте, классифицировать их; знают и применяют правила, определяющие написание орфограмм;

- научились анализировать текст, самостоятельно создавать алгоритм своей деятельности при решении проблемы; строить логические цепочки рассуждений; синтезировать материал с восполнением недостающих компонентов;

- вносить необходимые коррективы в способ действия, соотносить свои действия с планируемым результатом, оценивать результаты работы;

- умеют слушать и вступать в диалог, обосновывать свою позицию, работать в группе, согласовывать свою деятельность с деятельностью других.

Таким образом, учащиеся совершенствуют теоретические знания и практические умения, учатся систематизировать материал.

Умения и навыки, сформированные на этом уроке, пригодятся учащимся при выполнении заданий ВОУД и ЕНТ. Это одна из форм урока повторительно-обобщающего типа, на котором создаются условия для самостоятельной умственной деятельности учащихся, что способствует прочному усвоению знаний. Также стимулирует познавательную активность учащихся и делает процесс обучения увлекательным.

4. «Русский язык» Приложение к газете «1 сентября». Материалы к уроку: «Увлекательная работа с деепричастиями», 1999 – №39.

5. Фразеологический словарь под редакцией Молоткова А. И. М.: «Советская энциклопедия», 1968. – 543с.

6. <http://www.deol.ru/culture/humor/tven.htm>

7. <http://www.dunaeva.info/2014/12/blog-post.html>.

ӘОЖ 371.214.27

САБАҚ КЕСТЕСІНІҢ ЖАҢА ФОРМАТЫ

Н.У. Нұрғалиев

Химия-биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі, Алматы қ.

Аңдатпа. Мақалада сабақ кестесін құрудың жаңа әдістемесі қарастырылған.

Аннотация. В статье рассматривается новый метод составления расписания уроков.

Abstract. The article considers a new method of preparing the lessons' timetable.

Түйін сөздер: сабақ кестесі, пәндік эмблема.

Ключевые слова: расписание уроков, предметная эмблема.

Keywords: lessons' timetable, subject emblem.

Сабақ кестесі – оқу процесіне қатысушылардың іс-әрекетін жоспарлауға мүмкіндік беретін оқу орнының ең негізгі құжаты. Дұрыс құрастырылған сабақ кестесі мектеп жұмысының тиімділігін анықтап, мұғалімдер мен оқушылардың іс-әрекетіне қолайлы жағдайлар туғызады. Бұл орайда оптималды сабақ кестесін дұрыс құруға арналған көптеген нұсқаулықтардың, мысалы оқу пәндері қиындығының шкаласы, санитарлық ережелер мен нормалар, биологиялық сағат ерекшеліктері, т.б. бар екендігі де белгілі.

Ғалымдардың зерттеулері бойынша оқушылардың ойлау қабілеттілігі таңертеңгі 10-12 сағат аралығында белсенді болады екен. Сондықтан негізгі пәндер 2, 3 және 4-ші сабақтарда өтуі тиіс. Оқушылардың ойлау қабілеттілігінің белсенділігі, сонымен қатар аптаның ортасына қарай өсіп, дүйсенбі және жұма күндері төмен болғандықтан, оқу жүктемесінің ең жоғары ауыртпалығы сейсенбі мен сәрсенбі күндеріне түсуі керек. Олай болса, бұл күндері ең қиын пәндерді немесе орташа және

жеңіл пәндерді көбірек қойған дұрыс. Әрине, қиын және жеңіл пәндерді де, ұқсас пәндерді де кезектестіріп отыруды ұмытпаған жөн. Одан бөлек, үйден дайындалуға көп уақытты талап ететін пәндерді сабақ кестесінің бір күніне топтастырмау қажет [1]. Ендігі кезекте сабақ кестесін құруды едәуір жеңілдететін бірнеше тәсілдерге тоқталайық.

Біріншіден, педагогикалық коллективтегі барлық ұстаздарға код тағайындау керек. Бір саны тән директордан кейін әкімшілік құрамды, кейін қалған мұғалімдерді пән бірлестіктерімен топтастырып нөмірлеген жөн. Сөйтіп, бір мұғалімді бір уақытқа қоюды болдыртпау үшін мұғалімнің аты-жөнін емес, максимум 3 саннан тұратын кодты пайдалану уақытты әлдеқайда үнемдейді.

Екіншіден, бір әдістемелік бірлестікке жататын пәндердің ұяшықтарын бірдей түспен бояған дұрыс. Бұл бір мезгілде бір пәнге арналған кабинеттердің мүмкін саны қойылғандығын аңғаруды жеңілдетеді. Мысалы, егер мектепте 6 биология

кабинеті болса, бір жолда биология пәнін белгілейтін жасыл түс алтаудан аспау керек. Ал әдістемелік бірлестіктің құрамында бірнеше пән болса, бұл торкөздерді белгілеуге түрлі градиент әдістерін қолдануға болады.

Үшіншіден, және ең бастысы – пән ұяшықтарына осы пәнді бейнелейтін эмблемаларды енгізу. Бұл тәсілдің сабақ кестесін түсінуге пайдасының зор екендігі соншалық, сабақ кестесін алғаш рет көріп тұрған адамның өзі де эмблемаларға қарап, пәндерді бірден ажырата алады. Мысалы, төмендегі кестеде Атырау қаласындағы химия-биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінің сабақ кестесінде қолданылған эмблемалар берілген [1-сурет]. Мұнда химия пәнін

колба, биология пәнін микроскоп, физиканы магнит, математиканы математикалық символ, статистиканы диаграмма, геометрияны циркуль, Қазақстан тарихы пәнін Қазақстан Республикасының мемлекеттік гербі, география пәнін глобус, экономиканы тиындар қапшығы, информатиканы компьютер, өнер пәнін акварель бояулары, дене шынықтыру пәнін доп, бастапқы әскери дайындық пәнін әскери жұлдыз, спорт секциясын футболстің, қосымша білім беру педагогін гитаристің, хореографияны билеуші жұптың, элективтік сағатты төрт бұрышты академиялық бас киімнің бейнелері белгілейтінін, ал қазақ, орыс және ағылшын тілі пәндерінің эмблемалары осы тілдер ана тіл болып есептелетін елдердің жалаулары екенін аңғаруға болады.

Ұяшық	Пән атауы	Ұяшық	Пән атауы	Ұяшық	Пән атауы	Ұяшық	Пән атауы
98 ХБ206	Химия	120 ГЕК217	Өзін-өзі тану	49 ХБ102	Қазақстан тарихы	112 ГЕК211	Информатика
100 ХБ203	Биология	35 Т206	Ағылшын тілі	51 ХБ101	Дүниежүзі тарихы	118 ГЕК303	Өнер
85 ФМ205	Физика	30 Т306	Орыс тілі	50 ХБ103	Құқық негіздері (Қазіргі әлемдегі Қазақстан)	125 ГЕК118	Дене тәрбиесі
61 ФМ202	Математика (Алгебра)	21 Т305	Орыс әдебиеті	55 ГЕК219	География	129 ГЕК201	Бастапқы әскери дайындық
69 ФМ201	Статистика	12 Т104	Қазақ тілі	46 ГЕК205	Жаһандық перспективалар жобалық жұмыс	182 ГЕК220	Хореография
62 ФМ201	Геометрия	20 Т102	Қазақ әдебиеті	60 ГЕК108	Экономика	142 ГЕК215	Элективтік сағат
127 ГЕК117	Спорт секциясы	190 ХБ305	Жеке жұмыс	181 ГЕК101	Қосымша білім беру педагогы	201 ГЕК102	Кураторлық сағат

1-сурет.

Назарбаев Зияткерлік мектептерінде шетелдік ұстаздар білім беріп жүргендігі баршаға мәлім. Әрине, олар жергілікті әріптестерімен бірігіп сабақ жүргізеді. Осын-

дай командалық оқытуды белгілеу үшін ұяшыққа диагональ сызық енгізуді ұйғардым. Алайда жоғары сыныптарда стандартты және тереңдетілген деңгейдегі таңдау

пәндерінің болатындығын, яғни оқушылар сыныппен емес, топтарға бөлініп, бүкіл параллельге ортақ ұяшыққа түрлі топтар, пәндер және кабинеттерді жазуға тура келетіндігін айта кеткен жөн. Бұл жағдайда командалық оқытуды шрифт түсін өзгертіп, ал тұтас сынып сиятын кабинеттерді жуан шрифтпен белгілеуге болады. Әдетте, топтардың атауларын пәннің бірінші әрпімен және топ нөмірімен көрсетеді. Орыс тілінде оқитын топтардың нөмірін 11-ден бастаған орынды. Тағы бір айта кететін жайт, сабақ кестесі жыл бойына өзгермес үшін сабақ кестесін құру процесі кезінде тоқсан сайын кезектесіп тұратын немесе бір жартыжылдықта екіншісіне қарағанда бір сағатқа

артық немесе кем пәндердің бар екендігін жадыдан шығармау керек.

Сонымен, жоғарыда аталған ұсыныстар – мектеп директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары ретінде атқарған қызметіндегі жетістіктеріміздің бірі. Ол Microsoft Office Excel бағдарламасымен жұмыс барысында сынақтан өтті деуге толық негіз бар. Пәнді бейнелейтін эмблемаларды пайдалануға негізделген сабақ кестесінің бұл жаңа форматы тұңғыш рет 2015 ж. «Білімді ел» газетінде (№3) баяндалған болатын. Сабақ кестесін құруды жеңілдетемін деген әріптестеріме сол ұсыныстардың пайдасы мол екендігіне сенімім мол!

Әдебиеттер тізімі:

1. Ерина З.В. *Рекомендации по составлению расписания в среднем и старшем звене общеобразовательной школы. Интернет ресурс «Фестиваль педагогических идей «Открытый урок».* Раздел «Администрирование школы».

СТУДЕНТТЕРДІҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

А.А. Абильдина

КазГЮУ Университеті, Астана қ.

Аңдатпа. Жоғарғы оқу орындарындағы заман талабына сай педагогикалық үдерістің мазмұнының дамуында оқытушылардың болашақ мамандарды оқытуда кешенді тәсілдерді жүзеге асыру дайындығы аса маңызды мәнге ие болып отыр, соның ішінде жеке пәндерді оқытуда студенттерді сапалы дайындау үшін ақпараттың ағымының одан әрі өсуі мен уақыттың тығыздық қатынасы арасында мәселені шешуді меңзейді. Соның бірі сыни тұрғыдан ойлау технологиясы.

Аннотация. В современных условиях динамично развивающегося содержания педагогического процесса в высшем учебном заведении особую значимость приобретает готовность преподавателя реализовывать интегрированный подход к обучению будущих специалистов, что в частности, предполагает решение проблемы соотношения все более возрастающего потока информации и сокращения объема времени, отводимого на изучение отдельных дисциплин с качеством подготовки студентов. Одним из них является технология критического мышления.

Abstract. In modern conditions of dynamically changing the content of the educational process in higher education has a particular significance teacher readiness to implement an integrated approach to training future professionals, which, in particular, involves solving problems relation more increasing flow of information and reduce the amount of time devoted to the study of individual disciplines the quality of training of students. One of them is the technology of critical thinking.

Тірек сөздер: педагогикалық технология, сыни ойлау, сыни ойлау технологиясы, стратегиялар.

Ключевые слова: педагогические технологий, критическое мышление, технология критического мышления, стратегий.

Keywords: pedagogical technologies, critical thinking, critical thinking technology, strategies.

Жоғарғы оқу орындарындағы педагогикалық үрдістің мазмұны қазіргі заманға сай қарқынды өзгеруіне байланысты болашақ мамандарды оқытушының интеграцияланған жолдармен оқытуды жүзеге асыруға дайындығы ерекше маңыз алуда, соның ішінде студенттердің дайындық сапасымен оқытуға берілген жеке пәндердің ақпарат ағынының одан әрі өсуі мен уақыт көлемінің азаю арақатынасы мәселесінің шешімін табуы болжайды.

И.П. Подластың айтуы бойынша мұндай тығырықтан оңды шығудың жолы ретінде инновациялық жолдардың бірі болып саналатын, интеграциялау шарты мен білім беруді кәсібилендіруде студенттердің ойлауын белсенділендіре отырып, болашақ мамандарды оқытуда қажетті нәтижеге қол жеткізу арқылы ақпараттың өскен көлемін өңдеуді қамтамасыз етуге мүмкін-

дік беретін педагогикалық технологияларды ендіру.

А.И. Кочетовтың ХХІ ғасырды «жүйе ғасыры», «технология ғасыры», технологияландыру үрдісінің білім беру аймағының шекарасынан шығуын жорамалдай келе техногенді цивилизацияның заманы ретінде анықтайды [1]. Бұл глобальді технологияландыру туралы айтуға мүмкіндік береді.

Осы себептен, оқытушы студенттермен өзара әрекеттесе отырып, екі негізгі міндеттерді шешуді көздейтін жаңа технологияларды іздеуді жүзеге асырады. Біріншісі, оқытушының педагогикалық технологиялардың жиынтығын жүзеге асыру дайындығында. Екіншісі, болашақ маманның сыни ойлауын қалыптастыратын технологиялық алгоритмін анықтау қажеттілігінде көрсетіледі.

Педагогикалық технология дегеніміз не? Заманауи психологиялық-педагогикалық зерттеулерде осы сұраққа жауап беру амалдары жүргізіліп жатады.

Технология түсінігі педагогикалық энциклопедияда (грек тілінен *techne* – өнер, шеберлік, дағды және логия – ғылым) шикізат, материалдарды өңдеу мен қайта өңдеудің әдістері мен тәсілдерінің жиынтығы ретінде белгіленеді.

З.И. Тюмасева, Е.Н. Богданов, Н.П. Щербактың айтуынша, технология – бұл нақты үрдістің қалыптасуы, әзірленуі, қандай да бір объектіні құру, күйдің өзгеруі, нақты бір құбылыстың қасиеті, формасы туралы білімді жүзеге асыру шеберлігі, өнері [2].

Бұл түсініктің ең жалпы, метапәндік түсіндірмесінде, технология – бұл адаммен қоршаған орта, материалдық және рухани құндылықтарын түрлендіру мақсатында қолданылатын қызметтің ғылыми және/немесе практикалық негізделген жүйесін көрсетеді (Р. Ф. Абдеев) [2].

Түсіндірме сөздікте, технологияны қандай да бір іс, шеберлікте, «ғылыми техникада» қолданылатын әдістердің жиынтығы деп ұғындырады (С.И. Ожегов, В. Даль).

Философиялық аспектіде, технология сөзі – прогрессивтеуші және басқарушы адам мен заттың, энергияның, ақпараттың түрлі формаға өзгеруіне мақсатты бағытталған үрдістердің табиғи-әлеуметтік жиынтығындағы материяның қозғалу формасы деп түсіндіріледі [1].

Жоғарыдағы анықтамаларға қарай отырып, «технология» түсінігі педагогикалық ғылымға ғылыми білімнің техникалық саласынан енгенін байқауға болады. Жалпы педагогикалық технология түсінігі алғаш рет ХХ ғасырдың 60 жылдарының басында ағылшын және америка әдебиеттерінде пайда болды. 70 жылдарға қарай оқу үрдісінің шыңдалуымен байланысты барлық ұғымдар осы түсінікке жатқызылды [3].

Әйткенмен, дами келе бұл түсініктің шеңбері едәуір тарылды. Оны төмендегі

концепцияларды негізге ала отырып, көз жүгіртуге болады.

Мысалы, Б.Т. Лихачевтың айтуынша, педагогикалық технология – бұл арнайы жиынтықты және оқытудың, тәрбиелік құралдардың формаларын, әдістерін, тәсілдерін, жолдарды үйлестіруін анықтайтын психологиялық-педагогикалық нұсқаулар жиынтығы; бұның өзі педагогикалық үрдістің ұйымдастыру-әдістемелік жабдықтары болып табылады [4].

Басқа жағынан, В.П. Беспальконың ойы бойынша, педагогикалық технология – бұл оқу үрдісті жүзеге асырудың мазмұнды техникасы [4].

М.В. Кларинаның зерттеулерінде «педагогикалық технология» түсінігінің технологиялық анықтамасы көрсетілген. Ол педагогикалық технологияны педагогикалық мақсаттарға жетуде қолданылатын барлық жеке, аспаптық және әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығы мен функционирленген реті [4].

А.К. Колеченко педагогикалық технологияны функция (М, А, К, Р, ҚР, ПР) түрінде ұсынады, мұндағы М – оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты, А – осы мақсатқа жетудің амалдар жиыны, К – таңдалынған амалдармен мақсатты жүзеге асырудағы педагогтардың психологиялық мінездемесі, Р – оқушылардың психологиялық мінездемесі, ҚР – анықталған амалдарды орындауда қолданылатын құралдар, ПР – оқыту мен тәрбиелеудің принциптері [5]. Зерттеуші педагогикалық технология келесідей түрде классификацияланады: оқытудың, тәрбиелеудің, дамудың, диагностиканың технологиялары деп жорамалдайды. А.К. Колеченко бұл жағдайды даму технологиясы оқытудың технологиясымен тығыз байланысты деп негіздейді.

Жоғарыда келтірілген анықтамалардан шығатыны: педагогикалық технологияның мәні «жүйелі әдістер» арқылы ашылады.

Жүйе – қоршаған ортамен байланысқан ерекше бірлігін иеленетін және едәуір жоғарғы реттегі жүйенің ішкі жүйесін ұсынатын, өзара байланысқан

компоненттердің біртұтас кешені... Біртұтастың алғашқылығы – жүйелер теориясының негізгі постулаты.

Педагогикалық технологияны жүйелік позициядан қарастыру педагогикалық технологияны өзара байланысқан компоненттердің реттелген жиынтығы түрінде ұсынуға болады. Мысалы, егер мазмұндық негіздерінен талдасақ, педагогикалық технологияның компоненттері ретінде модульдер болуы мүмкін.

Модуль – салыстырмалы аяқталған және өзіндік оқу бірлігі, ақпарат бөлігі. Бірнеше модульдердің жиынтығы нақты оқу тақырыбының немесе тіпті барша оқу пәнінің мазмұнын ашуға мүмкіндік береді [6].

Жүргізілген зерттеулердің мақсатына сай келетін анықтаманы ұсынатын болсақ, педагогикалық технология – бұл педагогикалық үрдістің өзара байланысқан компоненттерінің реттелген тізбектердің практикалық жүзеге асырудың жүйелі тәсілдері, және оның әрқайсысында нақты әдістері, тәсілдері мен құралдарын қолдануы көрсетілген нақты педагогикалық міндет шешіледі және әр компонент үшін нақты диагностикалық нәтиже болжамдалады.

Студенттер сыни ойлауын көрсетуіне дайындығын қалыптастырудағы техникалық аспектісін негіздеу үшін американдық ғалымдардың Дж.Л. Стил, Д. Огл, К.С. Мередит, Ч. Темпл, С. Уолтер жасақтаған сыни ойлаудың даму технологиясын оқу мен жазу арқылы қарастырған өзекті. Бұл технология дамытушы, сонымен қатар, оқыту технологиясы ретінде де шыға алады. Бірақ, қазіргі зерттеу үшін біріншісі басымды болып табылады.

Әдебиеттерді талдай отырып, «сыни ойлау» түсінігіне анықтама беруге болады. Сыни ойлау – стандарт және эталонмен немесе студенттің барлық мүмкін болатын құбылыстармен қарым-қатынасына деген мәнді өзіндік анықтамасын туғызуына және оның белсенді түрленуіне жағдай жасайтын талдау мен салыстыру амалдарынан тұратын жеке дара сын тұрғысынан қабылданған қандай да бір өнімнің сәйкес

келу (немесе «сәйкес келмеу») дәрежесін жалпы түрде анықтауға бағытталған ой қызметінің бір түрі.

Сыни ойлаудың Д. Клустер ерекшеленген бірқатар мінездемелерін қарастырайық:

1. Өзіндік (дербестік);
2. Ақпарат-сыни ойлаудың жіберу пункті ретінде;
3. Жағдайдың қойылымы және айқындалуы;
4. Кең дәлелдеу;
5. Әлеуметтік.

Келтіріліген мінездемелер сыни ойлауды және оның мінездемелерінің мәнін ары қарай зерттеуде тиімді қолданылуы мүмкін. Бірінші мінездеме сыни ойлаушының басқалардың позициясының тәуелділігінсіз және әсерінсіз қарастырылатын жағдай бойынша дербес ойының болуын жорамалдайды.

Екінші мінездеме – ақпарат сыни ойлаудың жіберу пункті ретінде, Д. Клустердің ойынша білімге негізделеді. Адамда теоретикалық ақпараттың болуының өзі, оның сыни ойлауын оятады. Сондықтан, болашақ маман оқыту үрдісінде нақты теориялық білім қорын алуда, яғни өткен ұрпақтағы мамандардан жинақталған және жүйелендірілген тәжірибелерін ескере отырып, кәсіби тапсырмаларды шешуде едәуір саналы және ойлы келеді. Бұдан әрі адамның миына түсетін және оның кәсіби қызметінде болжамданған барлық мүмкін ақпарат, оның бойында түрлі педагогикалық мінездемелерді шешуге қажетті жеке кәсіби тәжірибе қалыптастырады.

Үшінші мінездеме – жағдайдың қойылымы және айқындалуы. Д. Клустер мен Д. Дьюидың айтуы бойынша, сыни ойлау студент қандай да бір нақты жағдаймен айналысқан уақытта туындайды деп есептейді. Ол жағдайдың туындау себебін түсінудің өзі студенттің табиғи қызығушылығын ынталандырады және оларды сыни ойлауға итермелейді. Ол дағдыларды студент бойында қалыптастыру үшін, оларды қарастырылып отырған мәселе бойынша сұрақты дұрыс тұжырымдауды үйрету қажет. Сәйкесінше,

болашақ маман алдында тұрған мәселелерді анықтап, содан соң оларды тұжырымдау қажет. Осының нәтижесінде шешімді табу мақсатты бағытталған және саналы болады, мәселені шешуде басқа да позициялар салыстырылады және талданады да, жетістікке жеткізетін неғұрлым тиімді шешім қабылданады.

Төртінші мінездемесі ретінде кең дәлелдеушілік болып табылады. Студентте сыни ойлаудың бар болуы тек қана жағдайды анықтау мен мәнін ашқан соң қолайлы шешім ғана емес, сонымен қатар, өзінің идеясын қорғайтын сәйкесінше дәлелдемелерді іріктеп алуды болжайды. Бұл дағды түрлі мәндес ойлардың тайталастың болуы кезінде шешуші болып табылады, өйткені, шешім неғұрлым кімнің дәлелдері, сендірулері және негіздемелері логикалық және қарапайым болуына байланысты.

Сыни ойлаудың соңғы мінездемесі – бұл сыни ойлау әлеуметтік мінездемеге ие болады. Бұл, яғни, ағымдағы индивидтің позициясына қарама-қайшы оппозиция туындау үшін, бір индивидтің болуы әрине жеткіліксіз болып табылады. Тек мәселенің жан-жақты қарастырылуы жағдайында, ойлардың жарысуында ғана, оның шынайы шешімі қабылданады. Педагог әрқашан түрлі ойлары бар адамдармен қарым-қатынаста болады, сондықтан ЖОО-ның студенттері өздерінің бойларында кәсіби қызмет үрдісінде шынайылықты сыни ойластыруға және түрлі ойлармен алмасуға қажет болатын басқаларды тыңдау, өзінің ойын қорғау, эмоциясын ұстай алуды және т.б. қалыптастыру қажет. Бұл жеке дара ойлауға сыни мінездеме қосуға мүмкіндік береді.

Сыни ойлаудың мінездемелерін біле отырып, сыни ойлауды дамыту технологиясын қолдану арқылы оқытушы шешуге тиісті тапсырмаларды анықтауға болады. Үйрету: өз бетінше ойлауға; өзінің ойын аргументтеуге, аргументті алға тартуға, өзінің позициясын дәлелдеуге; ақпаратпен жұмыс істеуге, сұрақтарды қою және мәселені анықтау; позициялардың арақатынасын белгілеу және қай

позицияның неғұрлым дұрыс екенін шығаруға үйрету.

Дж. Брауз және Д. Вуд неге үйретуді шешуге көмектесетін сыни ойлаудың бірқатар дағдыларын анықтаған. Солардың ішінде олар бірінші орынға анықталған дағдыларды қояды, яғни мәселені анықтау және мақсатты анықтау; екінші орынға – ақпаратты жинау, ақпаратты қабылдауда логиканың қалыптасу дағдыларын; үшіншісіне – ақпаратты жадыда есте сақтау, сақтау және тарату дағдылары; төртіншісіне – талдау дағдыларын: байланыстардың себеп-салдарын анықтау, негізгі ойлардың идентификациясы, орталық буынды ерекшелеу және ақпаратты реттеу, қателердің идентификациясы; бесіншісіне – дағдыны генерациялау: нәтижені тұжырымдау, мәселені шешудің сол және басқа да жорамалдары мен салдарын таңдау; алтыншыға – интеграциялау дағдылары – қандай да бір жалпы бастамада ақпаратты құрастыру (қосу), сонымен қатар, жаңа идеяларды құрастыру және алға тарту; ал жетіншісіне – пайымдауды салыстыру [7].

Сыни ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту технологиясы келесі кезеңдерден тұрады: шақыру, мағынаны тану, ой толғау (рефлексия) [3].

І кезең американдық зерттеушілермен шақыру деп аталған. Ол маңызды міндеттерді шешеді, және көп нәрсе ол міндеттердің толық жүзеге асуына байланысты болады. Өйткені, сабақтың басында осы кезеңнің өзінде дидактиканың маңызды деген барлық принциптері іске қосылуы қажет, соның бірі студенттердің бар білімдеріне сүйену болып табылады. Бұл принципті Я.А. Коменский алғаш қалыптастырған және оқытудың сызықтылығы – қажетті шарт деп бекіткен, сондықтан жаңа білімді беруде жаңа материалды өткен сабақпен байланыстырып жеткізу қажет деп есептейді. Ия, тәжірибе көрсеткендей, оқу материалын ұғындыру үшін жаңа білімді студенттер жинақтаған біліммен байланыстырса, жақсы нәтиже береді. Сонымен, осы кезеңнің маңызды

мақсаттарының бірі – ол мәселе төңірегінде студенттердің бар білімдерін және түсініктерін белсенділендіру.

Бұл кезеңнің маңызды мақсаты болып егер студент одан нақты интеллектуалды шамасын талап етуді шарт жолыққан жағдайда қол жететін интеллектуалды қызметінің белсенділендірілуі. Егер қызмет белсенді болса, неғұрлым ассоциация, жады, сөйлеу, ойлау, эмоция іске қосылса оқыту соғұрлым табысты, нәтижелі болады. Алайда, интеллектуалды қызметтің белсенді болуы тек егер оқу түрткісі болса ғана, яғни студент педагог қойған мақсатты қабылдауы қажет. Оқу түрткілерінің бірі қызығушылық екені құпия емес. Егер студентте жаңа материалға деген қызығушылық қалыптаспаса, оның танымдық қабілеттері төмен болады, сондықтан да шақыру кезеңінің үшінші мақсаты – тақырыпқа деген қызығушылықты ояту болып табылады.

Бірінші кезеңде жұмыс жасайтын мүмкін әдістер мен тәсілдер келесідей: 1) белгілі ақпараттың тізімін құрастыру; 2) кілттік сөздер бойынша әңгіме-болжам; 3) графикалық жүйелендіру (ақпаратты кластер немесе кесте түрінде ұсыну); 4) шатысқан логикалық тізбектер.

Қызығушылық, салдарынан түрткі және интеллектуалды белсенділік те оларды сабақтың барысында қолдап отырмаса, төмендейді. Сондықтан, шақыру кезеңін қарастырылып отырған технологияның екінші кезеңіне өтудің өзіндік кіріспесі деп қарастыруға болады.

II кезең – мағынаны тану. Ағымдағы бұл кезеңді негізгі деп атауға болады, өйткені осы кезеңде студенттерге жаңа оқу материалы ұсынылады, дәл осы бөлімде олар жаңа ақпаратпен, жаңа идеялармен байланысқа түседі. Басқаша айтқанда, сабақтың бұл бөлігінің өзі негізгі ой-түйін болып саналады. Мағынаны тану деп берек аталмаған, бұл кезең оқытушы және студент үшін мағыналы кезең болып табылады. Педагог үшін бұнда оның оқытушылық қызметіне мәні шоғырланады, ал студенттер үшін мағынаны тану арқылы жаңа білімді қабылдауға қажетті түйсікке жеткізеді [3].

Бұл үрдіс әрине, алдыңғы кезеңдер сияқты мағыналы қабылдаудағы маңызды психологиялық шарт болып табылатын түрткінің болуы мен интеллектуалды қызметтің белсенді түрінде болуы қажет. Сондықтан, оқытушының міндеті оқу қызметіне деген қызығушылық пен интеллектуалды белсенділігін қолдап отыру қажет. Бірақ, бұл жеткіліксіз. Мағыналы игеріп кету және түсінуге бағытталған қызметті студенттің өзі де саналы түрде ұғына білу қажет, әйтпесе ол өзінің дара түсіну үрдісін бақылай алмайды, соның арқасында қарастырылып отырған материал бойынша қалтқысыз олқылыққа әкеп соқтырады.

Мағынаны тану кезеңінде жаңа ақпарат және осы ақпаратпен жұмыс тікелей байланыс (алдымен жеке, одан кейін жұптап, одан кейін топпен, одан соң аудиториямен) орнатылады. Аталған кезеңде жұмыс жасаудың әдістері ретінде екіжақты күнделік (не білдім, нені білгем), борттық журнал (білемін, білгім келеді, білдім) немесе т.б.

III кезең ой толғау немесе рефлексия деп аталған. Бұл кезеңнің атауының өзі оның міндетін ашып тұр. Бұнда оқытылған ақпарат бойынша барынша толық ұғынуға қолжеткізілу керек. Бұл бөлім тек қана сұрақтарға жауап берумен ғана шектелмеуі қажет. Рефлексия, сырт көзбен өзіне қарау, бұл егер өзінің білімінің басқа студенттермен сәйкестендіруге жағдай жасалған жағдайда қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар, соңғы кезеңнің маңызы бар міндеттердің бірі – студенттердің білімді алу кезінде жасаған қателіктерін өздері тауып, олардың себебін өздері талдап отыру.

Соңғы кезеңде, сонымен қатар алынған ақпараттың шығармашылық қайта өңделуі, талдауы және бағалануы жүреді. Ақпаратты қайта өңдеуге дайындығын сипаттайтын мүмкін әдістер: кластерді, кестені қайта өңдеу және толықтыру, ақпарат блоктары арасындағы себеп-салдарлы байланыстарын орнату; кілттік сөздерге, алғашқы түсініктерге, дұрыс және бұрыс пайымдауларға оралу; берілген сұрақтарға жауаптар: дискуссия ұйымдастыру, шығармашылық жұмыс жаздыру, мысалы эссе және синквейн.

Жоғарыда берілген технологияның жүзеге асуына мысал ретінде студенттердің сыни ойлауын қалыптастыруда дамытылуы маңызды болатын, мәселені шешуде дағдыларын дамытуға бағытталған «Идеал» технологиясын келтіруге болады. Бұл технология америкалық ғалымдардың Дж. Бренфорд және Д. Стайн практикасынан енген.

«Идеал» технологиясы бес логикалық қадамдардан тұрады: 1) «Қ» – бұның мәнісі неде, қызықты – мәселенің жалпы түрдегі тұжырымдамасының бөлімі, 2) «К» – қанекей проблемалық сұрақ қоялық – мәселенің тұжырымдамасы сұрақ түрінде; 3) «Б» – мәселені шешуге қандай да бір нұсқаларының бар болуы – неғұрлым мәселеге қатысты көп шешімдерді шығару, бірінші жеке, одан соң жұппен, одан кейін топпен, одан соң аудиториямен; 4) «Т» – қап, таңдау жасау неткен қиын – мәселені шешудің едәуір рационалды және тиімді нұсқасын (бір немесе екеу) таңдау. 5) «Қ» – қызық, бұны қалай өмір-

де қолдануға болады – шешімнің жүзеге асуының жоспарын құру үрдісі [3].

Осы «Идеал» технологиясының бес кезеңін сыни ойлаудың үш кезеңінде қалай тиімді қолдану керектігі жайлы сұраққа жауап, жеке дара нақты ситуацияда жатыр.

Қорыта келе, барлық қызмет саласында қасиеті және негізгі құрамдас бөлігі – ойлаудың сыни стилі болып табылады. Бұл студенттің оқу үдерісінде және одан да тыс уақытта қатыстырылады. Студент үшін басты тапсырма бұл – білімді тиімді тауып алу мен сыни ойлау. Оқу үдерісінде алынған білімдер, білік-дағдылар жаңа өзгеріп жатқан заман талабына сай төселуге септігін тигізу керек. Сыни тұрғыдан ойлаудың басты шарты білімді нақты және шектеулі көлемде беру емес, студенттердің танымдық белсенділігін алға тарту, ояту, берілген теориялық және тәжірибелік материалды және оны ары қарай функционалды және тәжірибелік қажеттілігіне сай сыни сұрыптау.

Әдебиеттер тізімі:

1. Кочетов А. И. Педагогические технологии. Славянск-на-Кубани, 2000. 200 с.
2. Барышникова Г. В. Технология подготовки студентов-заочников неязыкового вуза к самостоятельной работе в процессе изучения иностранного языка. Дис. канд. пед. наук. Пенза: ПГПУ, 2006. 196 с.
3. Загашев И. О., Заир-Бек С. И. Критическое мышление: технология развития. СПб.: Альянс-Дельта, 2003. 284 с.
4. Делор Ж. Образование: скрытое сокровище. М.: UNESCO, 2009. 272 с.
5. Колеченко, А. К. Энциклопедия педагогических технологий. СПб.: КАРО, 2008. 368 с.
6. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. 528 с.
7. Лупанова Н. А. Педагогические технологии и управление педагогическими системами: учеб.-метод. пособие. Тула-Пенза: ТГПУ, 2003. 55 с.

12 ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛДЕРІ

М.К. Жакишева

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қ.

Ж.К. Жакишева

М. Жұмабаев атындағы №39 гимназия, Қарағанды қ.

Аңдатпа. Мақалада білім беру жүйесіндегі құзыреттілік тәсілдемесі туралы қарастырылған.

Аннотация. В статье рассматривается компетентностный подход в системе образования.

Abstract. This article deals with the competence method in higher system.

Тірек сөздер: құзірет, ұстаным, құндылықтар.

Ключевые слова: компетентность, принцип, ценности.

Keywords: competence, principles, values.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау, жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп атап көрсетілген [1]. Еліміздің жаңа білім беру реформасы 12 жылдық білім беруге көшу арқылы шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған жаңа ұлттық үлгіні жасауды, сондай-ақ «білім әркімге өмір бойы» үлгісіне көшуді және әлемдік білім беру кеңістігіне жедел енуді қамтамасыз етуді мақсат етеді [2].

Болашақ бізге анағұрлым жақын. Ол дәл қасымызда. Ол күледі, жылайды, сұрақтар қояды, қуантады, алаңдатады, жауаптар іздеуге итермелейді. Бұл болашақ – біздің балаларымыз.

12 жылдық мектепке көшу жағдайында адамдардың өмірі мен іс-әрекетін ұйымдастырудың сапалы түрде мүлде басқа қағидалар орнығып, ережелер мен құндылықтардың әдіснамасы өзгереді. Сондықтан болар, соңғы

кездері жалпы білім беру мазмұнын жаңарту аясында түбегейлі өзгертудің талабы ретінде құзыретті білім беруге көшу тәсілдері туралы айтылып жүр. Біз алдымызға мектептік білім берудің жаңа мазмұнына көшу арқылы білім сапасын жоғарылатуды мақсат етіп қоямыз. Оның өзегі – оқушылардың функционалды сауаттылығының, өзіндік ізденісі, сыни талдау және бағалауды дамыту, яғни «білікті адамнан» «шығармашылық түрде ойлай алатын, әрекет жасайтын, өзбетінше жетілетін адамды» қалыптастыруға көшу болып табылады [3].

Мектептік білім беру жүйесіндегі жалпыәлемдік тенденциялардың бағыты болған оқытудың дәстүрлі репродуктивті әдісінен жаңа конструктивті құзыретті үлгісіне көшу. Бұл үлгі бойынша мектеп оқушыларында танымдық белсенділік пен өз бетінше ойлауды дамыту қамтамасыз етіледі. Сонымен, білімді, шығармашыл, құзыретті, және бәсекеге қабілеті тұлғаны қалыптастыру және дамыту көзделеді.

12 жылдық білім беруге көшу уақыт талабынан туған объективті қажеттілік. Әлемдік білім беру кеңістігінде нақты халықаралық стандарт – 12 жылдық орта білім беру қалыптасқаны белгілі.

Құзыретті білім берудің тұжырымдамасының мәні – оқушының жан-жақты дамуы ұстаздың да, оқушының ең басты міндетіне айналатын

ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

жағдайларды қалыптастыруында. Бұл іс-әрекет тәсілдерінің жаңа сапалы жүйесі. Мұнда оқу әрекетінің қағида тұрғысынан басқа құрылысы ұсынылады [4].

Оның қалыптастыратыны:

- білімдерді өз бетінше игеру тәсілдері;
- өзекті құзыреттер;
- қабылданған ережелер мен құндылықтар;
- ұжымдық өзара әрекеттесудің саналы икемділіктері;

Басты идея осында: оқу сабағы – жоғарыда көрсетілгендерді игеру үшін құрылатын білімдік ахуал қалыптастырылатын білімдік орта. Бұл әрбір оқушының жеке білім бағдарламасын іске асыруға құрылған арнайы орта.

Оқу сабақтарында оқушылардың бір-бірімен өзара әрекеттесудің тәсілдерін игеруін қалыптастыру ерекше маңызға ие. Әрбір оқушының әрекетінің тиімділігінің факторы болып табылатын іс-әрекеттің нәтижесіне жетудің арнайы әрекеттердің қалыптасуы көзделеді.

Халықаралық және отандық сарапшылар біздің дәстүрлі білім беру ерекшеліктеріне назар аударған. Бұның ортасында тұрғаны – есте сақтау қабілетін, ойлау қабілетін жоғары қою болған.

Жаңа стандарттың, мектептік білімнің жаңа мазмұнының ең басты ерекшелігі неде екен? Біріншіден, жаңа оқу бағдарламалары құзыретті тәсілге негізделетін болады. Бұл тәсіл тиімді әлеуметтену үшін қажетті функционалдық

сауаттылықтың негізіне салынған құзыреттерді қалыптастырады.

Бенджамин Блумның белгілі әлемдік Таксонимия педагогикасының оқыту мақсаттары бойынша қазіргі бар стандарт оқушыға «білу» және «түсіну» сияқты танымның алты дәрежесінен тек екеуін ғана меңгеруге мүмкіндік береді. Жаңа стандарт таным дәрежесінің қалған төрт дәрежесін меңгеруге мүмкіндік береді: «қолдану», «талдау», «жинақтау» және

«бағалау».

Екіншіден, пәндердің мазмұнын жобалағанда шиыршық (спираль) қағидаты, толассыз тақырыптар пайдаланылған. шиыршық қағидаты оқушылардың білімдері мен икемділіктерін біртіндеп жинақтауға – тақырыптар мен сыныптарға қарай, қарапайымнан күрделіге қарай өтуге мүмкіндік жасайды. Бұл қағидат оқушыларға да, ұстаздарға түсінікті және қолжетімді. Оқу материалын түсіндіруде мирасқорлықты және қоршаған ортаны анағұрлым тұтас қабылдауға пәндердің ықпалдастығын қамтамасыз етеді.

Бұған толассыз тақырыптар арқылы оқыту мен пәнаралық ықпалдастықтар бағытталған. Толассыз тақырыптар ішкіпәндік және пәнаралық байланыстарды құрастырады. Көптеген басқа оқу пәндерімен қарым-қатынас нүктелері бар салаларда білімдердің, икемділіктердің, құндылық бағыттардың және мінез-құлық ережелерінің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Мысалы, бұл мынандай тақырыптар арқылы «Бізді қоршаған әлем», «Менің отбасым және достарым», «Дәстүрлер мен фольклор» және тағы басқа да оқыту барысында балаларда адамгершілік, отансүйгіштік құндылықтарын қалыптастырады.

Үшіншіден, оқудың жаңартылған мазмұны, білім беретін салалар бойынша анықталатын, күтілетін нәтижелерге негізделеді. Бұл нәтижелер оқушының жұмысын, жетістіктерін бағалауға мүмкіндік береді. Тағы бір маңыздысы, оқушының жұмысы басқа оқушылардың жұмысымен емес, эталонмен (үздік орындалған жұмыс үлгісімен) салыстырылады. Бұл үлгі оқушыларға алдын-ала таныс болады. Күтілетін нәтижелердің нақты анықтамасы оқушылардың оқу жетістіктерін объективті түрде бағалауға, жеке қабілеттерін ескеріп, кез-келген оқушының жеке даму бағытын анықтауға мүмкіндік береді. Олардың икемділіктері мен машықтарын дамытуға уәждемелерін жоғарылатады, оқыту үдерісінің сапасын арттырады.

Сонымен, оқудың нәтижелерін тексерудің жаңа үлгілері, критерийлер бойынша бағалаудың жаңа жүйесі енгізіледі. [5]

Төртіншіден, білім берудің барлық дәрежелерінің бағдарламасы негізіне «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтар жүйесі салынатын болады. Жаңа стандарттардың барлық дәрежелеріне «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтар жүйесі салынған.

«Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтары	Жаңа стандарттың құндылықтары	Оқыту үдерісіне енгізу жолы не арқылы жүзеге аспақшы:
1. Қазақстанның тәуелсіздігі және Астана	Қ а з а қ с т а н д ы қ отансүйгіштік	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Академиялық пәндер ➤ Зерттеушілік іс-әрекет
2. Ұлттық бірлік және қоғамдық келісім		
3. Зайырлы қоғам және жоғары руханилық	Ынтымақтастық	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Сабақтан тыс іс-әрекет ➤ Қосымша білім алу
4. Индустриаландыру және жаңартпалар негізіндегі экономикалық өсу	Еңбек және шығармашылық, өмір бойы білім алу	
5. Жаппай еңбек қоғамы	Ашықтық және сыйсыпат	
6. Тарих, мәдениет және тіл бірегейлігі	А з а м а т т ы қ жауапкершілік	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мектептен тыс және элективті курстар ➤ Әлеуметтік жобалар және іс-тәжірибелер
7. Ұлттық қауіпсіздік және еліміздің жалпыәлемдік, аймақтық мәселелердің шешілуіне жаһандық қатысуы		

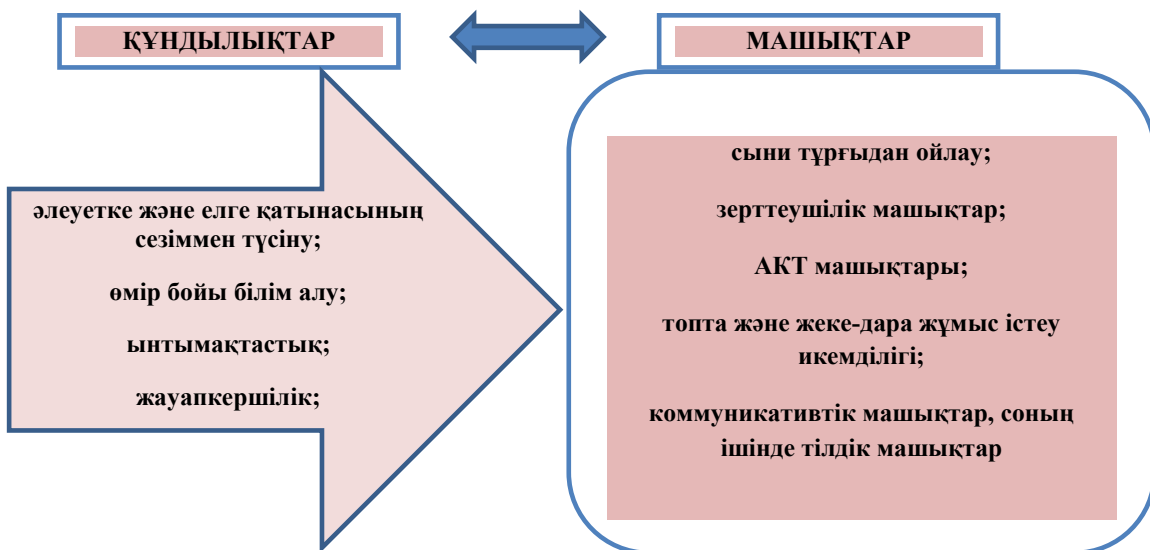
ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Бесіншіден, жаңа пәндер енгізіледі. Мысалы, «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәні компьютерлік технологияларды қолданудың практикалық машықтарын қалыптастыруға бағытталады. Бастауыш сынып оқушылары кестелермен, сұлбалармен, графиктермен, диаграммалармен жұмыс жасаудың

қарапайым әдістерін қолданалатын болады. Бұл пәнді оқыту ертеден бастап ақпараттық орта бағдарлана алуға үйретеді және мектеп бағдарламасындағы пайдалы білімдерді «жинақтаудан» өз бетінше білім алу машықтарын игеруге өтуге мүмкіндік туғызады. Бұл адамның өміріне қажетті икемділіктер.

Білім беру бағдарламаларындағы құндылықтармен ықпалдасуы

XXI ғасырда қажетті машықтардың

Білім берудің мазмұның жаңарту – бұл оқыту бағдарламаларының құрылымы мен мазмұның, оқыту мен тәрбие берудің әдіс-тәсілдерін қайта қарастыру. Білімнің жаңартылған мазмұның енгізудің нәтижесі болуы тиіс жеке тұлғаның жан-жақты үйлесімді дамуы мен қалыптасуына тиімді білім беру ортасының қалыптасуы. Бұл тұлға бойында ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар үйлесім табады, кез-келген өмірлік жағдайда функционалдық сауаттылық пен бәсекелестікті ұтымды пайдалана алады.

«Білікті адамнан» «шығармашылық түрде ойлай алатын, әрекет жасайтын, өз бетінше жетілдірілетін адамды»

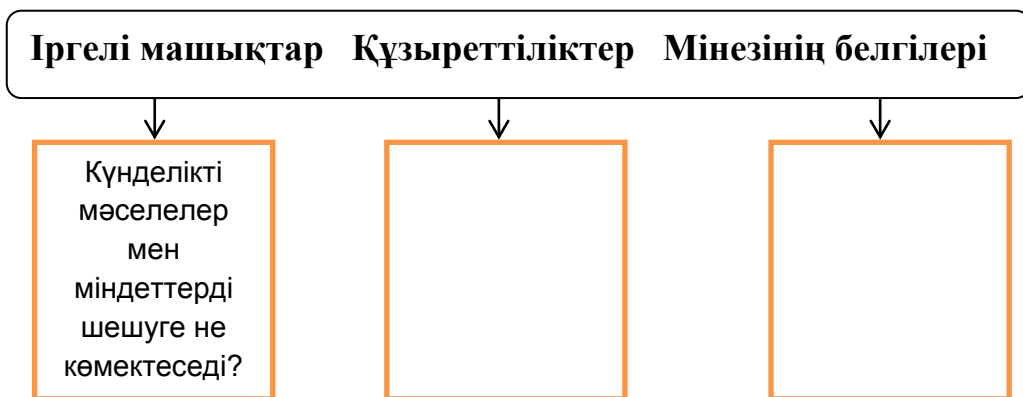
қалыптастыруға көшу келесі аспектілерге негізделеді:

- Орталық білімге қойылған парадигмадан құзыретті парадигмаға өту;
- Шиыршық принципін іске асыру (қарапайымнан күрделіге қарай);
- Толассыз тақырыптардың болуы (пәндік және пәнаралық байланыстардың орнығуы);
- Әлеуметтік машықтарды қалыптастыруға басымдық берілуі;
- Ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлардың болуы (ұстаз жұмысының жүйеленуі).

XXI ғасырда табысты болуы үшін адамда қандай машықтар болуы тиіс?

Іргелі машықтар Құзыреттіліктер Мінезінің белгілері

Іргелі машықтар:

- жазу және оқу машықтары;
- математикалық сауаттылық;
- қаржылық сауаттылық;
- жаратылыстану-ғылыми білімдер;
- АКТ сауаттылығы;
- мәдени және азаматтық

сауаттылық.

Құзыреттіліктер:

- сыни тұрғыдан ойлау;
- Шығармашылық ойлау;
- Қатынас құруға ептілік;
- Ұжыммен бірігіп жұмыс жасауға

ептілік.

Мінезінің белгілері:

- білімпаздық ;
- бастамашылдық;
- табандылық;

- бейімделгіш қабілеті;
- көшбасшылық белгілері;
- әлеуметтік және мәдени білімділігі.

Педагогикалық үдерістің мәні оқушының дамуында, оның ішкі дүниесіне, жеке-даралығына қарай бұрылу. Білімнің жаңартылған мазмұны күтілетін нәтижелерге және іс-әрекеттік тәсілге негізделеді.

Нәтижесінде, құзыреттілік тәсілінің барлық тарихы оның теориялық негіздемесі мен тәжірибесін білім беру үдерісіне енгізу, қазіргі кездегі педагогика ғылымдарын зерттеудің жетістіктері мен ғылыми тәжірибенің жүйелі құрылымының кезеңі, құзыреттілік тәсілінің жаңа кезеңі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, 27 шілде 2007 жыл, №319-III.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, 2010 жыл.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ, 2014 жылғы 17 қаңтар.
4. Бермус А.Г. Проблемы и перспективы реализации компетентного подхода в образовании // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005г.

СЕРВИСЫ GOOGLE – СОВРЕМЕННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ДЛЯ СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ж.К. Жунусова, А.А. Абильдина
Университет КазГЮУ, г. Астана

Аңдатпа. Мақалада білім беруде бұлтты технология сияқты ақпараттық–коммуникациялық технологияны қолданудың мысалдары қарастырылған. Оқыту мен білім беруде осы технологияның қолданудың тәжірибелік қолданысы мен негіздемесі ашылады. Ұсынылып отырған материал студенттерге, сонымен қатар нәтижесінде сабаққа дайындалу барысында заманауи технологияны сауатты қолдана алатын оқытушыларға бағытталған.

Аннотация. Данная статья содержит пример использования современных информационно-коммуникационных технологий в образовании, таких как, облачные технологии. Раскрывается их практическое применение и обоснованность использования данных технологий в обучении и преподавании. Предлагаемый материал адресован как студентам, так и начинающим педагогам, которые впоследствии смогут грамотно применять современные педагогические технологии при подготовке к занятиям.

Abstract. This article contains an example of the use of modern information and communication technologies in education, such as, cloud computing. Reveals their practical application and the validity of the use of these technologies in learning and teaching. The proposed material is aimed at both students and beginning teachers who are then able competently to apply modern pedagogical technologies in preparation for classes.

Тірек сөздер: білім беру, информатика, заманауи технологиялар, google-технологиялар, интернет, әдістеме.

Ключевые слова: образование, информатика, современные технологии, google-технологии, интернет, методика.

Keywords: education, Informatics, modern technology, google technology, Internet, methods.

Обучение в современном высшем образовательном учреждении невозможно представить без использования новейших интенсивно развивающихся информационных и коммуникационных технологий. Возможности глобальной сети помогают в наше время продуктивно применять в образовании компетенции, необходимые, в карьере будущего специалиста в не зависимости от направления работы. Тем более, что успешность человека определяется его мобильностью, ориентированностью на знания и использование в своей профессиональной деятельности новых технологий и возможностей Интернет.

Внедрение гугл-технологий в сферу образования – одно из перспективных ориентиров в сфере информатизации общества,

необходимых как для будущих высококвалифицированных специалистов, так и обучающихся студентам и преподавателям. Люди многих профессий сталкиваются с базами данных, обработкой информации, вследствие чего наиболее остро стоит вопрос сохранности и конфиденциальности данных. Google Apps содержит очень много важных функций по безопасности информации, назначением которых является как защита так и одновременное обеспечение доступности данных. С помощью служб Apps можно контролировать свои данные: разрешать или ограничивать доступ определенным пользователям. Данная технология предполагает автоматическое хранение информации в облаке, работа с которыми осуществляется с использованием

ем глобальной сети [1]. Это означает, что все документы: текстовые файлы, графические изображения, электронные письма, календари и сайты можно открывать и редактировать практически с любого мобильного устройства или планшетного ПК в любое время и в любом месте. Таким образом Google Apps позволяет сэкономить время на обучение и преподавание.

В настоящее время одной из наиболее часто используемых информационных технологий в учебной деятельности являются облачные технологии. Именно данная технология позволяет сделать занятия более результативными, яркими и запоминающимися для студентов, следовательно, мотивировать их к учебе. Применяя ее, сту-

денты намного увереннее и продуктивнее реализовывают себя социально, работают индивидуально каждый в своем темпе, а преподаватели – используют незаметно для себя творческие активные методы обучения.

Несмотря на то, что они просты в использовании, именно интернет-технологии предоставляют обширный круг возможностей для студентов, для преподавателей и будущих профессиональных специалистов.

На нижеприведенной схеме отмечены основные компетентности, которые необходимы любому пользователю в условиях требований нового века, реализуемые в процессе решения учебных ситуаций:

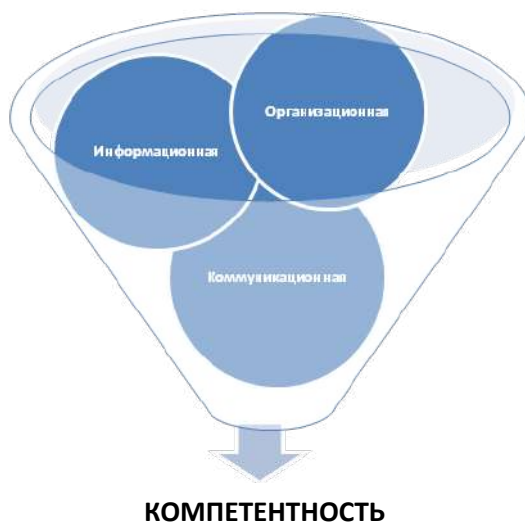

Рис.1.-Компетентность

Под информационной компетентностью следует понимать отработанные навыки работы с информацией: правильный поиск информации, сравнение и сопоставление различных источников информации с целью отбора данных, распознавание нужной информации.

Организационная компетентность предполагает умение правильно планировать свое и время своей группы; понимание взаимосвязей, которые существуют между людьми, группами, организациями.

Коммуникационные компетенции – один из ведущих навыков продуктивного

общения и совместного сотрудничества в группе [2].

Студенты наглядно видят удобство использования данного сервиса при подготовке как домашних заданий, СРС (самостоятельная работа студентов), так и при выполнении группового модульного проекта. Особо им нравится прибегать к помощи гугл-документов именно при выполнении проектов, когда нет возможности группой одновременно выполнять работу в силу индивидуальной занятости каждого. Так один из студентов может сидеть в библиотеке и дополнять совместную

работу, второй студент не выходя из дома корректировать работу, опираясь на свое мировоззрение, третий сидя в автобусе вносить изменения в общий труд. Также возможностями данного сервиса можно организовать не только совместную работу с документами (например, совместное создание презентаций), также проводить опросы и тестирование, используя для этого Google-формы, организовать электронный документооборот. Обработка материалов производится в любое удобное свободное время.

Чаще используются такие продукты Google – сервиса как Google Документ (при написании или проверке единого текстового документа), Google Презентация (при создании коллективной презентации по определенной теме для выступления, где каждый студент может оформить определенный слайд либо внести коррективы в работу других студентов), Google Таблица (при проведении мини-исследований на паре и во внеурочное время, а также в отчетах при выполнении общей учебной работы), Google Рисунок (выполнение проверочных заданий, изменение готовых рисунков в соответствии с заданием), Google Форма (чаще используется студентами-психологами для создания тестов для определения определенного типа личности, темперамента и т.д.), календарь Google (для планирования и организации времени в вузе: установка сроков сдачи заданий, организация встреч с преподавателями, для создания календаря праздничных дат, дней рождения родных и близких и т.д.) [3].

В форумах группы удобно формировать сайт-портфолио студента, создание веб-страницы с учебными материалами, для размещения домашних и практических заданий, что позволяет выполнять задания не только присутствующим на занятиях, но и тем, кто по какой-либо причине отсутствует.

Именно сервисы Google составляют инструментальную основу инновационных педагогических технологий деятельностного типа.

Следующим положительным моментом является то, что обучение становится личностноориентированным.

Работа с коллективными документами позволяет включить в деятельность каждого студента, сделать его работу значимым, что положительно влияет на самооценку личности, служит мотивом для саморазвития. В дальнейшем навыки по совместной работе с документами студенты смогут перенести на свою профессиональную работу, использовать для оптимального документооборота в организации, контроля ценных бумаг, отчетности и т.д. Будучи студентами они приобретают одну из важных информационных компетенций – формирование уверенных пользовательских навыков при работе на ПК, ориентация на профессиональную деятельность в условиях автоматизированного производства.

Значительно возрастает мотивация участников образовательного процесса. Это связано с активным включением студентов в деятельность, их любовь к социальным сетям. Социальные сети являются инструментом для получения знаний, а не только как способ коммуникации и возможностью поиграть в Интернете. Web-серфинг в сети превращается в web-навигацию, определяя для обучающегося образовательные цели и ориентиры, при этом предоставляя ему право выбора образовательного маршрута.

Постоянная практика использования новых средств приучает к новому стилю поведения, подсказывает более рациональные решения учебных ситуаций. Такая совместная работа делает процесс обучения открытым для студентов и преподавателей.

В заключение хочется отметить, что использование сервисов Google позволяет создать уникальную информационно-образовательную среду, соответствующую требованиям Государственного образовательного стандарта нового поколения, организовать учебный процесс, направленный на формирование у студентов не только предметных результатов, но и универсальных учебных действий.

Список литературы:

1. Заславская О.Ю. Возможности сервисов Google для организации учебно-познавательной деятельности школьников и студентов. // Научно-методический журнал. / Информатика и образование.- М., 2012, №1 (230). – С. 45-50.
2. Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования. [Электронный ресурс] / - режим доступа: <http://standart.edu.ru/>
3. Черногорская Н.Н. Использование ресурсов сети интернет на уроках информатики. - Материалы всероссийской с международным участием научно-практической конференции «Интернет-технологии в образовании». В 3 частях: Часть 1, Чебоксары, 25 апреля-1 мая 2011 г. - Чебоксары, 2011. – С. 229 – 231

ӘОЖ 372.851

МЕКТЕПТІҢ МАТЕМАТИКА КУРСЫНДАҒЫ ЫҚТИМАЛДЫҚ-СТАТИСТИКАЛЫҚ МАЗМҰНЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

О.М. Жолымбаев, Э.Т. Бахтинова, Г.Қ. Нұрсұлтанова, Қ.Р. Тайболдина
Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Семей қ.

Аңдатпа. Ықтималдық және статистика негізін мектептегі математикалық білім мазмұнына қажетті тақырыптар түрінде енгізу үшін комбинаторика, ықтималдық және статистика концептері құрастырылды және ол мектептің базалық математика курсынан стохастикалық жүйенің орнын таңдау, оның мазмұнын нақтылау мен оқытудың әдістерін жасауға байланысты нақты шешімдерді іздеуді көздейді.

Аннотация. В статье рассматривается концептуальная модель стохастической линии в курсе математики средней школы, а также взаимосвязь трех концептов комбинаторики, вероятности и статистики.

Abstract. Conceptual model of stochastic line in math course of high school, and interrelation of three concepts combinatorics, probability and statistics are considered in article.

Тірек сөздер: комбинаторика, ықтималдық, статистика, концепт, стохастика.

Ключевые слова: комбинаторика, вероятность, статистика, концепт, стохастика.

Keywords: combinatorics, probability, statistics, concept, stochastics.

Мектепте оқытылатын пәндердің арасында математика негізгісі, әрі іргелі ғылымдардың бірі екендігі мәлім. Соңғы жылдарда орта мектептегі математика пәнінің мазмұны өзгеріске ұшырады. Оның негізгі мақсаты мектептегі математика курсы қазіргі заманның математика ғылымының жетістіктеріне сәйкестендіру. Осы өзгерістердің бірі, ол 2002 жылы қабылданған орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына, мектеп математика курсына жаңа тараулар – статистика және ықтималдықтар теориясы элементтері (әдістемелік әдебиетте

стохастика элементтері деп те аталады) – енгізілуі.

Мектеп математика курсына статистика және ықтималдықтар теориясы элементтерінің енгізілуі оқушылардың өмірдегі әртүрлі құбылыстардың ықтималдылық табиғатымен танысуына, жалпы мәдени потенциалды жетілдіруге, жаңа пәнаралық байланыстардың пайда болуына көп ықпал етеді.

Орта мектеп оқушылары қоршаған ортадан қандай да бір мәліметтерді жинақтау және оларды көрнекті жазу қажеттігімен кездеседі. Жаратылыстану

пәндері бойынша лабораториялық және практикалық сабақтарда тапсырманы орындап оның нәтижелерін ыңғайлы жаза білулері керек. География, тарих, қоғамтану пәндерін оқығанда әртүрлі кестелерді, анықтамаларды пайдалана білулері қажет. Мектеп бітірушілер осылай статистикалық материалдармен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыру қажет. Мұндай мәліметтермен күнделікті басылымдарда, телеарнада, жарнамаларда т.б. кездесіп отыратыны белгілі. Қарастырып отырған стохастикалық құбылыстардың мағынасын түсіну үшін оның негізгі ерекшелігін байқап білудің, кестелерді, диаграммаларды, графиктерді зерттегенде нақты заңдылықтарды анықтай білудің маңызы өте зор.

Сонымен, бүгінгі күн тәртібінде стохастика негізін мектептегі математика курсының мазмұнына қажетті тақырыптар түрінде енгізу туралы сұрақ тұр. Бір қарағанда орта мектеп үшін оның мазмұнын анықтап және оқытуда ешқандай проблема жоқ болып көрінуі мүмкін. Бірақ, ықтималдықтар теориясы және математикалық статистика тақырыптары мектеп математика курсына оқытылуы қазіргі заманға қажетті деңгейге жеткен жоқ. Сондықтан да болар ұлттық бірыңғай тест тапсырмаларына осы тақырып бойынша маңызды сәйкес сұрақтар берілмей келеді.

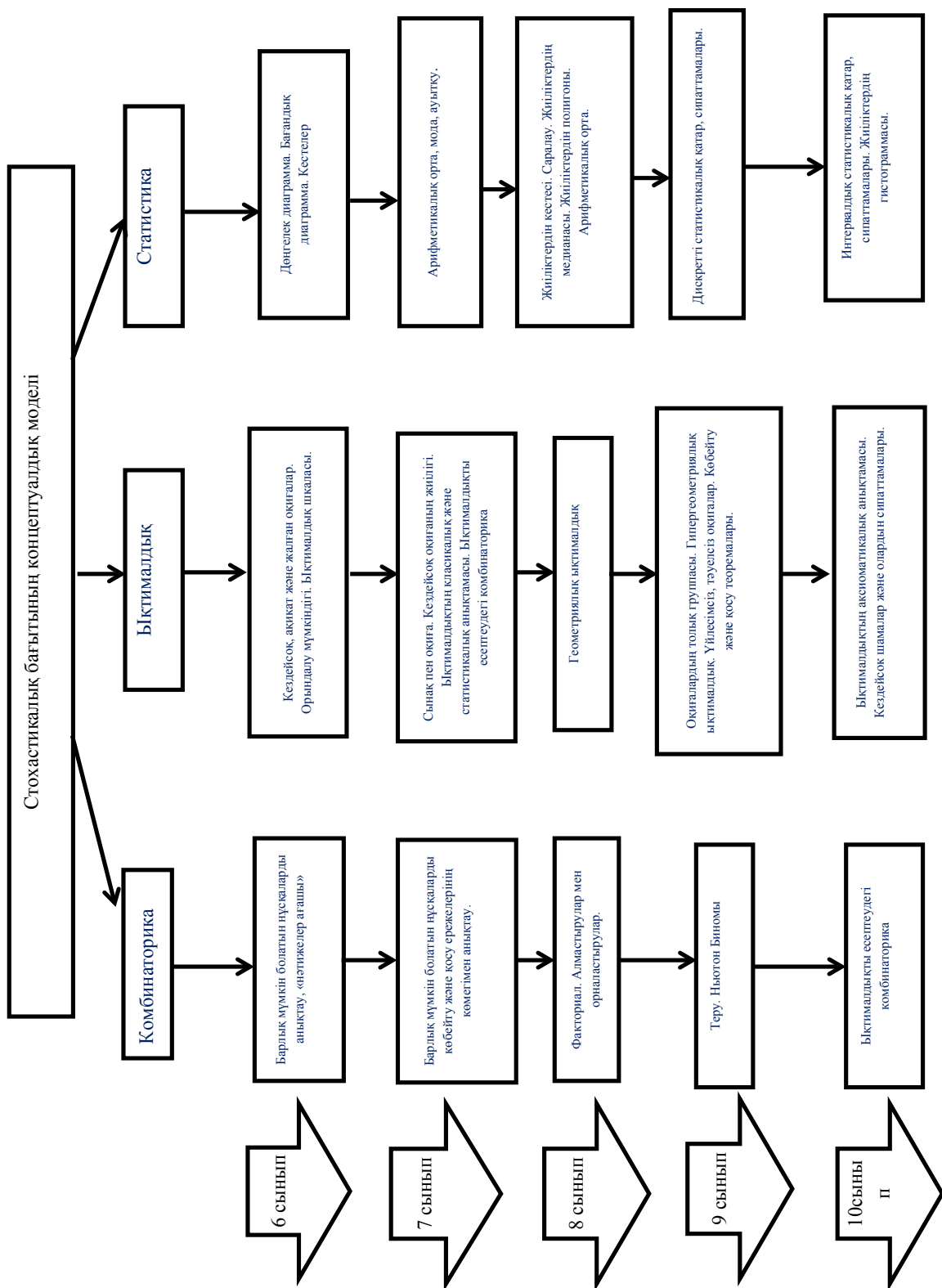
Әлемдік тәжірибеде ықтималдықтар теориясы мен математикалық статистика элементтері бастауыш, негізгі және орта мектептің барлық курсы бойында сандар жиындармен, функциялармен, планиметрия және стереометриямен тең деңгейде оқытылады. Мектеп бағдарламасында стохастикалық мазмұндағы тақырыпты өткенде қолданылатын материалдардың жалпы білімділік маңыздылығы қарастырылуы

тиіс. Мұнда күнделікті тұрмысты, қоршаған ортаны бақылай білу дағдысы өте маңызды. Қандай да бір құбылысты жүйелі түрде бақылағанда ғана статистикалық материал жинақталады. Бірақ, бұл тақырыптарды мектеп математика курсы көлемінде оқыту кейбір қиындықтарға келтіруде. Бірінші, мектеп мұғалімдерінің бұл тақырыпты оқытуға дайын болмауы, ал екіншісі, қажетті оқу әдістемелік құралдардың жоқтығы. Мектепте математиканың көмегімен болашақ тұлғаны қалыптастыру талабы қойылып отырғанда, оқушылардың ықтималдылық интуициясын және статистикалық ойлау қабілетін арттыру қажеттілік болып отырғаны белгілі. Себебі қазіргі заманда әлеуметтік, саяси, экономикалық ақпараттарды түсініп, талдап сәйкес шешім қабылдау үшін белгілі бір деңгейде ықтималдылық-статистикалық сауаттылық қажет екені айқын. Сондықтан мектепте стохастикалық бағыт жүйелі түрде оқытылуы тиіс деген ойдамыз.

Бірақ осы уақытқа дейін бастауыш пен негізгі мектепке арналған математика оқулықтары мазмұнынан «Ықтималдықтар теориясының элементтері мен математикалық статистика» тарауының тақырыптары өз орнын толық таппады.

Айтылғандардан оқушылардың ықтималдық-статистикалық ойлауын қалыптастыру міндеттерін шешу математиканы оқытудың жалпы мақсаттарына жету мүмкіндіктерін күшейтетінін көрсетеді.

Авторлар құрастырған стохастикалық бағытының концептуалдық моделі ықтималдық-статистикалық тақырыптарын жүйелі түрде оқытуға көмектеседі, мұнда 6-шы сыныптан бастап 10-сыныпқа дейінгі комбинаторика, ықтималдық және статистика концептері көрсетілген.

Комбинаторика концепті

Сынып	Ядро	Жақын сөздер	Периферия
6	Барлық мүмкін болатын нұсқаларды анықтау, «нәтижелер ағашы»	Нәтижелер саны, комбинациялар, ақырлы жиындар, тізбек, реті	Әртүрлі комбинациялар саны, n әртүрлі немесе бірдей элементтерден тұратын ақырлы жиындар
7	Барлық мүмкін болатын нұсқаларды көбейту және қосу ережелер көмегімен анықтау	Элементтердің қайталануы, қайталанбауы, элементтерді таңдау әдістері	Қандай да бір объектілерді таңдау нәтижелерін санау. Белгілі ретімен екі немесе бірнеше объектілердің бір мезгілде таңдалатын нәтижелер саны.
8	Факториал. Алмастырулар мен орналастырулар	Орналасу реті, тізбектес сандарды көбейту, n элементтерден тұратын тандалым, таңдалымдағы элементтердің құрамының ерекшелігі	Орналасу ретімен ғана ерекшеленетін нәтижелер саны. 1-ден n -ге дейінгі сандардың көбейтіндісі. Элементтер құрамымен немесе ретімен ерекшеленетін тандалымдар. Бөлшектердің қасиеттері
9	Теру. Ньютон Биномы	Дәрежеге шығару, қатар, жіктеудің мүшелері, элементтердің ерекшелігі	Кемінде бір элементпен ерекшеленетін комбинациялар. n элементтерден элементтер таңдалатын комбинациялар саны
10	Ықтималдықты есептеудегі комбинаторика	Комбинаторика формулалары, мүмкіндіктері бірдей нәтижелер, элементар жағдайлар саны	Элементтері қайталанатын және қайталанбайтын комбинациялар. n әртүрлі элементтерден тұратын комбинациялар. Кездейсоқ оқиғаға қолайлы жағдайлар саны. Жалпы барлық элементар жағдайлар саны. Жалпы сынақтар саны, оқиғаның пайда болуының саны.

Оқушылар стохастика элементтері туралы түсінікті әр сыныпта белгілі деңгейде ала алады. Модельдегі әрбір концепті толық ашу үшін авторлар жұмыстарын жалғастыруда.

Ықтималдық-статистикалық әдістерімен танысу оқушылардың әр түрлі құбылыстар талдауына деген жалпы

көзқарастарын өзгертеді. Олар өздері үшін көптеген сұрақтар бізмәнді «дұрыс» жауаптарға ие болмайтынын, ал кейбір статистикалық мәліметтерден олардың әрқайсысы қандай да бір ықтималдықпен дұрыс болатын әртүрлі қорытындылар жасауға болатынын ашады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бунимович Е.А., Булычев В.А. Вероятность и статистика. -М.: Дрофа, 2002. – 160 с.
2. Берикханова Г.Е., Нурсултанова Г.К. Комбинаторика, ықтималдық, статистика. -Семей, 2011. – 100 б.
3. Нурсултанова Г.К. Комбинаторика, вероятность и статистика. Учебно-методическое пособие для учителей. -Семей. 2010. СГУ им. Шакарима. – с. 100.
4. Плоцки А. Стохастика в школе как математика в стадии созидания и как новый элемент математического и общего образования. Дис. д-ра наук в форме науч. докл. -Санкт-Петербург, 1992. -52 с.

A CRITICAL THINKING FRAMEWORK ACROSS THE CURRICULUM

¹**Desmond Adair, ¹Zhumabay Bakenov, ²Martin Jaeger**

¹*School of Engineering, Nazarbayev University, Astana, Republic of Kazakhstan*

²*School of Engineering & ICT, University of Tasmania, Hobart, Australia*

Аңдатпа. Сын тұрғысынан ойлау қабілетін қысқа уақыт ішінде немесе дәстүрлі әдістермен қалыптастыру мүмкін емес. Оқушылар университет табалдырығын аттамай тұрып,сын тұрғысынан ойлануды үйрену қажет. Бұл мақалада мектеп оқушыларына сын тұрғысынан ойлануды тиімді жолдарын үйрететін бес сатылы педагогикалық база ұсынылады.

Аннотация. Критическое мышление является умением развития, которое не легко обучить в течении короткого времени, либо только традиционными методами. Школьникам необходимо учиться думать критически до поступления в университет. В этой статье предлагается пятиступенчатая основа для критического мышления, которая может быть широко использована в большинстве школ для эффективного обучения навыков критического мышления.

Abstract. Critical thinking is a developmental skill which cannot be taught simply by traditional methods, or over a short time. Therefore it is necessary for students to start thinking critically before they come to university. This paper develops a five-step framework for critical thinking, which can be used in most school teaching settings to effectively give students some critical thinking skills.

Introduction

The quality of students’ and engineers thinking, and how they think, determines the quality of what they design, produce or make. Critical thinking, it is claimed, in engineering education occurs today in a focused context, directed toward fulfilling one of several accreditation body learning outcomes [1]. Of course the teaching of critical thinking should be more than this, as critical thinking entails much more than the conventional practices in engineering, by considering and articulating assumptions in problem

solving, selecting appropriate hypotheses and methods for experimentation, and, structuring open-ended design problems. Just as found in many professions, engineers now need, more than ever, strong critical thinking skills to deal with a world of increasingly rapid change and complexity.

The argument in this paper is that students coming to tertiary-level education without properly cultivated critical thinking skills are at a great disadvantage. This is for two main reasons; first critical thinking cannot be taught in the traditional

conventional manner over a short time, and secondly it takes a long time for students to start using critical thinking in a clear and useful manner. Therefore in elementary and secondary schools, critical thinking should be an integral part of the curriculum, and, tasks to promote and assess critical thinking should be implemented into the normal coursework. In this paper a five-step framework to build critical thinking skills teaching around is developed.

Initial thoughts on critical thinking

Prior to university programmes, i.e., in the school sector: Passive learning is still often practiced at secondary-level, and frequently active learning or critical thinking is not encouraged. Reasons for this adherence are many, not least state examination pressures. Those new to the teaching profession often adopt this model because it is both teacher-centered and comes with a strong academic tradition. Unfortunately it is very difficult to increase a student's critical thinking skills with the passive format. Topics are often discussed sequentially rather than critically, and students tend to memorize the material. The student is placed in a passive rather than an active role, since the teacher does most of the talking, and importantly most of the questioning, and hence most of the thinking [2]. Active learning can make a course more enjoyable for both the teacher and the student and, very importantly, it can make the student think critically. For this to happen, educators must give up the belief that students cannot learn a subject unless the teacher covers it. While it is useful for students to gain some exposure to the material through pre-class readings and overview introductions, students really do not understand it until they actively do something with it and reflect on the meaning of what they are doing.

What is critical thinking?

Different definitions of the term 'critical thinking' abound in the literature [3-6] and this variability may in fact impede progress on all fronts [7]. Most of the definitions share some basic features and probably address

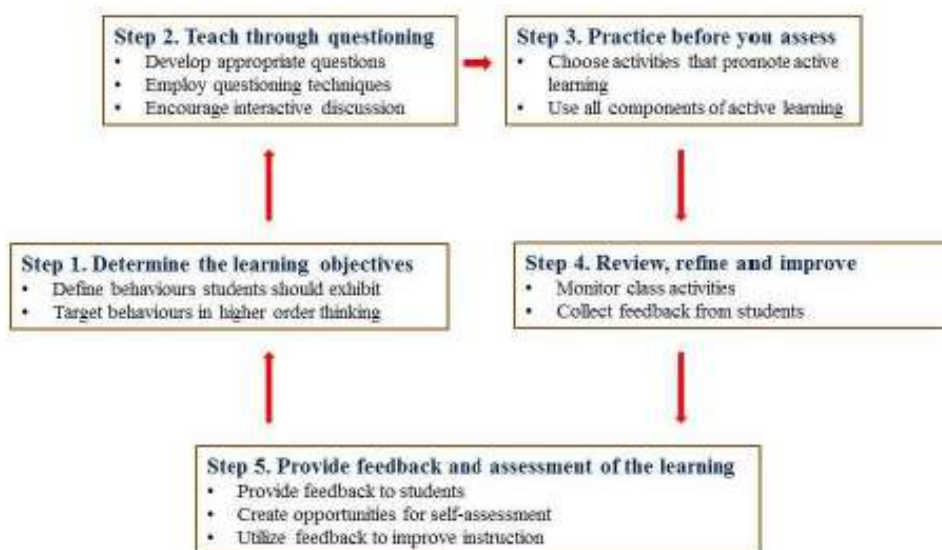
some aspect of critical thinking [8]. In the face of so many definitions, some authors go for a 'consensus definition' and others go for one that meets their needs and consistency in applying it [9]. Important to critical thinking is how to assess it. With this in mind, a definition for critical thinking, and the working one for this paper, based on Bloom's taxonomy of educational objectives [10] was chosen. Breaking down academic skills in this way and to some extent identifying critical thinking provides a reasonable breakdown for designing specific assessment designs.

Five-step model applied at the secondary level

To provide the greatest benefits to students, teachers should provide as many opportunities as possible for students to engage in the upper levels of Bloom's taxonomy where critical thinking takes place. Most teachers do indeed believe that developing critical thinking in their students is of great importance, few have an idea of what exactly it is, or how it should be taught and importantly how it should be assessed [11]. To help with this a five-step model is now discussed which can be implemented in most teaching environments whether for elementary, secondary or tertiary education to help students gain critical thinking skills. The outline of the model is shown on Fig. 1.

Step 1. Determine the learning objectives

By considering the placement of the course in a programme of study, and its role in providing a base of knowledge and skills to be built on by other courses, a teacher should first identify the key learning objectives that define what behaviours students should exhibit when they finish the course. To make critical thinking happen, these learning objectives, as well as the activities and assessments, must include those tied to the higher levels of Bloom's (1956) taxonomy. A well-written objective should include a behavior that is appropriate for the chosen level of taxonomy. Bloom's levels are: *Knowledge; Comprehension; Application; Analysis; Synthesis; Evaluation.*

Figure 1 – Five-step model to move students towards critical thinking

Step 2. Teach through questioning

Questioning is a vital part of the teaching and learning process. It allows the teacher to establish what is already known and then to extend beyond that to develop new ideas and understandings. Questions can also be used to stimulate interaction between teacher and learner and to challenge the learner to defend his or her position (i.e. to think critically). Clasen and Bonk [12] posited that although there are many strategies that can impact student thinking, it is teacher questions that have the greatest impact. Convergent questions apply to Bloom’s lower levels of Knowledge, Comprehension, and Application. Divergent questions apply to Bloom’s higher levels of Analysis, Synthesis and Evaluation, are generally open-ended and foster student-centered discussion, thereby encouraging critical thinking. To most effectively encourage student participation, teachers must become highly skilled questioners. This is reasonably difficult and takes commitment.

Step 3. Practice before you assess

In the past decade or so, a major shift has taken place in education; that is toward active learning. Teachers that have used this approach generally find that the students

learn more and that the courses are more enjoyable. Fink [13] indicated that the concept of active learning supports research which shows that students learn more and retain knowledge longer if they acquire it in an active rather than a passive manner. Activities should be chosen from each of the following three components of active learning, Information and Ideas, Experience and Reflective dialog. Information and Ideas include primary and secondary sources assessed in class, outside class or online. Experience includes doing, observing and simulations. Reflective dialog includes papers, portfolios and journaling.

Step 4. Review, refine and improve

Teachers should strive to continually refine their courses to make sure that their instructional techniques are in fact helping students develop critical thinking skills. Teachers should monitor the classroom activities very closely. Student participation should be tracked as well as a record of main activities and how well they worked. Student feedback can also be very useful to improving courses. Angelo and Cross [14] have provided methods for collecting key information related to student learning and response to instructional techniques.

Step 5. Provide feedback and assessment of learning

Teacher feedback, like assessment, compares criteria and standards to student performance in an effort to evaluate the quality of work. The purpose of feedback is to enhance the quality of student learning and performance, rather than to grade the performance, and importantly it has the potential to help students learn how to assess their own performance in future. Feedback allows the students and teacher to engage in a dialogue about what distinguishes successful performance from unsuccessful performance as they discuss criteria and standards. When providing feedback, teachers should be both thoughtful and purposeful. According to Wlodkowski and Ginsberg [15] teachers should provide feedback that is informational rather than controlling, based

on agreed-upon standards, specific and constructive, quantitative, prompt, frequent, positive, personal and differential.

Conclusions

The basic message intended in this paper is that critical thinking should start as early as possible in a student's learning and extend all the way through the education process. Although universities do try to implement critical thinking for their students or even try remedial strategies, it is the contention here that it takes a long time before a student can apply critical thinking skills naturally – more time that they spend at university. Therefore, at the elementary and secondary levels of education teachers should give serious and thoughtful consideration to adjust their instructional methods and course delivery to include critical thinking skills in abundance.

References

- 1 Claris, L. & Riley, D. (2013) *Situation critical: Critical theory and critical thinking in engineering education*. IEE Women in Engineering, June, -P. 32-36.
- 2 Maiorana, V. (1991) *The road from rote to critical thinking*. Community Review, 11, -P. 53 - 64.
- 3 Brookfield, S. D. (2012) *Teaching for critical thinking: Tools and techniques to help students question their assumptions*. Jossey-Bass, San Francisco, CA.
- 4 Facione, P. A. (2015) *Critical thinking: What it is and why it counts*. Insight Assessment Update.
- 5 O'Shea, J., Baillie, C. & Armstrong, R. (2012) *Developing critical thinking skills and an understanding of social justice in engineering education*. AAEE 2012 Conference, Melbourne, Australia, 3rd-5th December.
- 6 Aretz, A. J., Bolen, M. T. & Devereux, K. E. (1997) *Critical thinking assessment of college students*. J. of College Reading and Learning, 28, -P. 12-23.
- 7 Resnick, L. B. (1987) *Education and learning to think*. National Academy Press, Washington (DC).
- 8 Potts, B. (1994) *Strategies for teaching critical thinking in education*. ERIC Clearinghouse, Report No. ED385606, Washington (DC).
- 9 Bissell, A. N. & Lemons, P. R. (2006) *A new method for assessing critical thinking in the classroom*. BioScience, 56(1), -P. 66-72.
- 10 Bloom, B. S. ed. (1956) *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. New York.
- 11 Paul, R. W., Elder, L. & Bartell, T. (1997) *California teacher preparation for instruction in critical thinking: Research findings and policy recommendations*. Foundations for Critical Thinking, Santa Rosa, CA.
- 12 Clasen, D. R. & Bonk, C. (1990) *Teachers tackle thinking*. Madison, WI: Madison Education Extension Program.
- 13 Fink, L. D. (2003) *A self-directed guide to designing courses for significant learning*, retrieved from <http://www.bu.edu/sph/files/2011/06/selfdirected1.pdf>.
- 14 Angelo, T. A. & Cross, P. K. (1993) *Classroom assessment techniques*. (2nd ed.), San Francisco, Jossey-Bass.
- 15 Wlodkowski, R. & Ginsberg, M. (1995) *Diversity and motivation*. San Francisco, Jossey-Bass.

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ – МЕКТЕПТЕГІ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ НЕГІЗІ

Б.И. Жасағанбергенова

№6 гимназиясы, Хромтау қ., Ақтөбе облысы

Аңдатпа. Мақалада «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы негізінде өскелең ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру мәселелері қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения на основе национальной идеи «Мәңгілік Ел».

Abstract. The article discusses the issues concerning to the rising generations' spiritual and moral education based on the national idea «Mangilik El».

Тірек сөздер: Мәңгілік Ел, рухани-адамгершілік тәрбие, үштұғырлы тіл саясаты, салт-дәстүр, отбасылық құндылықтар, өлкетану.

Ключевые слова: Мәңгілік Ел, духовно-нравственное воспитание, политика трехязычия, традиции и обычаи, семейные ценности, краеведение.

Keywords: Mangilik El, spiritual and moral education, trilingualism policy, customs and traditions, family values, local history.

Ендігі ұрпақ – Мәңгілік Қазақтың перзенті.
Н.Ә. Назарбаев

Мәңгілік Ел – жалпы қазақстандық ортақ шаңырағымыздың ұлттық идеясы. Бабаларымыздың арманы. Мәңгілік Ел ұлттық идеясы – өткенімізден сабақ ала отырып, болашағымызды баянды ету. Елбасының «100 нақты қадам» атты ұлттық жоспарының 89-қадамында: «Нұрлы болашақ» ұлттық жобасын әзірлеу және жүзеге асыру. Мектептік білім берудің қолданыстағы оқу бағдарламаларына Мәңгілік ел құндылықтарын енгізу», – делінген. Бүгінгі таңда ұлттың жалпықазақстандық ділін, мәдени, ұлттық-тарихи дәстүрлерін ескере отыра, зияткерлік, рухани және шығармашылық әлеуетін жаңғырту үшін жағдайлар жасалуда. «Мәңгілік Ел» идеясын жүзеге асыру рухани-адамгершілік қасиеттер мен білім алушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруға, қазақстандық отаншылдық пен азаматтық жауапкершілік, ұлттық сана-сезім мен толеранттылық, Қазақстанның этникааралық жағдайда қарым-қатынас жасай білуіне бағытталған. Біздің міндетіміз Мәңгілік елдің іргетасын

нық қалап, ел тағдырын жасайтын, ел бірлігін, ынтымағын, ауызбіршілігін сақтайтын ұрпақ тәрбиелеуде мәңгілік құндылықтарды жас ұрпақтың бойына сіңіру.

Қоғамның белгілі қайраткері, ақын М. Шаханов: «Халықта ең бірінші ұлттық рух болуы керек», – деген. 2014-2015 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында ғылым негіздерін оқытудағы ерекшеліктері туралы әдістемелік нұсқаулық хатта: жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру қажет делінген. Рухани-адамгершілік тәрбие қоғам өмірінің нормалары және салт-санасымен келісілген тұлғаның өзіндік санасын, этикалық қағидаттарын дамыту, оның адамгершілік қасиеттері мен ұстанымдарын қалыптастыру үшін жағдай жасауды болжайды.

№6 Хромтау гимназиясында тәрбиелік жұмыстар білім алушылардың жан-жақты дамуына, баланың рухани дүниесі мен

өзін қоршаған ортаның өзара үйлесімді байланысын қамтамасыз етуге, балалардың өмірлік өз жолдарын тануға, олардың азаматтық көзқарастарын қалыптасуына, гуманитарлық құндылықтардың негізінде жетілуіне, әрбір жасөспірімнің тұлғалық өсуін психологиялық-педагогикалық қамтамасыз етуге, өзіндік жолын табу еркіндігі болуына, табысқа жету жағдаяттарын тани алуына, өзіндік тәрбиеге ықпал етуге; жеке басының дамуына құрметпен қарауға бағытталған. Әрбір оқу-тәрбие жұмыстары Мәңгілік ел ұлттық құндылықтарын білім алушылар бойында нығайту мақсатында жүргізіледі.

Елбасы Қазақ елінің барлық азаматтарына бірнеше міндет артты. Сол міндеттердің бірі үштұғырлы тіл саясаты. Елбасы қазақ тілі біздің рухани негізіміз екенін, еліміздің болашағы қазақ тілінде екенін, қазақ тілі 2025 жылға қарай өмірдің барлық саласында үстемдік етіп, кез келген ортада жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәніндегі мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, біз елімізді «Қазақ мемлекеті» деп атай алатынымызды атап, ағылшын және орыс тілдеріне де терең мән беру алда тұрған міндеттердің бірі екендігін айтқан болатын. Ана тіліміз Мәңгілік Елімізбен бірге Мәңгілік тіл болды. Елбасының «100 нақты қадам» атты ұлттық жоспарының 79-қадамында: «Білім беру жүйесінде – жоғары сыныптар мен ЖОО-ларда ағылшын тілінде оқытуға кезең-кезеңмен көшу. Басты мақсаты – даярланатын кадрлардың бәсекелестік қабілетін арттыру және білім беру секторының экспорттық әлеуетін көтеру», - делінген.

Көптілдік – бұл уақыт талабы. Білім алушылар тіл арқылы ғаламдық құндылықтарды таниды. Шетел тілін оқыту үдерісінде «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясын іске асыру шеңберінде білім алушыны отбасылық қағидасына, туыстық сүйіспеншілік сезімге, кішіге қамқор болуға ұмтылуға, сондай-ақ басқа да халықтар өкілдеріне достық қарым-қатынаста рухани-адамгершілікке тәрбиелеуді қалыптастыруға назар аударылған. Ағыл-

шын, орыс тіліне ерте жастан оқыту балалардың жалпы және тілдік дамуын реттейді, бастауыш мектепте тәрбиенің жалпы білімдік құндылығын көтереді, балаларды өзге ұлт мәдениетін білуге үйретеді. Ұстаздар қауымы ағылшын, орыс тілдерін ерте жастан оқыту арқылы, жақсы әрі еркін меңгертуге, сонымен бірге білім алушылардың интеллектуалдық, тәрбиелілік және рухани әлеуетін жақсартуына үлкен үлес қосуда. Өзге тілдің бәрін біліп, өз тілін құрметтеуге бағытталған дәстүрлі Мемлекеттік тілдер мерекесі, «Оқитын балалар – Қазақстанның болашағы», «Бір ел – бір кітап» акциялары, «Мың бір мақал-жүз бір жұмбақ», «Өлең – сөздің патшасы», «Алтын қақпа», «Абай – Шәкәрім оқулары», Махамбет оқулары, «XXI ғасыр көшбасшысы» ойындары өткізіліп тұрады. Ісшаралар барысында үш тілде өлеңдер оқылып, ертегілер, сахналық қойылым, ролдік ойындар, әндер орындау арқылы білім алушылар өздерінің білімдерін үнемі жетілдіріп отырады.

«Рухы жоғары халықтың тарихы мәңгілік», – деген. 2015 жылды Қазақстан халқы Ассамблеясы жылы деп жарияланды. 2015 жыл – ұлттық тарихымызды ұлықтау және бүгінгі биіктерімізді бағалау тұрғысынан мерейлі белестер жылы. Қазақ хандығының 550 жылдығын, Қазақстан халқы Ассамблеясы мен Конституциямыздың 20 жылдығын, Ұлы Жеңістің 70 жылдығын атап өтудеміз. Қазақстан Республикасының мейрамдарын мерекелеуде азамат және патриот тәрбиелеу, білім алушылардың көшбасшылық қасиетін жетілдіруге бағытталған ісшаралар өткізілді. Ұлы Жеңістің 70 жылдығына орай «Майданда туған жырлар» атты көркемсөз оқулары байқауы, Халық қаһарманы Рақымжан Қошқарбаевтың 90 жылдығына орай танымдық ісшара, «Сайыпқыран сарбаздар» атты әскери-патриоттық саптық байқау, «Ұрпақтарға ұран болған – Ұлы Жеңіс» атты мерекелік шаралар өткізіліп, соғыс және еңбек, тыл ардагерлеріне көмек көрсетілді. Балалар мен жастарда рухани-адамгершілік сезімді және көп ұлтты Қазақстан халқымен қарым-қатынасын мәдени-тарихи құндылықтарды көркем-эстетикалық

қабылдауы арқылы қабылдау санасын қалыптастыру мақсатында Қазақстан халықтары Ассамблеясының 20 жылдығына орай «Халықтар достығы» тақырыбында 5-11 сынып білім алушылары қабырға газеттері, «Тату елім – Қазақстан!» тақырыбында суреттер байқауы, 5-11 сыныптар арасында «Тіл – татулық тірегі» атты өзге ұлт өкілдері ақындарының өлеңдерін мәнерлеп оқудан сайыс, Қазақстанда мекен ететін өзге ұлт өкілдерін таныстыру мақсатында «Қазақстан диаспоралары» атты альбом қорғау байқауы, «Көп ұлтты, тату елім – Қазақстан!» атты фестиваль өткізілді. 1 мамыр күні өткізілген «Береке бастауы бірлік, ел іші тату тірлік» атты аудандық мерекелік шарада көркемөнерпаздар ұжымы «Үздік өнер» номинациясына ие болды. Қазақ хандығының 550 жылдығына орай «Қазақ хандығы: қайнар көзден бүгінгі күнге дейін» дөңгелек үстел, «Қазақ хандығының 550 жылдығы: тарихы және теориясы» конференция, спорттық ойындардан жарыстар ұйымдастырылып, көптеген ісшаралар өткізілуде.

Салт-дәстүр – халқымыздың келбеті, рухани мәдениетінің қазығы. Балаларға ұлтымыздың әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлерін оның сәбилік шағынан бойына сіңіріп, ойына ұялату, сол арқылы ізгілікке, адамгершілікке тәрбиелеу қай күннің болмасын басты мәселесі. Ұлттық тәрбиенің феноменіне үш құрамдас: балаларда ұлттық қадір-қасиет, ұлттық мақтанш және ұлттық намыстың өзара әсері есебінен қол жеткізіледі. Өз халқының әдет-ғұрпы мен салт-дәстүрлерін сақтауы мақсатында дәстүрлі «Халқымыздың мәдениеті мен салт-дәстүрлері» атты байқау білім алушылар, ата-аналар арасында өткізіледі. Сонымен қатар 14 наурыздан бастап Ұлыстың ұлы күніне дейін барлық ұстаз, білім алушы, ата-аналар ұлттық киіммен келуі жақсы дәстүрге айналды. Білім алушыларды ұлттық өнерге баулу мақсатында қыз балалар арасында «Шебер қолдар» үйірмесі жұмыс жасайды. Үйірмеге қатысушылар қазақтың ұлттық бұйымдарын жасап қана қоймай, моншақтармен,

түрлі-түсті қағаздармен жұмыстар жасап, жүлделі орындарға ие болып жүр.

Қазақстан халқының тілін, мәдениетін, тарихын білу негізінде өскелең жас ұрпақтың бойында рухани-адамгершілік әлеуетті қалыптастыру «Жас Ұлан» міндеттерінің бірі. Білім алушы бойындағы көшбасшылық қабілетті анықтау, өзін-өзі жігерлендіруге, жетілдіруге үйрету мақсатында «Мәңгілік Ел» жобасы аясында акциялар, ҚР Елтаңбасы, Туы және Гимннің, қазақ халқының мемлекеттік тілін, мәдениеті мен дәстүрлерін, Қазақстан тарихын білу бойынша байқаулар, «Менің жетістіктерім», «Мәңгілік ел болу үшін біз не істей аламыз?» атты сайыстары өткізіледі. Гимназиямызда «Сұңқар» патриоттық клубы, «Ұлағат» ер балалар клубы, «Инабат» қыз балалар клубы, «Құбылнама» ақпараттық клубтары құрылған. Ай сайын білім алушылар бойында Мәңгілік ел құндылықтарын қалыптастыру мақсатында «Гимназия жаңалықтары», ер балаларға, қыз балаларға арналған кеңестер, «Өз елім менің», «Алаш ардақтылары», «Әлемде талай қызық бар», «Ұша білген қанатқа дүние кең» айдарлар бойынша «Құбылнама» ақпараттық газеті шығарылады.

Рухани дамыған және жоғары адамгершілікті тұлға қалыптастыруда отбасының ролі зор. Отбасылық құндылықтарды қалыптастыру, коммуникативтік дағдыларды дамыту, Қазақстан халқының әдет-ғұрпы мен дәстүрлері негізінде отбасылық құндылықтарды нығайту және ата-аналардың мектептің өміріне белсенді араласуын көздейтін «Толағай», «Күштілер турнирі» отбасылық спорттық сайыстар, «Менің отбасым» презентациялық сайыс, «Мәдениетті отбасы», «Менің отбасымның жақсы дәстүрлері», «Үлгілі отбасы» атты ісшаралар өткізіліп тұрады. Дәстүрлі өткізілетін ісшаралар «Мейірім» ата-аналар кеңесі, әкелер, аналар кеңесі, ақсақалдар алқасымен бірлескен түрде жүргізіледі.

«Жалпақ жұртыңды, исі алашыңды құрметтеу, алдымен өзің туған өлкенің тарихын, табиғатын танудан, адамдарын ардақтаудан басталады», - деген Елбасы.

Назарбаев Зияткерлік мектептері тәрбие жұмысының тәжірибесін енгізу мақсатында «Туған елге тағзым» өлкетану зерттеу экспедициясы құрылып, демалыс кездерінде білім алушылар Түркістан, Астана, Ақтөбе, Петропавл қалаларындағы тарихи жерлерге барып келді. Сонымен қатар, Хромтау ауданының 80 жылдығына орай Айдарлыаша жеріне экспедицияға шығып, тарихи жерді зерттеді. Аталған экспедиция білім алушылардың өзінің туған өлкесі жайлы білімдерін терең меңгеруіне, танымдық қызығушылықтарын артуына, өнегелілік қасиеттердің, қарым-қатынас дағдыларының қалыптасуына, Отанға деген сүйіспеншілік пен патриоттық сезімерін нығайтуға көмектесті.

Зияткерлік тәрбие – әрбір білім алушыға оның зияткерлік мүмкіндіктерін дамыту мақсатында зияткерлік педагогикалық көмек көрсетуді қамтамасыз ететін оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру формасы.

Ұлт жоспарының 77-қадамында: «Экономиканың алты негізгі саласы үшін он алдыңғы қатарлы колледж бен он жоғары оқу орнында білікті кадрларды әзірлеу, кейіннен бұл тәжірибені еліміздің басқа оқу орындарына тарату» делінген. Гимназиямызда білім алушылардың білімге

ұмтылысын дамыту, сыни тұрғыдан ойлауын қалыптастыруға ықпал ету, талдау қабілеттерін дамыту, ғылыми зерттеушілік жұмыс дағдыларын қалыптастыру, белгілі бір ғылым саласында өз білімін жетілдіруге арналған, өз интеллектісін дамытуға талаптанған «Озат» білім алушылар ғылыми қоғамы құрылды. Білім алушылардың бойларына «Мәңгілік ел» құндылықтарын сіңіру, білімге ұмтылысын дамыту, нәтижелі түрде мамандық таңдауына, «өмір бойы білім алу» ұстанымымен жұмыс жасайтын мұғалімдердің «Шаңырақ» ғылыми-әдістемелік қоғамы көмектеседі. Сонымен қатар, бүгінгі таңда Ақтөбе қаласындағы Қ. Жұбанов атындағы университетпен тығыз байланыста жұмыс жүргізілуде.

Н.Ә. Назарбаев: «Біз болашаққа көз тігіп, тәуелсіз елімізді «Мәңгілік Ел» етуді мұрат қылдық. Осы идеяны әрқайсысымыз сезініп, өмірлік сабақ ретінде түйсек, осы жолда бар әлеуетімізді салсақ, 2050 жылы мұрат еткен «Мәңгілік Елге» жететінімізге сенімдімін», - деді. Мәңгілік ел - ұлтты ұйыстыра ұлы мақсаттарға жетелейтін идея. Олай болса біз Мәңгілік елдің іргетасын нық қалап, ел тағдырын жасайтын, ел бірлігін, ынтымағын, ауызбіршілігін сақтайтын ұрпақ тәрбиелеуде мәңгілік құндылықтарды жас ұрпақтың бойына сіңіруге тиіспіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан жолы - 2050: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауы. Ресми мәтін. – Астана. – 2014. – 17 қаңтар.

2. Қазақстан Республикасының Президенті, «Нұр Отан» партиясының Төрағасы Н.Ә. Назарбаевтың партияның XVI съезінде сөйлеген сөзі «Баршаға бірдей осы заманғы мемлекет: Бес институционалдық реформа». – Астана. – 2015. – 11 наурыз.

3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқы Ассамблеясының XXII сессиясында сөйлеген сөзі «Мәңгілік Ел: бір ел – бір тағдыр». – Астана. – 2015. – 23 сәуір.

4. Ұлт жоспары – Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың бес институционалдық реформасын жүзеге асырудың 100 нақты қадамы. – Астана. – 2015.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕДЕГІ – «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

А.Т. Смағұл

№4 облыстық дарынды балаларға арналған мектеп-интернаты, Қызылорда қ.

Аңдатпа. Мақалада білім беру процесіне «Мәңгілік Ел» құндылықтарын енгізудің инновациялық тәжірибесі қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматривается инновационный опыт внедрения ценностей «Мәңгілік Ел» в образовательный процесс.

Abstract. The article discusses the innovative experience of implementation of national values «Mangilik El» in the educational process.

Тірек сөздер: Мәңгілік Ел, 100 нақты қадам, құндылықтар, азаматтық және патриоттық тәрбие, ұрпақтар сабақтастығы.

Ключевые слова: Мәңгілік Ел, 100 конкретных шагов, ценности, гражданское и патриотическое воспитание, преемственность поколений.

Keywords: Mangilik El, 100 concrete steps, values, civic and patriotic education, generation continuity.

Мемлекет басшысы Қазақстан халқына арнаған 2014 жылғы Жолдауында ежелгі ата-бабаларымыздың Мәңгілік Ел идеясын Қазақ елінің Ұлттық идеясы ретінде жарияласа, 2015 жылғы Жолдауда «Біз Жалпыұлттық идеямыз – Мәңгілік Елді басты бағдар етіп, тәуелсіздігіміздің даму даңғылын Нұрлы Жолға айналдырдық. Қажырлы еңбекті қажет ететін, келешегі кемел Нұрлы жолға бірлігімізді бекемдеп, аянбай тер төгуіміз керек. «Мәңгілік Ел» - елдің біріктіруші, ешқандай таусылмас қуат көзі... Жаңа қазақстандық патриотизм дегеніміздің өзі – Мәңгілік Ел!», - деп тұжырымдаған еді.

Өткен тарихымызға тағзым да, бүгінгі бақытымызға мақтаныш та, гүлденген келешекке сенім де «Мәңгілік Ел» деген құдіретті ұғымға сыйып тұр. Отанды сүю – бабалардан мирас болған ұлы мұраны қадірлеу, оны көздің қарашығындай сақтау, өз үлесінді қосып дамыту және кейінгі ұрпаққа аманат етіп табыстау деген сөз. Елбасы Жолдауында көрсетілген асқаралы міндеттерді абыроймен орындау – әрбір қазақстандықтың Отан алдындағы перзенттік борышы!

Қазіргі қоғамда «Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болуы керек?» деген сауал

жиі талқыға түсетінін көріп жүрміз. Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясын жаңғырта түскен 100 қадамның құндылықтарымен ерекше деп білеміз.

Ғылыми негізі: Елбасымыздың «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам» – баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет бағдарламасы.

«Біз өзгенің қателігінен, өткеннің тағылымынан сабақ ала білуге тиіспіз. Ол сабақтың түйіні біреу ғана – Мәңгілік Ел болу біздің өз қолымызда. Бұл үшін өзімізді үнемі қамшылап, ұдайы алға ұмтылуымыз керек. Байлығымыз да, бақытымыз да болған Мәңгілік Тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтай білуіміз керек», - деп айтып кеткен болатын Елбасымыз өзінің Жолдауында.

Күтілетін нәтиже: Мемлекетті нығайту және ұлтты жаңғырту. «Асу бермес асқар жоқ» дейді қазақ даналығы. Қазақстандық жол біздің ұлтымызды бір мақсат пен ортақ арманға топтастырды. Қазақстанды жаңғырту – жаңаша тәсілдемелер ойлап табу біздің ортақ ісіміздің нық қадамы болмақ.

Негізгі мақсаты: «100 нақты қадам» – жаһандық және ішкі сын-қатерлерге жауап және сонымен бір мезгілде, жаңа тарихи жағдайларда ұлттың дамыған мемлекеттердің отыздығына кіруі жөніндегі жоспары. Елбасы белгілеп берген бес институционалдық реформаны жүзеге асырудың 100 нақты қадамын қамтыған Ұлт жоспарының «Біртектілік пен бірлік» бөліміндегі алты қадам (85-қадамнан 90-қадамға дейін) қалыптасқан елдік құндылықтарға жаңа серпін беруге негізделген. «Мәңгілік Ел» мегажобасының аясында қазақстандық қоғамның жаңа сапалық сипаттағы келбетін қалыптастыру, рухани-мәдени санаттағы құндылықтарымызды дұрыс түсіну, оны қабылдаудың тың үлгілерін жасау және жаһандық кеңістікке барынша танымал ету – Ұлт жоспарындағы «Біртектілік пен бірлік» бөліміне енгізілген қадамдардың басты идеясы.

Барлық ғажайыптарды жасайтын өзіміздің халқымыз. Оқу-тәрбие процесінде 79-89 қадамдар яғни білім берудің өзіндік мәні зор. Себебі әрбір адам – әрбір қызметкер сағаттың тетіктері тәрізді үйлесімді жұмыс жасағанда ғана зор табысқа жетеміз. Төменгі лауазымдардан бастау, іскерлік қасиеттер, жастарды жұмысқа алу тәртібі, тағы басқа мәселелер ол тек нәтижеге байланысты жүзеге асырылады. Тек нақтылық қажет.

Метептегі басты тұлға – мұғалім екендігі белгілі. Технологиялар ерекше дамыған заманның өзінде білім сапасын қамтамасыз етудегі мұғалімнің рөлін еш нәрсемен ауыстыруға болмайтынын халықаралық тәжірибелер көрсетуде. Білімді ұрпақты, бәсекеге қабілетті мамандарды білікті мұғалімдер, кәсіби тұрғыдан жан-жақты дамыған кемел ұстаздар тәрбиелей алады. Қазіргі таңда қоғамымыздың ең көкейтесті мұраттарының бірі білімді педагог кадрларды әзірлеу және қалыптастыру, оның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру мәселелері білім беруді дамытудың басым бағыттарының біріне айналып отыр. Елімізде осы бағытта ауқымды шаралар атқарылып келеді.

Білім беру саласын модернизациялау кезеңіндегі негізгі мақсат – оның даму тұрақтылығына жағдай жасау болса, мұғалім білім саласының өзгеруіндегі негізгі тұлға болып саналады. Көп деңгейлі білім беру жүйесін жаңғырту үрдісінің алдыңғы шебінде орта білім беру саласы тұр. Бұл саланы түбегейлі жаңғыртуда көп деңгейлі курсты оқыған мұғалімдер, үш тілді маманданған мұғалімдер оқытудағы сындарлы ойлар арқылы оқушыға нақты білім беруді мақсат еткенде ғана оқушының идеясы мен білім-біліктілігін шыңдай алады.

Білім беру процесінде мұғалім мен оқушының тең қатысуы, оқушыға белгілі бір білім мөлшерін толығымен дайын түрінде емес, оның ішкі әлеуетін пайдалану арқылы сыни тұрғыдан игерту басты мақсат болып табылады. Сондықтан әрбір мұғалім үздіксіз кәсіби біліктілігін арттырып отыруы қажет.

«Мәңгілік Ел» құндылықтарын оқу-тәрбие процесіндегі инновациялардың табысты қадамды қандай болды деген сұрақ туындайды. Яғни «Мәңгілік Ел» құндылықтарын жүзеге асыру мақсатында біздің №4 облыстық дарынды балаларға арналған мектеп-интернатымызда көптеген іс-шаралар, ғылыми жобалар, танымдық кештер мен сабақтар, зияткерлік жарыстар өткізу осы Жолдаудың бастамалары деп білеміз.

Мәселен, қоғамдық және география пәндер бірлестігінің «Тәуелсіз елдің рухы биік, өрісі кең» атты апталығының мазмұны мақсат-міндеттеріне сай оқытуда ашық сабақтар, сыныптан тыс жұмыстардың танымдық қызығушылықтарын арттыруға «Тарихқа құрмет – ұрпаққа міндет» тақырыбында қазақ елінің тарихын бейне роликтер арқылы шығармашылық қабілеттерін ашуға және де әр түрлі формада бағытталған әдіс-тәсілдерді пайдаланып жүргізілді.

Негізгі мазмұны оқушылардың жалпы адамзаттық құндылықтар туралы мәліметтерді, адамзаттың тарихи, мәдени және рухани жолын түсінуін, адамның бүгінгі және болашақтағы мұраттарын

тереңірек түсініп қорытындылап, жүйелеу арқылы тұжырымдауын көздейді.

Мақсаты:

– оқушылардың білімі мен дайындық деңгейін, жас ерекшеліктерін ескере отырып, Қазақстан тарихының ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі нақты тарихы бойынша білім беру;

– оқушылардың өз елінің тарихын оқып білу арқылы белсенді азаматтық позициясын қалыптастыру;

– оқушылардың зеректік қабілетін дамытып ой-өрісін кеңейту, білімге деген қызығушылығын арттырып, ойды жүйелеу қабілеттерін дамыту. Өз ойын айта алатын зерделі, білімді тұлғаны тәрбиелеу.

Міндеттері:

- оқушыларға Қазақстан тарихы бойынша толыққанды, жүйелі білім беру;

- Қазақстан тарихы бойынша тарихи терминологияларды меңгерту;

- оқушылардың тарихи фактілер мен құбылыстарды талдап-қорыту, тарихи оқиғалардың мақсаты мен мәнін анықтай білу, оның маңызын бағалай білу дағдыларын қалыптастыру;

- оқушыларды оқытылатын кезеңдегі ғылым мен мәдениеттің көрнекті өкілдері мен саяси жетекшілердің қызметіне, тарихи оқиғаларға салыстырмалы талдау жасауға дағдыландыру;

- оқушылардың қазақ және басқа да халықтардың мәдени мұраларына қызығушылығын қалыптастыру;

- оқушылардың жас ерекшелігін ескере отырып, түрлі дерек көздерінен қажетті ақпаратты іздестіру арқылы өзіндік жұмыспен айналысуына мүмкіндік беру;

- жас жеткіншектердің Отаны мен халық алдында жауапкершілікті сезінетін азаматтық позициясын қалыптастыру;

- еліне қызмет етуге дайын отансүйгіш, қазақ халқының тарихы мен мәдениетін және Қазақстанда өмір сүріп жатқан халықтардың тарихы мен мәдениетін құрметтейтін белсенді азамат тәрбиелеу;

- әлемдік тарихи үдерістің құрамдас бөлігі ретінде Қазақстанда адамзат қоғамының даму тарихы туралы білімін

қалыптастыру.

«Дәуір үні» және «Сырға толы Қазақстан тарихы» тақырыбында әр сынып оқушыларының шығармашылық топтама кітапша жинағы шығарылды.

Мақсаты: оқушыларды шығармашылыққа шыңдап, зерттеп-зерделей білуге баулу. Сан қилы ғасырлардағы ата-бабаларымыздың өнегелі ісі мен ел аузындағы әңгімелерін оқып, өз ойларын қағаз бетіне түсіру. Жер, ел атауларының тарихи маңызын оқып үйрену. Өз туындыларын салып көрсете білу.

Негізгі идея: Қазақ мемлекетінің сан ғасыр бойы қалыптасу тарихындағы уақыт пен ұрпақтар сабақтастығын көрсету.

Күтілетін нәтиже:

- оқушылар оқу пәнінен терең, толық, жан-жақты білім алып, бүгінгі күн талабына сай жан-жақты, мәдениетті, білікті азамат болуға талпынады;

- әдеби шығармаларды жан-жақты талдау дағдысын меңгереді;

- жеке өзіндік шығармашылығын шыңдайды, атап айтқанда шығармашылықпен айналысуға қадам жасайды;

- көркем әдебиет мәселелері туралы өзіндік пікірлері қалыптасады, оны өз бетінше жеткізе алуға машықтанады және зерттеу әдісін қолдану дағдылары қалыптасады;

- шығармашылық бағыттағы тапсырмаларды орындай алады;

- интеллектуалды сайыстарға белсене қатысып, білімдерін шыңдайды;

- ақпараттық құралдармен жұмыс жасай алады.

Сондай-ақ «Тарихтың Ұлы көші – ел есінде» атты тарихи-танымдық сайыс өткізу барысында оқушыларға қазақ халқының даму тарихының белестері туралы оқу және Отанды құрметтеп, ауызбірлікте жұмыс жасауға тәрбиелене білуді мақсат еттік.

Күтілетін нәтиже:

✓ Оқушыларға ұлттық тарихымыздың өзіндік құнды ерекшеліктерін, патриоттық сезімдерін оятып, өркендетуге жол бастай алады біледі.

✓ Ұсынылған материалдардың құндылықтарын ажыратып, оқи біледі.

✓ Тарихи оқиғаларды бағалай отырып, өз ойларын ортаға салып айта алады.

✓ Қойылған сұрақтардың жауабына шешім шығара алады.

Негізгі идеямыз: Еліміздегі тарихымыздың құндылықтарын саралап

зерделей білу, Қазақстан Мәңгілік ел екендігін танып білуге ат салысу.

Тұңғыш Президент күні мерекесіне орай ұйымдастырылған Н.Ә.Назарбаевтың «Еуразия жүрегінде» кітабына арналған оқырмандар конференциясы өткізілді.

Мақсаты: Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың өмір жолы мен қызметі туралы мәлімет беру, жазған еңбектерін талдап, мәнін түсіндіру, оқушыларды Отанын, халқын, жерін сүйге, батылдық, азаматтық, патриоттық рухта тәрбиелеу.

Негізгі идея: «Еуразия жүрегінде» кітабының мазмұнды тұстарын оқып білу.

Күтілетін нәтиже: Оқушылар «Еуразия жүрегінде» кітабының мазмұнымен танысып, Тәуелсіз Қазақ елінің өткен өмір тарихын біледі. Әрбір тарау бойынша өз пікірлерін айтып, шешім шығара алды.

«Тәуелсіздік – тәңір сыйы» атты 9 сыныптар арасында өткізілген сайыстан үзінді көріністер

«Тарихтың Ұлы көші – ел есінде» атты интеллектуалды сайыстан көріністер

Мектеп-интернатының басшылығының ұйымдастыруымен Ұлы Жеңістің 70 жылдығына арналған «Ерлікке тағзым» алаңы жабдықталды. Онда «Ұлы ерлік ұрпақтар сабақтастығы» атты тарих пәні мұғалімдерінің Ұлы Отан соғысына қатысты ерлік сабақтары және «Жауынгердің жалынды ұрпағымыз» атты жинақ кітап шықты. Онда мектеп оқушылары мен қызметкерлердің Ұлы Отан соғысына қатысқан аталары, тыл ардагерлері туралы мәліметтер жинақталған. Олардың ерен ерліктері мен майдан жолдары жан-жақты зерттеліп, көптеген тың деректер толықтырылған. Оқушылардың шығармалары және жүректен шыққан өлеңдері, эсселері ұсынылады. Бірлігі біте қайнасқан берекелі ұжым жинақтаған жаңа, тың деректер, патриоттық тәрбие дәйегі, рухани тағылым және жас ұрпақ үшін мол мұра болатынына сеніміміз мол. Бұл жинақ мектеп-интернат ұжымының Ұлы Жеңістің 70 жылдығына қосқан үлесі болмақ.

«Мәңгілік ел – Қазақстан!», «Қазақ Елінің Ұлттық идеясы – Мәңгілік елдігінде», «Елбасы Жолдауы – Ел таңдауы», «Ұлтаралық татулық пен бірлік мемлекеттің негізі», «Ұлы ерлікке ұрпақтар тағзым!» атты Елбасы Жолдауының аясында тарихитанымдық кештер жүргізілді.

Бұл шаралардың өткізгеннен кейінгі мұғалім мен оқушыдан қандай нәтижеге қол жеткізе алдық:

- Қазақелінің тарихи құндылықтарын терең зерттеп, өзіндік ойларын айта білді;
  - Елге деген жаңаша пікірлер қалыптастыра бастады;
  - Мәңгілік ел тарихына шығармашылық шабыттары ояна бастады;
  - Өзіндік шешім шығарып, тақырыптардың негізгі идеясына ұсыныс білдіре алды;
  - Өзіндік жағымды ұстаным қалыптастыра бастады;
  - Тапқырлыққа, тездікке, ойын жүйелі айтуға дағдыланды;
  - Негізгі проблемалық мәселелерді зерттей алатындарына көз жеткізе білді.
- Қорыта келгенде, «Кешегі күн – бүгінгінің баласы, бүгінгі күн – ертеңгі күннің атасы» демекші, түбінде Қазақ елін Мәңгілік Ел дәрежесіне жеткізетін тарихи сауатты ұрпақ болмақ.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол». – Астана. – 2014. – 11 қараша.
2. Ұлт жоспары – Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың бес институционалдық реформасын жүзеге асырудың 100 нақты қадамы. – Астана. – 2015.

ТҰЛҒАНЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МҰҒАЛІМНІҢ РӨЛІ

Н.Е. Қасымова

№264 мектеп-лицей, Қызылорда қ.

Аңдатпа. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселелері – жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде педагог мамандар шешуші рөл атқаратындығы белгілі. Осыған орай, аталған мақалада қоғам талабына сай білім беру мен ұрпақ тәрбиелеудегі педагогтердің қызметі сөз болады.

Аннотация. Современное обучение ставит главной задачей воспитания подрастающего поколения – духовно-нравственное. В воспитании подрастающего поколения самыми главными являются такие качества как благотворительность, доброта и благодарность. Следуя этим ценностям, современный учитель должен готовить творчески мыслящего человека.

Abstract. The key issue of educating on new stage is to teach young generation the morality. Therefore, teachers key role is to bring up good qualities like moral, mercy and self confidence. In this regard this article deals with teachers function in the education in accordance with the requirements of the society.

Кілт сөздер: жеке тұлға, мұғалім, ұлттық педагогика, рухани құндылық, өзін-өзі тану.

Ключевые слова: личность, учитель, национальная педагогика, духовная ценность, самопознание.

Keywords: personality, teacher, national pedagogy, spiritual value, self-knowledge.

Жас ұрпақтың азамат болып қалыптасуына игі ықпал ету, тұлға деңгейіне жеткізіп тәрбиелеу – ұлы міндет. Ал сол ұлы міндеттің жүгін арқалап жүрген ұстаздарға, яғни біздерге қойылған бүгінгі заман талабы да зор болмақ. Жаһандану заманында өзге елдермен білектің күшімен емес, білімнің күшіменталасар сәтәлдеқашан туды. Осы орайда қазақстандық білім беру мекемелері жалпыға ортақ білім берудің тиімді әдістерін ұйымдастыру, оқушыларды жан-жақты біліммен қамтамасыз ету, дарынды балалармен жұмыс жасау, тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру сынды білім берудің заманауи үлгісін қалыптастыруда. Мектеп оқушыларының тұлға ретінде қалыптасуы үшін түрлі бағдарламалардың кешені бойынша білім беруде. Білім алушыларға мемлекет тарапынан барлық жағдай жасалған,

оқу ордалары жаңа технологиялармен толық қамтамасыз етілген деп айта аламыз. Алайда, заманның көшіне сай интернет ресурсының алдыңғы орынға шығуы, оқушылардың әдеби кітаптарды көп оқымауы, оның орнына әлеуметтік желілерге деген қызығушылық, мектеп жасындағы оқушылардың түрлі келеңсіз жағдайларға ұшырауы сынды мәселелер бүгінгі қоғамның ең осал дерті болып отыр. Өзекті мәселенің түйінін шешіп, дертіменен күресу – педагог мамандардың иығына артылған жүк. Олай болса, ұлы міндет қашан да ұлы күреспен ғана жүзеге асырылады. Ал ұстаздардың бас қаруы қашанда – білім мен тәрбие. Демек, алдыңдағы шәкіртіңе тек біржақты емес, көпқырлы білім беру әрі оны рухани тәрбиемен ұштастыру, оқушының бойына ізгі қасиеттерді дарыту «мұғалім» деген қасиетті маман иелерінің құзырында.

Бәрімізге мәлім болғандай, жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі өскелең ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру. Бүгінгі таңда біздің алдымызда өмірге жан-жақты дайындалған ынталы, шығармашылықпен ойлайтын, ізденімпаз, адами құндылықтары жоғары, білімді жеке тұлға тәрбиелеу мәселесі тұр. Жалпы рухани-адамгершілік тәрбие оқушылардың қоғамға, отбасына, білімге, еліне, жер бетіндегі бейбітшілікке қатынасын қалыптастырады. Осы заманғы адамгершілік тәрбиесі жекелеген бағыттарға емес, адамгершілік құндылықтарға негізделеді. Сондықтан қазіргі мектеп өміріндегі тәрбие жұмысына қойылатын басты талап – дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, бойына басқа да игі қасиеттер қалыптасқан тұлға тәрбиелеу. Осы қасиеттер бір адамның бойынан табылса, сол адамды «жеке тұлға» деп есептеу. Ал осыншама ізгі қасиеттермен білімді бір оқушының бойына дарыту, саналы, көзі ашық тұлға ретінде тәрбиелеу мұғалімнен асқан шеберлікті қажет етеді. Оқушылардың бойында жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыра отырып, дамыту бағыты қоғам талабынан туындаған қажеттілік. Өйткені әлем халқының алдында тұрған басты міндет те осындай, яғни қоршаған ортасына шапағаты мол, жан-жақты жетілген тұлға қалыптастыру.

Оқушыларға рухани тәрбие беру арқылы алдымен тұлға қалыптастырып, одан кейін білімін жетілдірудің маңызды екендігін кезінде ұлы ойшылдарымыз айтып өткен. Ғұлама ғалым Әбу Насыр әл-Фараби «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие керек. Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне қауіп әкеледі», - деген. Ал алаш қайраткері, ағартушы А.Байтұрсынов: «Баланы бастан

тәрбиелеу деген сөз – баланы жас басынан дұрыс тәрбиемен өсіру деген сөз. Дұрыс тәрбиемен өскен бала тіршілік ісіне икем, бейнетіне берік болып өспек. Дұрыс тәрбиенің асылы – баланың жанымен, тәнімен керек деп танылған істерді бала табиғатының әуенімен істеу, сол дұрыс тәрбие болады», - деп қазақ баласының тәрбиесіне аса қатты мән берудің қажет екендігін басты назарға қойған [1]. Бұл пікірмен сабақтас ойды Міржақып Дулатовтан да кездестіреміз: «Жалғыз құрғақ білім үйрету емес, біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру». Демек, бұл айтылған пікірлерден шығатын қорытынды: жас ұрпақты біліммен сусындату, ұлттық тәлім-тәрбиені қатар игерту, саналы ұрпақ тәрбиелеу ұлтымыздың болашағы үшін аса маңызды.

Білімді, адамгершілікті, тапқыр, кез келген жағдайда дербес шешім жасай алатын, ынтымақтасуға және өзара іс-қимылға қабілетті, ел тағдыры үшін жауапкершілік сезіміне ие адам тәрбиелеу мәселесі жыл сайынғы Республика Президентінің Қазақстан халқына Жолдауынан, Қазақстан Республикасы азаматтарын патриоттыққа тәрбиелеу Мемлекеттік бағдарламасынан және т.б. аса маңызды құжаттардан да орын алуда. Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Жастар тәрбиесі – басты мақсат. Ұстаз – бір елдің болашағы үшін жасайтын киелі мамандық иесі. Оның парасатты жүріс-тұрысы, мәдениеті, ішкі жан дүниесі, киім-киісі – бәрі баланың назарында», - деген. Қазіргі кезде ұстаздар қауымының алдында тұрған міндет – жастарға рухани тәрбие беру. Сондықтан білім беру үрдісінде жеке тұлғаның рухани-адамгершілік дамуына үлкен мән беріліп отыруына орай, адамгершілікке тәрбиелеу мен рухани жағынан қалыптасуы барлық тәрбие үрдісінің өзегі болып отыр.

Бәсекеге қабілетті өзгерістерге бейім жеке тұлға тәрбиелеу ізденіске толы шығармашылық жұмыстардың нәтижесінде мүмкін екендігі белгілі. Осы орайда мамандар: «Мұғалім деген киелі мамандықтың иелеріне қойылар заман талабы білімді, білікті, сонымен қатар рухани құндылықтарын байыта отырып тәрбиелеуді қажет етіп отырғандықтан, мектеп қабырғасында оқушылардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасау – мұғалімнің кәсіби шеберлігінде», - деп есептейді [2,130]. Демек, қоғам бүгінгі оқу-ағарту саласынан ізгілікті адамгершілік тұрғыдан жаңартудың міндеттерін жүзеге асыра алатын жаңа тұрпатты, бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу және қалыптастыру қажеттілігін талап етіп отыр.

Жалпы танымдық түсінік бойынша, рухани-адамгершілік тәрбие – бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, қоршаған ортадағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс-әрекетін анықтайтындығы мәлім. Ал адамгершілік – адамның рухани байлығы, ізгі қасиеті. Болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханият дәуіріне жаңа қадам іспетті. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады. Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттері мен сапалары қарым-қатынастарында көрінеді.

Педагог мамандар үшін адамгершілік тақырыбы – мәңгілік тақырып деп айтар едім. Жас ұрпақтың бойында адамгершілік қасиеттерді сіңіру, әрі оны біліммен ұштастыру – мұғалімнің міндеті. Шәкірттерімізге жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін ұялата білсек, жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының

қалыптасуына ықпал еткеніміз, жасаған жұмысымыздың нәтижесі болмақ.

Бүгінгі таңда білім бағдарламасына сай жүргізілетін әрбір пәннің негізінде оқушыларды тәрбиелей отырып оқыту, оқыту үрдісін ізгілендіру – дәстүрлі қалыптасқан жүйе болып табылады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «білім беру – тәрбиелеу мен оқытудың үздіксіз үрдісі» делінген [3]. Демек, барлық білім беру мекемелерінде білім мен рухани тәрбие қатар жүргізілуі тиіс, мұғалім партада отырған оқушыға қандай пәнді игертпек болса да, оны тәрбиемен ұштастырып отыруды естен шығармау қажет. Ал мектеп бағдарламасына кейінгі жылдары қосылған «Өзін-өзі тану» пәнінің оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеудегі орнын ерекше деп айтар едім. Бұл пән – әмбебеп, ерекше пән десек те болады. Рухани-адамгершіліктің қайнар көзі саналатын аталмыш пән оқытушыға да жан-жақты болуды қажет етеді. Себебі, сүйіп таңдаған мамандығымыз біздерге әрдайым ізденуді, жан-жақты болуды қажет етеді. Ғалым И.А. Зимняя әйгілі «Педагогикалық психология» атты еңбегінде: «...мұғалім, педагог мамандығы, дәрігер мамандығы сияқты ең көне мамандықтардың бірі. Онда ұрпақтар сабақтастығының мыңжылдық тәжірибесі жинақталған. Шын мәнінде, педагог – бұл ұрпақтар арасындағы байланыстырушы буын, қоғамдық-тарихи тәжірибені тасушы. Халықтың қоғамдық-мәдени тұтастығы, жалпы өркениет, ұрпақтардың мираскерлігі көп жағынан Мектеп - Мұғалім рөлімен шартталған», - деп бағалаған [4,315]. Бұл орайда ұлы ұстаз А.Байтұрсынұлы айтқан «мектептің жаны – мұғалім» деген пікірі де жоғарыда айтқан пікірді де толықтыра түсетін тәрізді. Себебі оқушыға жан-

жақты білімді беру де, оған адамгершілік, ізгі қасиеттерді дарытушы да – мұғалім. Ал оны ұйымдастыру жолдары мен әдіс-тәсілі, яғни жалпы педагогикалық әдістемесі ұстаздың шеберлігіне байланысты. Өйткені педагог маманның атқарар қызметі де күрделі әрі жауапкершілігі мол міндеттерге толы. Бұл біздерге күнделікті тәжірибемізден белгілі. Тек білім беріп қана қоймай, тәрбие ісіне де аса ыждаһаттылықпен қарамасақ, жіберілген кемшілік бала бойынан өмір бойы көрініп тұруы мүмкін. Мысалы, тұлға ретінде қалыптасқан азамат өз бойында белгілі бір кемшіліктің барын білгенмен, одан арыла алмауы мүмкін немесе сол кемшілікті қалай жұқтырғаны туралы ойланбауы мүмкін. Сондықтан мұндай жағдайда тәжірибелі ұстаз шәкіртінің бойындағы кемшіліктерді байқап, оны жоюдың жолдарын балаға білдірмей ұсына білуі қажет. Шәкіртінің бойынан кемшілікті көрген ұстаз өзінің қай жерден қателескенін немесе келесі бір оқушыда мұндай қателікті болдырмаудың жолдарын іздестіреді. Сондықтан біздерге, үнемі ізденісте, қозғалыста, даму үстіндегі дербес, еркін жасампаз тұлға болу – өмірдің өзі қойған талаппен бірдей. Ұлы педагог К.Д. Ушинский «мұғалім оқу үстінде болса ғана өмір сүреді, ол қалай оқуды тоқтатса, оның бойында мұғалім өледі», - деп бекер айтпаса керек.

Сонымен, жоғарыда аталған «Өзін-өзі тану» пәні арқылы оқушыларды тұлға деңгейіне жеткізу, саналы ұрпақ етіп тәрбиелеуге қатысты педагог мамандардың да, методист ғалымдардың да тәжірибелері бүгінгі таңда қолданысқа енгізілуде. Аталған пән арқылы оқушыларды отансүйгіштікке, адамгершілік, ізгі қасиеттерге тәрбиелеу – әрбір мұғалімнің кәсіби құзіреттілігіне байланысты. Осы пән оқытушы маман-

нан да жан-жақты болуды қажет етеді, себебі «Өзін-өзі тану» – тарихпен, әдебиетпен, мәдениетпен т.б. тығыз байланыста отырып жүргізілетін пән.

Адамгершілікке тәрбиелеуде ұлттық педагогика қашан да халық тәрбиесін үлгі ұстайды. Ал адамгершілікке тәрбиелеудің бірден-бір жолы осы іске көзін жеткізу, сенімін арттыру. Осы қасиеттерді баланың бойына жасынан сіңіре білсек – адамгершілік қасиеттердің берік іргетасын қалағанымыз. Адамгершілік – адамның рухани арқауы. Осы орайда айтпағым: «Өзін-өзі тану» пәні арқылы оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеуде біздің халқымыздың ұлттық құндылықтары, төл әдебиеті, тарихы, мәдениеті, салт-дәстүрі арқылы тәрбиелеу жемісті боларына сенім мол. Себебі біздің әрбір салт-дәстүріміз, мақал-мәтелдеріміз, фольклорлық жырларымыз, ырым-тыйымдарымыздың барлығы да тұнып тұрған білім. Сондықтан оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, ең алдымен оның өз тарихын, әдебиетін, салт-дәстүрін білуге, құрметтеуге тәрбиелеу деген сөз. Сонда ғана саналы ұрпақ халқының әдебиетін, әдет-ғұрпын, мәдениетін сүйіп, оның терең мәнін түсіне алады. Жас ұрпақтың тұлға болып қалыптасуының, дамуының түп тамыры тәрбиеден бастау алары анық. Сондықтан Қазақстанның білімді де саналы жарқын жастарын тәрбиелеуде, оларға білім, білік дағдыларын қалыптастыруда «мұғалім» деген мамандық иелерінің қызметі ерекше. Ғасырдың басында-ақ П.Ф. Каптерев: «оқыту ахуалында мұғалім бірінші орынды алады, оның қандай да бір сапалары оқытудың тәрбиелік ықпалын жоғарылатады немесе төмендетіп отырады», – деп көрсеткен.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндет-

терінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. 12 жылдық білім тұжырымдамасының басты мақсаты да осы: «...өзінің және қоғамның мүддесі үшін өзін-өзі белсенді етуге дайын, өзгермелі даму үстіндегі орташа өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті және құзыретті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру».

Қорыта келе, біздерге, сала мамандарына қойып отырған бүгінгі заман талабы аса зор. Қазақстанның дамуына үлес қосатын, әлемдік өркениетке көтерілетін білімді де саналы, парасатты, өз елінің патриоты бола алатын, ұлттық

құндылықтарымыз бен ұлттық ізгі қасиеттерімізді бойына дарытқан ұрпақ тәрбиелеу – біздің үздіксіз жүргізетін жұмысымыз бен міндетіміз болмақ. Себебі Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Біз тұрғызатын қоғам, арды бағалайтын, белсенді жоғары моральді, әдепті және рухани байлығы мол адамдардан тұруы керек» - деп, білім саласын болашақ ұрпақтың рухани-адамгершілік тәрбиесіне көңіл бөлуіне бағыттады. Сондықтан біздер үшін бүгінгі қоғам алдында тұрған ең жауапты міндет – тәуелсіз мемлекетіміздің кірпіші болып қаланатын қоғам мүшелерін, яғни жас ұрпақты рухани-адамгершілікке тәрбиелеу.

Әдебиеттер тізімі:

1. Байтұрсынұлы А. *Бес томдық шығармалар жинағы*. Алматы, 2003 ж.
2. С. Торайғыров ат. Павлодар мемлекеттік университетінің Хабаршысы, педагогика сериясы. № 3, 2015 ж.
3. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы// Алматы 2010.
4. Зимняя И.А. *Педагогикалық психология: Жоғары оқу орындарына арналған оқулық/Орыс тілінен аударған М.А. Құсаинова*. М.:Логос; Алматы: TST-company, 2005. – 368 б.

ПЕДАГОГ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІ АТТЕСТАЦИЯЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ МЕН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ ШЕТЕЛ ТӘЖІРИБЕСІН ПАЙДАЛАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ

А.Т. Мұратбеков

Абай Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті, Көкшетау қ.

Аңдатпа. Мақалада білім беру саласындағы кадрларды аттестациялауда шетел тәжірибелерінің ерекшеліктері қарастырылған. Сонымен қатар, аттестация өткізуге байланысты шет елдердің тәжірибелерін білім саласында пайдалануды көздейді.

Аннотация. В статье рассматривается опыт аттестации педагогических кадров в системе образования зарубежных стран. В связи с проведением аттестации в области образования предлагается использование опыта зарубежных стран.

Abstract. The article deals with the experience of certification teachers in foreign educational system. Also in connection with the certification in the field of education are invited to use the experience of foreign countries.

Тірек сөздер: кәсіби даярлау және дамыту, аттестациялау ерекшеліктері, сертификациялау және ресертификациялау.

Ключевые слова: профессиональная подготовка и развитие, особенности аттестации, сертификация и ресертификация.

Keywords: training and development, features certification, certification and recertification.

Білім беру мекемелеріндегі мамандарды бағалау дегеніміз толық болжамдаудың бөлігін білдіреді. Бұл барлық елде бар және ол педагогикалық қауым үшін өте жақсы кәсіби-кандидаттарды таңдауға және жақсы мамандарды даярлауға кепіл болуға, өте жақсы мамандарды қолдауға және олардың білім мекемелеріндегі жұмысын сақтап қалуына, жұмыста жақсы көрсеткіштерге жету мақсатында өз біліміндерін жетілдіруіне арналған тетік болып саналады. Сонымен қатар, құзіреттілігі мен жұмыс сапасы төмен және өз жұмысының сапасын жақсартпайтын, жақсартқысы келмейтін мамандар аттестациялаудың қорытынды нәтижесі бойынша жұмыстан босатылады.

Еуропа елдерінде және АҚШ-та жаңа әдістер мен кең жақты міндеттемелермен педагогикалық мамандарды бағалаудың толық жүйесі қалыптасқан. Сонымен қатар, бағалау құралдары мен әдістерін оның мазмұнын қалыптастыруда бағалаушылардың өздерінің рөлінің жоғарылағандығы байқалады. Мысалы, АҚШ-та бағалау жүйесі бір он жылдықта енгізілген

жоқ. "Шет елдердегі білімдегі мамандарды аттестациялау және бағалау" деп аталатын жұмыстарында авторлар американдық зерттеушілер Л.Дарлинг-Хэммонд және Д. Стаффилбимдердің еңбектеріне тоқталып өтеді [1, 2]. Онда белгілеп көрсетілгендей, Құрама Штаттарда өткен ғасырдың аяғында басталған мектептерді аккредитациялау барысындағы қозғалыстарды есептегенде ХХ ғасырда білім беру саласында бағалау аясындағы үш ірі қозғалыстар болды.

Білім беру мазмұнының стандарттарын жасау бойынша және оқушыларды аттестациядан өткізу бойынша қабылданған қадамдар білім беру сапасын жоғарылатуда және мектептердің тиімділігі жөнінде айқын нәтиже бермеді. Осыған байланысты білім беру саласындағы зерттеушілер мен басшылардың арасында және қоғам арасында мықты мұғалімдер мен әкімшілік корпусын жасамай білім беруде жоғары деңгейге жету мүмкін емес деген пікір қалыптасты. Осыдан барып 1979 жылы көпшілік тұрғындардың сұранысымен Гэллап Институтында жиын өткізіп, мектеп-

терді жақсы нәтижелерге жеткізу мәселесі қаралды. Көпшілікпен жүргізілген сауалнаманың нәтижесіне сүйенер болсақ, мектептерде оқу жоспарлары мен бағдарламаларын жаңарту, негізгі пәндерді өтуге аса мән беру, мектеп менеджментін жақсартудың қажеттілігі туындайтынын көрсетеді.

АҚШ-та педагогикалық мамандарды бағалаудың тиімділігін арттырудың кешендік бағдарламасын қабылдады. Бұл бағдарламада педагогикалық факультетке және педагогикалық оқу орындарына түсуге арналған жоғары сапалы стандартты тесттер бар және сертификациялау мен ресертификациялау кезінде кәсіби құзіреттілікке тест жүргізу қарастырылған. Мұғалімдердің кәсіби қызметін ағымдық бағалау үздіксіз педагогикалық білім берумен байланысты немесе кәсіби біліктілікті арттыруды тұрақты түрде кәсіби тұрғыда дамытып отыруға байланысты. Мысалы, кейбір штаттарда бакалавр дәрежесі бар мұғалімдерден төлем баспалдағы бойынша жылжи отырып ресертификациялауға арналған шарттарды міндетті түрде орындауына талап қойылған, яғни олар 10 жыл аралығында магистр дәрежесін алулары тиіс.

Ұлыбританияда педагогикалық мамандарды бағалауға деген қарым-қатынасты өзгерту мектептегі ішкі басқаруда көрініс тапты. 2005 жылы зерттелген 233 мектептің 22 пайызы ендігі жерде қолданыстағы ағымдағы бағалау жүйесі болып құрылды және мектептің 33 пайызы соған бағытталды. Ал 2007 жылдары мектеп ішіндегі бағалау механизмдеріне жалпы мектептердің 48 пайызы тіркелген [3]. Педагогикалық мамандарды ресми түрде аттестациядан өткізуді енгізу ұсыныстары мұғалімдер одағы тарапынан теріс көзқарастарға тап болды және білім беру ұйымдарының басшылары да теріс пікірде болды. Осыған байланысты педагогикалық еңбекті бағалау процесінің мектеп ұжымының арасындағы психологиялық климатқа кері әсерін тигізіп, күйзеліс жағдайына әкеліп соға ма деген ой туындады. Сонымен қатар, қандай да сапаны бағалау критерийі қолданылса да әрдайым педагог еңбегінің көптеген қыр-

лары тікелей бағалауға келмейтіндіктен қала береді және объективті түрде бағалауға қол жеткізудің мүмкін еместігі белгілі болды.

Осыған байланысты 1997-1999 жылдар аралығында осы мәселелерге аймақтық зерттеу жүргізілген болатын. 200-ге жуық мектеп директорлары мен 1700 мұғалім бағаланды. Нәтижесінде аттестациялаудың жалпы ұстанымдары мен ісшаралары және бірқатар ережелері анықталды. Осыған орай жергілікті басқару ұйымдарына мамандарды бағалау жөніндегі алынған ақпараттарды өз қажеттіліктеріне барынша пайдалануларына мүмкіндік берді.

Осындай ұсыныстардың негізгі қағидалары келесідей:

- бағалау дегеніміз жекелеген әрекеттер емес, керісінше тұрақты жүйеленген процесс, ол әрбір педагогті кәсіби тұрғыда дамытуға көмектесуі қажет;
- бағалау тек қана мұғалімдерге ғана қолданылмайды, сонымен қатар, білім берудегі педагогикалық және басқарушы мамандарға да қолданылады;
- бағалау жүйесін құрған кезде мұғалімнің кәсіби дамуына және мұғалімнің кәсіби мүмкіндігін анықтауға, кәсіби тұрғыдан кездесетін қиындықтарды жеңуге қолдау білдіру және бағалау критерийлері мен оның мазмұнын жасау процесіне мұғалімді қатыстыруға бағдарлануы тиіс.

ГФР-дің білім беру жүйесіндегі ағылшын тілді қарама-қайшылық бойынша басшылықты жасақтауға ең алдымен басымдықтар беріліп, жекелеген ұйымдарға жауапкершілік жүктейді. Федералды үкімет жауапкершілігіне кәсіпорындарда кәсіби дайындықты реттеу, жоғарғы білімнің жалпы принциптері жайлы заңнама аясында қабылданған зерттеулер мен жалақыға, зейнетақыға, жәрдемақыға қатысты заң аясында қабылданған шешімдер мен білім беру саласына тиесілі ұйымдарға берілетін субсидияны реттеу жатады. Білім беруді басқару жүйесі мен педагогикалық мамандардың қызметін бақылау осы мамандардың жұмыс істейтін оқу мекемелерінің түріне байланысты бірінші және екінші

деңгейлі білім беруді басқару орындары арқылы жүзеге асады [4,5].

Жоғарыда атап көрсеткен мемлекеттер сияқты білім саласы қызметкерлерін бағалау, нәтижесінде білім беру ұйымдары ұсынған білім беру сапасын арттыру мақсатына қызмет етеді. Яғни, федералды үкіметтің саясаты білім беру ұйымдарын білікті мамандармен тиімді қамтамасыз етуге бағытталған. Оларды кәсіби дайындығы мен жеке мүмкіндіктеріне сәйкес, кәсібилігін тұрақты өсуіне ынталандыруға сәйкес қолдану ұсынылады. Педагогикалық қызметтің әртүрлі кезеңдерінде оны бағалап бақылау нысанына абитуриенттер, студенттер, сынақ мерзіміндегі мұғалімдер, штаттағы мұғалімдер, ізденушілер, біліктілікті арттыру курстары мен семинарларын тыңдаушылар, әртүрлі қызметке үміткерлер жатады. Бағалау процедураларын емтихан қабылдайтындар мен басқару ұйымдары директивті және нормативті ережелерге сәйкес жүзеге асырады.

Педагогикалық және басқарушылық мамандарды бағалауда көптеген дәстүрлі әдістер мен соңғы жылдары пайда болған әдістер қолданылады. «Жұмыс орнында» мектеп басшылары мен мұғалімдерді бағалау процесінде осы әдістердің бірқатары өздерінің ерекшеліктерімен қолданылады. Өзгелері (емтихан және тест) сертификаттау мен лицензиялау кезінде бағалауға қолданылады. Осы әдістер мұғалімдерді бағалауда, әкімшілерді бағалауда қолданылуы мүмкін (мысалы, бақылау немесе бағалаудың рейтингтік шкаласы). Ал қалғандары тек мұғалімдерді бағалауда қолданылады (мысалы, оқушыларды тестілеу нәтижелері).

Шетелдік тәжірибені талдау қорытындысы бойынша педагогикалық мамандарды аттестациялау жүйесі бірқатар елдерде әкімшілік-оқытушылар құрамының кәсіби өсуін ынталандыруға және толығымен білім беру жүйесін заңмен бекітілген құралдармен басқаруға мүмкіндік беретіні айқындалды. Сонымен қатар, біздің жүр-

гізген талдауымыз көрсеткендей, АҚШ пен Еуропа елдеріндегі басшы мамандардың ғылыми-педагогикалық қоғамы білім берудегі мамандарды бағалауды жетілдіру бойынша тұрақты түрде жаңа міндеттемелерді іске асыруда. Бұдан басқа ГФР-де осы елдің ғылыми қызметкерлерінің пікірі бойынша аттестациялау жүйесі алға қойылған міндеттермен толық деңгейде сәйкес келмейді, сондықтан ағылшын тілді елдерде педагогикалық мамандарды бағалау процедурасы бойынша сыни ескертулер орын алуда. Осылардың барлығы аттестациялау жүйесін әрі қарай жетілдіру мақсатында ұйымдастырушылық-әдістемелік шаралар мен жаңа концептуалды тәсілдерді іздеуге ғылыми-педагогикалық қауымды бағдарлайды. Әсіресе осындай жұмыс АҚШ-та белсенді түрде жүргізілуде, олар барлық зерттеушілермен келісе отырып, білім беру жүйесіндегі қызметкерлердің кәсіби сапасын болжау жүйесін жасау аясында көшбасшы болып отыр. Дегенмен бұл елдегі педагогикалық қауымның пікірі бойынша аттестация жүргізу процесінде бірқатар кемшіліктердің пайда болуы аттестация өткізуге қиындықтар тудырып отыр (кейбір жағдайларда бейресмилік пен процедураның өзінің объективтілігі бойынша кемшілік жақтары айтылды).

Қорытындылай келе, жоғарыда аталған мәселелер еліміздегі білім беру жүйесінде білікті мамандар қалыптастырудың маңызды құралы ретінде педагог мамандарды аттестациялау механизмдерін қолдану кезінде кездеседі. Сонымен қатар, шет елдің білім беру жүйесіндегі аттестациялау ерекшеліктері мен оны жүзеге асыру механизмдерін Қазақстанда кеңінен пайдалануға мол мүмкіндік бар деп санаймыз. Республиканың аттестациялау жүйесі бағалаудың бірыңғай жаңа жүйесі мен талаптарының енгізілуіне байланысты Қазақстанда аттестация жүргізудің ерекшеліктері мен шет елдердің тәжірибелерін ескеруі қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әбдіразақов Е. *Адамгершілік, имандылық тәрбиесі.* -Шымкент 1994.

2. Stufilebeam D., Nevo D. *Principal Evaluation: New Directions for Improvement* // *Peabody Journal of Education*, 1993, vol. 68, no. 2.
3. *The Personnel Evaluation Standards: How to Assess Systems for Evaluating Educators*. - Newbury Parc, 1988;
4. Тихонова М.Г. *Объединенная Германия: образовательная политика*// *Педагогика*. - 1994. - N 12.

УДК 378.046.4

О ТЕХНОЛОГИИ ТЕХНОЛОГИЧНОМ ПОДХОДЕ В СПК

Б.Ч. Жалмагамбетова, О.П. Заречная, Л.В. Рыжкова

филиал АО НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по Павлодарской области, г. Павлодар

Аңдатпа. Мақалада технология деген анықтамаға байланысты әртүрлі амалдар қарастырылған, технологиялық тәсілдерді қолдану негізінде біліктілікті арттыру жүйесінің оқыту үдерісінің сапасын басқару ерекшеліктері көрсетілген, технология ұғымына сәйкестігін анықтайтын бағалау өлшемдерінің жүйелері ұсынылған, жетекші дидактикалық принциптерге баса назар аударып отырып олардың құрылымына талаптар қойылған.

Аннотация. В статье рассматриваются разные подходы к определению технологии, отражены особенности управления качеством процесса обучения в СПК на основе использования технологического подхода, представлены критерии оценки систем на предмет их соответствия понятию «технология», требованиям к их построению с акцентом на ведущие дидактические принципы.

Abstract. The article covers various approaches to “technology” definition, peculiarities of implementing technological approach in managing the quality of learning process in the professional development system. The article also demonstrates assessment criteria for system conformity to the notion of “technology” as well as their structuring requirements focusing on leading didactic principles.

Тірек сөздер: педагогикалық технологиялар, біліктілікті арттыру жүйесі.

Ключевые слова: педагогические технологии, система повышения квалификации.

Keywords: educational technology, system training.

Если есть процесс, то есть и технология его осуществления

Любой вопрос, касающийся системы образования, связан с понятием «качество». Качество выступает как проблема и как задача, решение которой требует разработки соответствующих мер. Время диктует новые стандарты качества, что определяет направления поиска действенных мер для его достижения.

Роль СПК в условиях обновления содержания образования, модернизации системы оценки качества образования возрастает, о чем свидетельствует анализ ответов слушателей на вопрос «Из каких источников Вы получаете информацию

об изменениях в системе образования?». Около 70% слушателей отмечают, что основным источником не только получения информации об изменениях, но и базой, на основе которой они овладевают необходимыми умениями для работы в изменяющихся условиях, является институт повышения квалификации педагогических кадров.

Важным является и тот факт, что в настоящее время условия (уровень ППС, материально-техническая база, оснащенность) деятельности филиалов значительно улучшены, что предопреде-

ляет и позитивные изменения, как в процессе организации курсовой подготовки, так и в результатах. В ответ на вызовы времени меняется тематика и содержание курсов, программы имеют модульный принцип построения, четко определяются приоритеты развития, меняются и подходы к проведению занятий.

В свою очередь качество процесса зависит от уровня технологической компетентности ППС, его знания и умений

использовать современные подходы, методики, технологии для организации процесса обучения, в котором слушатель мотивирован к самостоятельным действиям по приобретению новых знаний и умений. В соответствии с моделью эффективности обучения Д. Киркпатрика, главным критерием эффективности курсов должна стать готовность педагога к переходу от этапа «реакции и обучения» к «поведению» и «результатам».

Модель оценки эффективности обучения Д. Киркпатрика

СПК необходимо концентрировать внимание на достижение 3 и 4 уровней данной модели (поведенческого и результативного), где речь идет о влиянии обучения на достижение запланированных результатов.

Такой вывод изначально определяет необходимость и актуальность рассмотрения вопроса об уровне технологической оснащенности курсовых занятий и уровне соответствующей компетентности ППС в использовании описанных в науке или разработанных самостоятельно технологий. Это

актуализирует и проблему разработки механизмов выбора, освоения и внедрения технологий в практику работы всех филиалов.

Значимость технологизации образовательного процесса возрастает с учетом происходящих процессов обновления содержания образования и пониманием роли ППС как фасилитатора, т.е. управляющего учебным процессом.

Для выполнения поставленной задачи относительно классификации технологий, используемых в системе повышения квалификации, считаем

важным определиться с самим понятием «педагогическая технология», ответить на вопрос, в чем её отличие, определить признаки, позволяющие исключить разное понимание решения данной задачи.

2. К вопросу о понятии «педагогическая технология», её сущности и отличительных признаках.

Как мы знаем, вопросы использования технологий в учебном процессе являлись и являются предметом изучения многих ученых.

М.В. Кларин, один из авторов статей и пособий по проблемам технологизации учебного процесса, высказывал мнение о том, что «технологизация учебного процесса связана с поиском дидактических подходов, которые могли превратить обучение в «производственно-технологический процесс с гарантированным результатом» (Кларин М.В., *Инновации в мировой педагогике обучения на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта)*-Рига: РНПЦ «Эксперимент», 1995, С.9).

В.В. Гузеев говорит о технологическом подходе в образовании в связи с тем, что образование приобрело массовый характер, в котором проявляются черты производственного процесса. По его словам «Назначение образовательной технологии – гарантировать некоторый нижний порог вероятности достижения успеха для обучаемых. Чем выше порог, тем выше качество технологии». (Гузеев В.В. *«Теория и практика интегральной образовательной технологии*. – М.: Народное образование, 2001.-224 с.)

По мнению В.М. Монахова «Педагогическая технология – это продуманная во всех деталях модель совместной педагогической деятельности по проектированию, организации и проведению учебного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для учащихся и учителя».

Г.К. Селевко считает, что технологический подход позволяет оптимально использовать имеющиеся

ресурсы, предсказывать результаты и управлять педагогическим процессом (Селевко Г.К. *Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1.- М.: НИИ школьных технологий, 2006 г.-816 с.*).

В этом и есть главное предназначение технологии – управление, соуправление и самоуправление образовательным процессом, что предполагает документально зафиксированную последовательность реализации управленческого процесса, определяющую его состав, очередность, содержание составляющих его операций (Куркин Е.В. *Технологизация образования – требование времени// Школьные технологии, 2007. №1. с.22-23*).

Существуют разные трактовки самого понятия «педагогическая технология» у разных авторов. Это и:

- «содержательная техника реализации учебного процесса» (В.П. Беспалько);

- «системный метод создания, применения, определения всего процесса преподавания и усвоения знаний с учетом технических и человеческих ресурсов и их взаимодействия, ставящей своей задачей оптимизацию форм образования» (ЮНЕСКО);

- «правила организации деятельности и выбора средств её осуществления» (В.В. Гузеев).

Г.К Селевко называет технологию и наукой, и системой способов, и самим процессом обучения.

По определению Б.Т.Лихачева: педагогическая технология-это совокупность приемов, психолого-педагогических установок, предполагающий определенный набор и компоновку форм, методов, способов, приемов обучения, воспитательных средств; она есть организационно-методический инструментарий педагогического процесса.

По определению ЮНЕСКО педагогическая технология – это системный метод создания, применения и определения всего процесса преподавания и усвоения знаний с учетом

технологических и человеческих ресурсов и их взаимодействия, ставящий своей задачей оптимизацию форм обучения.

В энциклопедическом словаре «Образование и наука» под редакцией Ж.К. Туймебаева (1) педагогическая технология определена как упорядоченная система действий с точно заданными целями, выполнение которых посредством оригинальных методик обучения позволяет сделать учебный процесс полностью управляемым.

Из данных определений следует, что любая педагогическая технология связана с оптимальным построением и реализацией образовательного процесса - деятельностью преподавателя и обучаемого, с учетом гарантированного достижения дидактических целей посредством использования оригинальных средств, методов и форм обучения.

Все ученые сходятся в одном – краеугольным камнем всех технологий является планирование результата как диагностично, так и операционно выраженных целей и непрерывная диагностика результативности процесса образовательного процесса (Бершадский М.Е., Гузев В.В. *Дидактические и психологические основания образовательной технологии*. – М.: Центр «педагогический поиск», 2003. – 256 с.).

Исследователи отмечают, что работы в данном направлении не прекращаются более 40 лет, а психологическая концепция, положенная в основу педагогической технологии как образовательной парадигмы, создана П.Я. Гальпериним.

Суммируя различные подходы к определению педагогических технологий, мы определили технологию как систему, основным свойством которой является организация педагогической деятельности, закономерно обеспечивающей реализацию в образовательном процессе поставленных целей и достижение гарантированного результата.

В нашем понимании педагогическая технология – это научное проектирование

и точное воспроизведение определенной последовательности способов педагогического взаимодействия, гарантирующей достижение запланированного результата или создающей условия для его достижения.

В качестве существенных признаков, отличающих технологии от других систем, **называют:**

- наличие диагностических и однозначно поставленных целей (Почему и для чего?);

- наличие диагностируемых результатов обучения (Что ожидаем?);

- наличие закономерности структурирования взаимодействия субъектов педагогического процесса, на основе которой проектируется последовательность действий (Кто? Как?);

- система средств и условий, гарантирующих достижение педагогических целей (С помощью чего?);

- средства объективного оценивания процесса и результатов деятельности учителя учащихся (Так ли это?).

В качестве признаков, по которым можно отличить технологии, называют и такие, как:

- наличие научного проекта, целостно описывающего все закономерности и природу учебного процесса;

- операционная постановка цели обучения;

- целостность дидактических процессов;

- объективная оценка результатов обучения;

- стопроцентное достижение цели обучения всеми учащимися, по крайней мере, на обязательном уровне (Исмагулова С.К. «Технологизация учебного процесса общеобразовательной школы»// Педагогика. № 7. 2007.С. 38-42.).

Важнейшей чертой технологии выступает четкое планирование ожидаемого результата деятельности и ориентация на его достижение.

При этом главным является то, что если нет алгоритма действий, то нет и

технологии. Технологический процесс всегда предусматривает определенную последовательность операций с использованием необходимых средств (материалов, инструментов) и условий.

При этом однозначно, для того, чтобы гарантировать результаты, необходимо еще до начала обучения определить:

- ожидаемые результаты;
- ключевые показатели;
- методы измерения и оценки.

Педагогическая технология включает в качестве обязательной составляющей получение обратной связи на уровне сравнения поставленной цели и результата с проведением корректирующих процедур. Методика выбирается учителем с учетом личностных качеств, технология ориентирована на особенности обучающихся (Гузеев В.В. *Можно ли построить полностью детерминированный образовательный процесс.* // Школьные технологии 2000. № 1 с.252-266).

Это отличительные признаки, которые позволят более четко вести работу по классификации и систематизации педагогических технологий, применяемых в СПК.

Технология отличается от методики именно своей алгоритмичностью и нацеленностью на определённый диагностируемый результат, и при этом она не сводится к алгоритму как точной репродукции действий, так как учитывает и допускает в определенных пределах творчество педагогов и обучающихся.

И, что очень важно, технология должна быть воспроизводимой и гарантировать достижение результатов (Исмагулова С.К. *Как технологизировать процесс обучения: Методическое пособие.* – Алматы: ИПК ПКСО, 2009. – 150 с.) стр. 29.).

Учителя в большинстве своем не видят особого различия между методикой и технологией, тогда как в методике учителю предлагалось готовое тематическое планирование, а «...в технологии сначала технологизируются наши представления о цели обучения. Главное в технологии –

цель достигается или цель не достигается, отсюда и эффективность технологии» [1].

3. Научные подходы к классификации педагогических технологий

В.А. Сластенин классифицирует педагогические технологии на технологии обучения и технологии воспитания.

Г.К. Селевко выделяет классы педагогических технологий по уровню применения, по философской основе, по научной концепции.

Есть и другая классификация технологий, автором которой он является, а именно по признаку позиции ученика в образовательном процессе (авторитарные, дидактоцентрические, личностно-ориентированные, технологии сотрудничества, технологии свободного воспитания, экзотерические).

В.П. Беспалько предлагает классификацию, основанную на различных видах взаимодействия учителя и ученика.

Для того, чтобы составить перечень педагогических технологий, используемых в СПК, необходимо не только выбрать основную идею с учетом актуальности, приоритетов, отвечающих требованиям времени, но и учесть специфические особенности обучения взрослых, описанные в науке.

Это как с таксономией: необходимо определиться, в соответствии с каким подходом к определению уровней будет строиться система оценки планируемых результатов.

Каковы основные положения теории обучения взрослых? В ответе на данный вопрос рассматриваются две модели обучения: педагогическая и андрогогическая.

В андрогогической модели ведущая роль принадлежит самому обучающемуся. Взрослый обучающийся – активный субъект процесса обучения, при этом и равноправный. У него есть опыт, он ориентирован на решение проблем. В педагогической модели учебный процесс ориентирован на приобретение знаний впрок. Основные различия между двумя

моделями обучения были выявлены основоположником андрогогики М.Ш. Ноулзом.

Названы и принципы, которые распространяются только на модель обучения взрослых.

В их числе – опора на самоорганизацию, опыт обучающегося, определенность его социальной роли, что обеспечивает практическую значимость получаемых знаний и умений, обучение строится в целях формирования новых образовательных потребностей с учетом происходящих процессов обновления и приоритетов развития системы образования.

В чем должен заключаться результат деятельности системы повышения квалификации? Ответ на этот вопрос принципиально важен.

При отсутствии как такового методического стандарта учителя мы можем с учетом происходящих процессов обновления содержания образования, приоритетов государственной политики в области образования прогнозировать результат деятельности СПК.

Название нашего объединения АО НЦПК «Өрлеу» – восхождение педагога к новым знаниям и умениям через развитие навыков самооценки, самообразования, самореализации, навыков проектирования образовательного процесса, гарантирующего включенность самого обучающегося в познавательную деятельность и достижение планируемого результата – обозначает контуры предполагаемого уровня профессиональной компетентности педагога.

Наличие программ курсов, в которых описаны цели обучения, прогнозируемый результат с учетом содержания и тематики курсов, методы и формы обучения уже делает процесс обучения в СПК в определенной степени технологичным.

И действительно, в формате подготовки и организации курсов:

1) программами предусмотрено однозначное и диагностичное определение целей обучения, взаимосвязь теории и практики;

2) имеются в наличии ресурсы и соответствующая материально-техническая база;

3) предусмотрены объективные методы оценки результатов обучения;

4) обеспечивается разработка проекта по теме курса с последующей возможностью воспроизведения этого проекта в педагогической практике;

5) обеспечивается ориентир на специфику категории слушателей, имеющих профессиональное образование, опыт работы и реальный уровень квалификации, индивидуальные образовательные потребности, особенности и способности обучаемых на всех этапах построения и реализации процесса обучения.

Но, для того, чтобы говорить о конкретной технологии необходимо дополнительно предусмотреть четкую определенность действий профессорско-преподавательского состава и слушателей в логике разворачивания темы курса, по выполнению определенных операций на каждом этапе процесса обучения, т.е. то, что, при корректном выполнении, приводит к высоковероятностному достижению поставленных целей обучения. Технологическая цепочка педагогических операций (алгоритм), должна включать оперативную обратную связь, позволяющую своевременно и оперативно корректировать процесс обучения, вследствие чего и обеспечивается гарантия качества управления учебным процессом и достижение планируемых результатов.

Выводом из вышесказанного можно считать, что при выборе технологий, применяемых в СПК, необходимо пользоваться определенным набором признаков и характеристик.

Первое. Любая педагогическая технология должна удовлетворять основным методологическим требованиям - критериям технологичности, в числе которых:

1. концептуальность;
2. системность;
3. управляемость;
4. эффективность;
5. воспроизводимость.

Перечисленные критерии технологичности определяют структуру педагогической технологии, которая включает в себя три части:

1. концептуальная основа;

2. содержательный компонент обучения;

3. процессуальная часть – технологический процесс.

Концептуальная часть	Содержательная часть	Процессуальная часть
<p>- это научная база технологии, т.е. психолого-педагогические идеи, которые заложены в ее фундамент.</p> <p>- это система знаний об инструментарию достижения целей, об эффективности процесса обучения и т.п</p>	<p>цели – общие и конкретные, а также содержание учебного материала</p>	<p>представлена системной совокупностью следующих элементов: организация учебного процесса; методы и формы учебной деятельности учащихся; методы и формы работы преподавателя; деятельность педагога по управлению процессом усвоения материала; диагностика учебного процесса</p>

Следует ещё раз особо подчеркнуть, что педагогический процесс осуществляется как технология только в том случае, если его цель и результат описываются:

- 1) точно;
- 2) конкретно;
- 3) диагностично.

Это важное утверждение. По В.П. Беспалько, цель диагностична, если есть строгое, точное описание формируемых знаний, умений, свойств личности, позволяющее отличить их от всех других; для выявления диагностируемых знаний, умений, свойств есть инструмент измерения их сформированности; имеется шкала для их оценки.

Таким образом, в числе важных классификационных характеристик педагогических технологий:

- уровень применения;
- философская основа;
- целевые установки и ориентации;
- основной фактор развития личности;
- научная концепция усвоения знаний;
- позиция обучающегося в педагогическом процессе;
- особенности содержания образова-

ния (ориентация на личностные структуры, объем и характер и т.п.);

- преобладающий метод обучения;
- формы педагогического процесса;
- категория обучающихся, на которых рассчитана технология;
- управление педагогическим процессом (диагностика, планирование и т.п.).

Анализируя педагогическую технологию, следует обратить внимание и на ее программно-методическое обеспечение: учебные планы и программы, учебно-методические пособия, дидактические материалы, наглядные пособия и технические средства обучения; диагностический инструментарий.

Второе

Один полный цикл педагогической технологии (педагогического взаимодействия) включает следующие процессы:

- педагогическое диагностирование;
- постановка диагностируемых целей и задач;
- конструирование, проектирование педагогического взаимодействия субъектов между собой и со средствами обучения и воспитания;

- реализация спроектированного педагогического взаимодействия;
 - управление, то есть анализ, оценка, сравнение результата с целью, коррекции.

Все вышеназванное можно представить в виде схемы технологизации образовательного процесса в СПК.

В схеме отражены специфические признаки технологизации образовательного процесса в СПК:

1. обеспечивает предварительное проектирование образовательного процесса с последующей возможностью воспроизведения этого проекта в педагогической практике;
2. основывается на связи теории с практикой;
3. содействует рефлексии педагогом собственного процесса преподавания;
4. ориентируется на специфику слушателей, имеющих профессиональное образование, опыт работы и реальный уровень квалификации педагога;
5. учитывает возрастные (ориентация на обучение взрослых) и индивидуальные

потребности, особенности и способности обучаемых на всех этапах построения и реализации технологии.

При этом предполагается возможность управления учебным процессом, которая способствует повышению эффективности процесса обучения и мотивации, обеспечивает психологическую комфортность обучения, а главное, результат.

При изучении данного вопроса, в процессе анализа различных позиций в отношении, как трактовки понятия «педагогическая технология», так и её отличительных признаков, важно достичь понимания в главном – различии технологий в СПК и технологий, используемых педагогами организаций образования в учебно-воспитательном

процессе. Именно такая позиция и отражена в выше представленной модели.

Необходимо при ответе на поставленный вопрос «Описать технологии в СПК» учитывать то, что образовательные программы составлены по модульному принципу и рассчитаны на 72-80 часов, что предполагает, во-первых, участие нескольких лекторов из состава ППС, во-вторых, ограниченное количество времени на рассмотрение различных тем каждого модуля.

Учитывая все вышеназванные аргументы, можно сделать вывод о том, что для системы повышения квалификации педагогических кадров есть смысл говорить не о технологии, а о технологизации процесса повышения квалификации педагогов. В данном контексте есть смысл говорить о технологии конструирования образовательного процесса, включающей

анализ, диагностику, определение прогноза и разработку проекта деятельности, как результат, проект в виде плана серии учебных занятий по определенному модулю или тематике учебно-тематического плана.

При таком подходе не будет важно для СПК – это технология, система или концепция. Для нас будет важно, сможем ли мы описать технологическую цепочку операций (действий), строгое соблюдение которых даст возможность достичь планируемый результат. И этот результат заключается не в завершении курсов, а в осуществлении перехода от этапа «реакции и обучения» к «поведению» и «результатам» в профессиональной деятельности в послекурсовой период на основе полученных в процессе обучения компетенций (по Д. Киркпатрику).

Список литературы:

1. *Образование и наука. Энциклопедический словарь. (гл. редактор Туймебаев Ж.К., редколлегия: Абылкасымова А.Е., Бекбоев И.Б., Алматы: 2008. – 448 с.).*
2. *Селевко, Г. К. Социально-воспитательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 176 с.*
3. *Дьяченко В.К. Новая педагогическая технология в действии. // Начальная школа. – 1994. № 4. – С. 33-41.*
4. *Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.*
5. *Кларин М.В. Развитие «педагогической технологии» и проблемы теории обучения. // Советская педагогика, 1984 г, № 4, -С. 117–122.*
6. *Эрдниева Ц.М. Укрупнение дидактических единиц как технология обучения. – М.: Просвещение. 1992. - 162 с.*
7. *Андюсов Б.Е. Кейс-метод как инструмент формирования компетентностей // Директор школы. - №4, 2010. – С. 61 – 69.*
8. *Рейнгольд Л.В. За пределами CASE – технологий // Компьютерра. -2000. - № 13-15. – С. 80-92.*
9. *Епишева О. Что такое педагогическая технология// Школьные технологии, 2004. № 1. С. 31-36.*
10. *Гузеев, В. В. Планирование результатов образования и образовательная технология / В. В. Гузеев. - М.: Народное образование, 2000. – 240 с.*
11. *Ильина, Т. А. Системно-структурный подход к организации обучения / Т. А. Ильина; вып. 1. - М.: Знание, 1972. – 72 с.*
12. *Исмагулова С.К. Как технологизировать процесс обучения: Методическое пособие. – Алматы: ИПК ПКСО, 2009. – 150 с.).*

БЕЛСЕНДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРАКТИКА АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТІ КӘСІПКЕ БЕЙІМДЕУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫН АНЫҚТАУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ

Г.Б. Нурадин

Тараз мемлекеттік педагогикалық институты,
Мониторинг және педагогикалық зерттеулер орталығы, Тараз қ.

Аңдатпа. Мақала студенттердің педагогикалық практикасына арналған. Көптеген студенттер педагогикалық практика кезінде өзінің болашақ кәсібінің жағымды да жағымсыз да тұстарымен бетпе-бет келеді. Олардың айтуынша, педагогикалық практика кезіндегі мектеп ұжымының қатынасы, ұйымдастырылу жұмыстарының қолайсыздығынан кәсіптің тартылымдылығы жоғалады. Мақалада осы проблемаларды анықтау, жетілдіру, болдырмау және алдын-алу бойынша зерттеу жұмысы келтірілген.

Аннотация. Статья посвящена педагогической практике студентов. Многие студенты во время педагогической практики сталкиваются с реальными проблемами, такими как заполнение классного журнала, составление плана урока, выбор подходящей методики, отношения с коллективом и т.д. В статье приводятся исследования по этой очень важной и острой проблеме.

Abstract. The article is devoted to pedagogical practice of students. Many students are facing real problems in teaching practice, such as filling in a class magazine, drawing a lesson plan, the choice of a suitable method, the relationship with the team, etc. The article presents a study on this very important and sensitive issue.

Тірек сөздер: Педагогикалық практика, сауалнама, респондент, сараптама, зерттеу.

Ключевые слова: Педагогическая практика, анкета, респондент, анализ, исследование.

Keywords: Pedagogical practice, the questionnaire, the respondent, analysis, research.

ЖОО-да оқып жүрген студент үшін практиканың маңызы зор, әсіресе болашақ педагог мамандар үшін басты арена – мектеп. Студент-практиканттың мектеп жүйесіне сіңуі, ұжымды қабылдауы, оқушылармен қарым-қатынас түзуі, сыныпты игеруі, озық әдіс-тәсілдер мен ақпараттық құзіреттілігін ұтымды пайдалануы, теориялық білімін практикамен ұштастыруы, алғашқы кәсіби тәжірибе жинақтауы оның болашақ педагог болып қалыптасуының бірнеше ғана факторлары. Педагогикалық практика кезіндегі аталмыш факторлардың дұрыс қалыптаспауы студенттің өз мамандығына деген сүйіспеншілігін азайтып, екпінін төмендетеді. Осы ойды негізге алып ТарМПИ (Тараз мемлекеттік педагогикалық институты) жанынан 2015-16 оқу жылынан бастап «Мониторинг және педагогикалық зерттеулер» орталығы ашылды. Аталмыш орталық «Белсенді педагогикалық практи-

ка арқылы студентті кәсіпке бейімдеудің тиімді жолдары» атты кешенді зерттеу жұмысын жүргізді. Зерттеу жұмысының мақсаты:

1. Белсенді педагогикалық практиканың ұйымдастырылу және жүргізілу деңгейі;
2. Студент-практиканттардың педпрактикаға теориялық дайындығы;
3. Педпрактиканың маңыздылығы студент көзімен;
4. Педпрактика өтуге белгіленген мектеп пен басқа мекемелердің студент-практиканттарға деген қатынас деңгейі;
5. Бітіруші түлектердің былтырғы белсенді педпрактика туралы әсерлері;
6. 3 курс студенттерінің педпрактикаға дейінгі болжамдары;
7. 3 курс студенттерінің практика кезіндегі жетістіктері мен қиыншылықтары;

8. Педпрактикадан кейінгі әсерлер мен қорытындылау процесінің қыр-сыры;

9. 3-4 курс студенттерінің талап-тілектерін ескере отырып жасақталған және педпрактика жұмысын жандандыруға бағытталған ұсыныстар;

10. Медиа жоспар: жинақ шығару, мақалалар шығару.

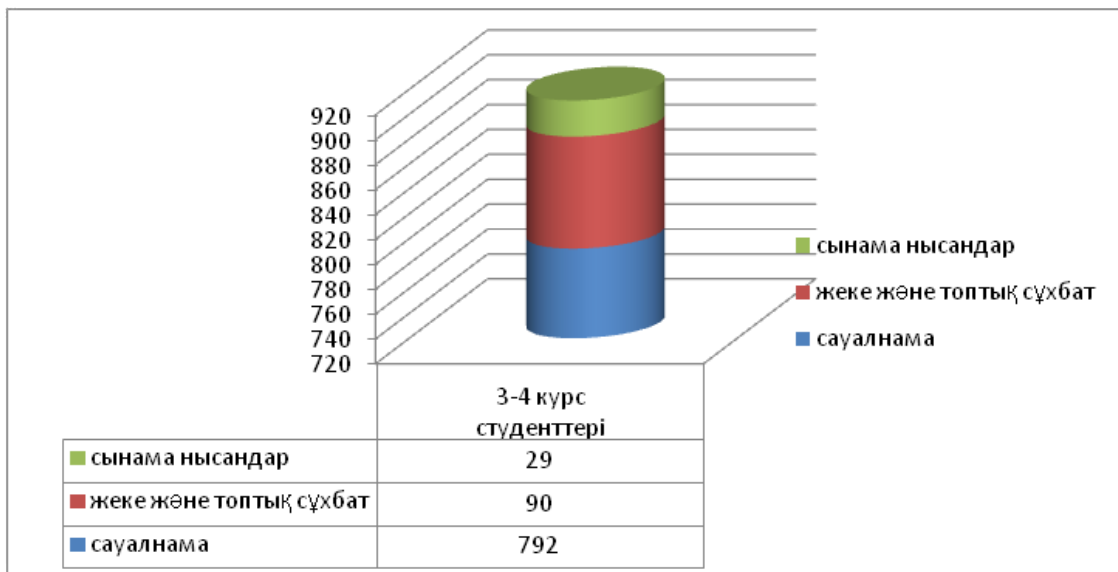
Педагогикалық зерттеу жұмысының әдістері: 4 курстар үшін 1 реттік, 3 курстар үшін 3 кезеңдік сауалнама, жеке және топтық сұхбаттар, бақылау, тиісті орындардан деректер жинау, корреляциялық анализ, салыстырмалы талдау, пайыздық талдау.

Бұл зерттеу жұмысы 6 айды қамтыды.

1 диаграммада көрсетілгендей 3 және

4 курс студенттерінен 792 рет сауалнама алынды, 90-ға жуық студенттермен оқытушылардан құралған респонденттерден жеке және топтық сұхбат алынып сараланды. Үш кезеңдік сауалнамадан өткен басты назардағы 124 респондетіміз 29 нысанда сынамадан өтті. Атап айтсақ, қалалық 13 орта мектеп, 6 балабақша, 3 мектеп-интернат, 1 балалар үйі, 1 Қазақстан психологтер ассоциациясының филиалы, 1 соқыр және нашар көретін балаларға арналған облыстық «Болашақ» арнайы мектебі, 4 аудандық орта мектеп.

1 диаграмма

Зерттеу ұзақ уақытты, оңтайлы әдістерді, тынымсыз еңбекті және ашықтық пен жариялымды талап етеді. Мұндағы мақсатымыз зерттеу жұмысының жүргізілу барысы және нәтижелерімен ең бірінші өз ұжымымыздың таныс болуы, жоспарға сәйкес жаңа оқу жылынан бастап еліміздегі 6 педагогикалық жоғары оқу орындары арасында тарату.

Қазіргі реформаланған білім беру жүйесі кемшіліктер мен олқылықтарды тығып, көрсетпеді құптамайды, керісінше, проблемаларды анықтап оның шешу жолдарын ашық түрде талқылауды ұнатады. Бүгінгі күн талабы ашықтық пен айқындық.

Бұл зерттеу жұмысының жүргізілуіне ТарМПИ-ның әрбір мүшесінің үлесі бар, сондықтан да ол біздің білім берудегі сапамыздың артуына айтарлықтай ықпал ете алады. Жалпы зерттеу жұмыстарының аз жүргізілуіне байланысты дағдылық және шынайылық жағынан кедергілер де аз емес, дегенмен қандай да бір реалды болжамдар, анығырақ картина бар. Бұл зерттеу жұмыстары қандай да бір балансқа, бірізділікке алып келеді деп сенеміз. Зерттеу деректер жинау, талдау, сапалық және сандық тәсілдер шеңберіндегі әрекеттер, сұхбаттар, ахуалды саралау, үлгілер құрастыру, материалдарды өңдеу сынды

ғылыми-зерттеудің әдістемелік тұстарын бере алады. Мазмұнда көрсетілген әрбір тақырып өзіндік жұмыс, шығармашылық ізденіс нәтижесі. Ғылыми-зерттеу жұмысы кезінде адасушылық пен қателіктер тым көп болды. Мұның өзі бізді көбірек ізденуімізге итермеледі, сонымен қатар, зерттеумен айналысып жүрген бірқатар жас ғалымдармен біріктірді. Тараз қаласындағы Назарбаев зияткерлік мектебінің жас ғалымдары арқылы Луи Коэн, Лауренсио Манион, Кит Моррисон сынды ғалымдардың редакциялық алқасынан шыққан және Давид Скотт пен Робин Учер сияқты авторлардың зерттеу саласындағы тың материалдарымен танысу мүмкін болды.

Зерттеу нәтижелері айқындағандай жоғарғы курс студенттерінің көпшілігі педагогикалық процестегі мақсат қою технологиясын жеткілікті білмейді. Олардың аналитикалық іскерліктері қалыпты дамымаған, сәйкесінше, ол оқушылармен қарым-қатынасқа түсуде өзінің кері ықпалын тигізеді. Атап айтсақ, балалармен алғашқы контактты қалыптастыру, сыныппен қарым-қатынасқа түсудегі оптималды стратегия мен тактиканы білмеуі, ситуациялардың өзгеруіне жылдам икемделе алмауы және оны басқарып игере алмауы, проблемалық міндеттерді шешуде стандартты емес тәсілдерді ойлап таба алмауы, сөйлеудегі қиындықтар, өзінің эмоционалдық сезімін бере алмау, бір рөлден екінші рөлге оңай ауыса алмауы, яғни әлеуметтік рөлдерді қажеттілікке байланысты өзгерте алмауы, жас мөлшерін есепке ала қатынасқа түсе алмауы, т.с.с. Осы аталған кедергілер жас мұғалімнің жемісті еңбек етуіне, оқыту мен тәрибиелеуді жоспарлау процесіне айтарлықтай теріс ықпал етеді. Бірақ біз бұл кедергілердің алдын ала аламыз, оның бірден-бір құралы – белсенді педагогикалық практика.

Зерттеу жұмысына деген дайындық жан-жақты әрі ұзақ ізденісті талап етті. Себебі ТарМПИ-да педагогикалық ғылыми-зерттеу жұмысымен айналысатын арнайы орталық болмаған. Сондықтан да біз қалай, кіммен, қашан және не арқылы

жұмыс істейміз деген сұрақтар аясында ізденістер жасадық. Мақсатқа жету үшін оны қалай қойған жөн, студенттің шынайы жауап беруі үшін сауалнама сұрақтарын барынша түсінікті, әрі нақты етіп қалай құрастыру керек деген сынды көп мәселелермен бетпе-бет келдік. Зерттеу қағидасы бойынша мәселелерді ашқан сайын олар жеңілденудің орнына керісінше күрделене түседі. Тақырып аясын анықтау кезіндегі жеңіл мәселелер қатарына жататын нысандардың қабаттары пайда болып, оларға үңіліп қарау, мұқият зерделеу қажеттілігі туындайды. Зерттеу нысаны анықталған кезден бастап студенттің педагогикалық практика туралы нақты ойын анықтау мақсатында оларға үш кезеңді сауалнама жүргізу идеясы пайда болды.

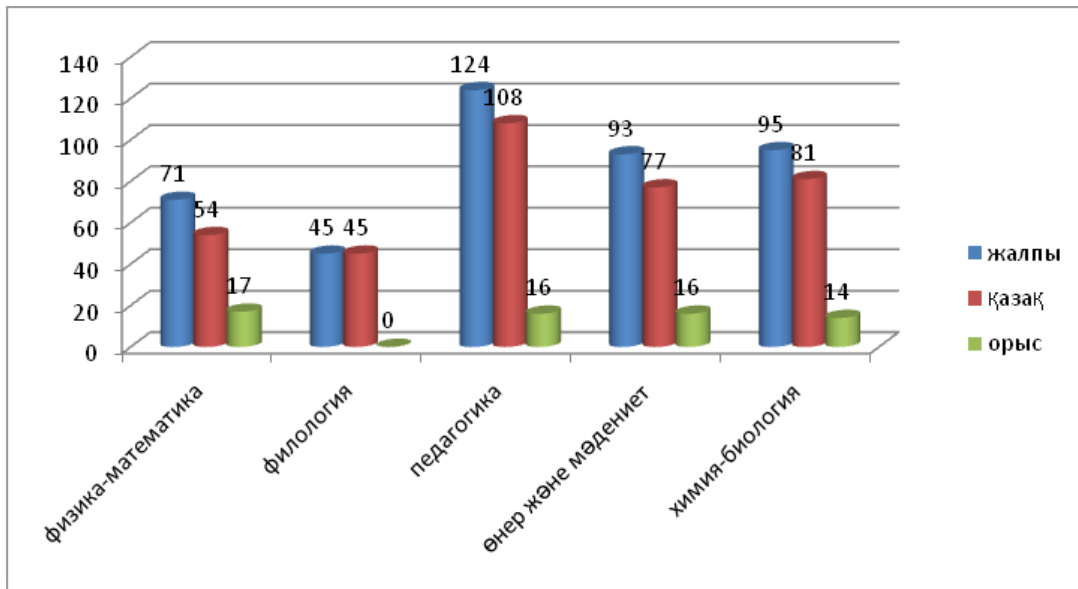
Бірінші «практикаға дейінгі» сауалнаманың мақсаты аясында студенттің белсенді педагогикалық практиканы қалай елестетіні, бұрынғы белсенді емес педагогикадан қалған тәжірибесі немесе жағымды-жағымсыз естеліктері, теориялық, психологиялық, эмоционалдық, әдістемелік дайындық деңгейлерін т.б. дағдыларын анықтау.

Екінші «практика үстіндегі» сауалнаманың мақсаты аталмыш дағдылардың практика барысында қалай жұмыс істеп жатқанын анықтау.

Үшінші «практикадан соң» сауалнаманың мақсаты әдепкі сауалнамаға түйіндеме жасау, олардан педагогикалық практика туралы толыққанды картина шығару. Бірақ толық картинаға тек 3 курстардың пікірі азшылық етуі мүмкін еді, сондықтан да біз институтымыздағы 4 курс студенттерінің әрбір мамандық бойынша 10-15 % сауалнама жүргізуді жөн көрдік.

Институтымыздағы статист мәлімдемесі бойынша 2015-2016 оқу жылында ТарМПИ-да 836 студент 4 курста оқиды. Сауалнамаға 5 факультеттен 428 респондент қатысты, жалпы алғанда ТарМПИ-дағы 4 курс студенттерінің 51,1% құрап отыр.

Жалпы 428 респонденттің 193-і өз пікірлерін білдіріп белсенділігін танытса,

40-тан астам студент бірін-бірі толықтай қайталаған, 191-і ешқандай пікір білдірмей қалыс қалған. Респонденттердің басым көпшілігі яғни 90 % жоғары педагогикалық практикаға теориялық тұрғыдан дайын, студенттік Ережемен жақсы таныс екендіктерін, студенттік күнделік, есеп, ашық сабақ жоспары, ғылыми және кәсіби бағдарды қалай орындау қажеттіліктерін толықтай орындай алатындарын көрсеткен. Жалпы пайыздық талдаманың нәтижесі жоғары, бірақ респонденттердің пікірлері бұл көрсеткішті дәлелдей алмайды. Пікірлер сараптамасында бірталай шешілмей тұрған мәселелердің ұштары көрінеді. Сондықтан да біз пікірлерді жеке сараптап, көтерілген мәселелерді бекіту мақсатында топтық сұхбат жүргізуді ұйғардық. Бұл тәсіл еуропалық зерттеулерде көп кездеседі. Осылайша әртүрлі мамандықтағы 4 курс студенттері арасында 30 топтық жұмыс жүргізілді. Әр топта 3-тен 7-ге дейін студенттер болды, демек максималды 210, минималды 90 студент аралығы қамтылды. Қамтылған студенттердің жалпы пікірлері бойынша белсенді педагогикалық практиканы өту аса тиімді, дәл осы педпрактика арқылы олардың болашақ кәсібіне деген сүйіспеншіліктері оянған немесе өз мамандығының

қызықты да қиындығы мол екенін түсінген. Сонымен бірге, педагогикалық практика арқылы мұғалім мамандығының тартымдылығы артқан, оны игерудегі білімнің, өзін-өзі ұстай білудің, жас жеткіншектердің психологиясын игерудің, дүниетанымының кең болу керектігін жақсы түсінген. Әрине, кемшіліктер де жоқ емес, оның бір қатары портфолиоға тікелей қатысты. Сауалнама нәтижесінде де портфолионың қаржылық жағынан тиімсіздігі, портфолионың көшірілетіні және оны өздеріне қайтарымайтындығы туралы пікірлер болған. Ауызша сұхбат кезінде дәл осы мәселелер тағы да көтеріліп, бұл мәселенің оңтайлы шешімін табу қажеттілігі орын алды.

Респонденттер пікірін тұжырымдап, портфолио мәселесін тереңірек зерттеу мақсатында институтымыздағы 22 бітіруші түлек шығаратын кафедра бойынша 76 портфолиоға сипаттамалық және салыстырмалық талдау жүргізілді. Нәтижесінде біршама кемшін тұстар анықталды. «Портфолио» сөзі итальян тілінен аударғанда «құжат толы папка» немесе «маман папкасы» деген аудармаға ие. Сондықтан да оның іші студент-практиканттың ең үздік жұмыстарына толы болуы тиіс және онда қандай да бір кемшіліктерге орын жоқ.

Нәтижесінде оңтайлы шешімге алып келетін бірқатар ұсыныстар берілді.

Идеямыздың және алға қойған мақсатымыздың қолжетімді болуы үшін 3 курс студенттерімен кездесіп, сауалнама алды немесе түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажеттілігі туындады. Бұл негізі зерттеу жұмысын одан сайын күрделендіру болатын, себебі әдетте, сауалнаманы респонденттерге тарату алдында ауызша немесе жазбаша формада рұқсат сұралады да, олар сауалнамаға жауап береді. Өкінішке орай, біздің қоғамда зерттеу жұмыстарына, сауалнамаларға шынайы жауап беру, олардың қоғамдық пікірді анықтайтын бірден-бір құрал екендігін түсіну дағдысы қалыптаспаған. Осындай маңыздылығы жоғары жайтты ескере отырып, біз сауалнама алмас бұрын студенттермен кездесіп, олармен топтық жұмыстар жүргізу арқылы зерттеу жұмысының маңыздылығын түсіндіру және олардан рұқсат алуды көздедік. Кездесу барысында студенттер тарапынан сұрақтар өте көп болды. Олардың басым көпшілігі шындықты айтудан жалтаратындықтарын жеткізді, оның басты себебі, салдарынан қорқу.

Алғашқы педагогикалық «практика алды» сауалнамада екі факультеттен 123 респондент қатысты. Респонденттердің 72,5% өздерінің педпрактикаға дайын екендігін айтады да, 44,3% педпрактиканың ең басты құжаты Ережемен таныс емес екендігін айтады. Өз пікірін білдірген респонденттер Ереженің мүлдем көрмегендерін, шын мәнінде де өз құқықтарын білмейтіндерін жазды.

Респонденттердің тең жартысы практика алдында өздерінің қандай әдіс-тәсілдерді қолданып сабақтар жүргізетінін ойластырмаған, яғни педагогикалық практикаға дайындықсыз бара жатыр дегенге саяды. Бұл да бір біздің студент-практиканттарымыздың педагогикалық практикаға деген селқостығын, сәйкесінше нәтиженің төмендігін білдіртеді. Әйтсе де респонденттердің басым көпшілігі болашақта өзінің жақсы мұғалім болатынына сенімді және 98,3% бұл ойдың бекуіне белсенді педагогикалық

практиканың үлесі мол екендігін мойындайды.

Респонденттердің «практика үсті», яғни педагогикалық практика өтіп жатқын мекемелеріне барып алу, мәселелерді жергілікті орында анықтау мақсаты болатын. Бұл екінші кезеңдегі сауалнамаға жоспарланған 124 респонденттің 121-і ат салысты, қатыса алмаған респонденттің бірі оқудан шығарылған болса, екеуі академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша шет елге оқуын жалғастыру мақсатында кеткен. Демек, біздің үшінші кезеңдік сауалнамада да респондент санының кемуі мүмкін деген болжам бар.

Респонденттердің 55,3% сабақ мақсатын оқушылар үшін қоятынын айтса, оқыту мақсатында 52,8% практикалық, 40,49% көрнекілікті тиімді тәсіл деп санайды екен. Өкінішке орай, 27,2% респондент оқушыны жақсы көру керектігін алға тартты. Бұл көрсеткіш туралы үлкен жұмыс істеу қажет, себебі мұғалім алдындағы оқушының физиологиялық ерекшелігіне, әлеуметтік жағдайына қарамастан жақсы көруі керек. Үлкен ықыласпен дайындалып махаббатпен берілмеген білім балаға сіңбейді. Осы сауал бойынша 47% респондент пәнін жақсы көру керек деген ұсынысты қолдаған. Бұл көрсеткіш респонденттердің жартысына жетуге жақын және ол дұрыс бағытта ойлайтындар қатарын көрсетіп отыр. Егер маман өз пәнін жақсы көрмесе, онда ол пәнді оқушыларға меңгертуге құлықсыз болады. Жаңашыл ойға жүгінсек, әрбір мұғалімнің меңгерген пәні оның сатқалы отырған тауары іспетті. Ол өз тауарын клиентке қаншалықты жақсы жағынан көрсетіп, оның сапасына басты назарын аударта білсе ғана, тауары тез сатылады, сәйкесінше ол мол байлыққа кенеледі.

Бірнеше нұсқа белгілеуге мүмкіндік беретін төртінші сауал нәтижеге бағытталған. Жауаптар ішіндегі ең басымдылық танытып 84,2% жинаған «мақсатқа жету» болатын, демек респонденттеріміз орындалу мүмкіндігі бар қолжетімді, нақты әрі айқын мақсат қоя алса, оған жетуге деген ұмтылысты жоғарғы көрсеткіш дәлелдеп

түр. Ең аз 16,5% көрсеткішке ие болған «білу мен істей алу әрекеттерінің сапасы» жауабы «Блум таксаномиясының» үшінші, әрі ең маңызды бөлігі алған білімді қолдана білу сатысына сәйкес келеді. Демек, біздің респонденттеріміз, дәл осы маңызды бөлікте өздерінің осалдықтарын білідіріп отыр, сондықтан да олар үшін бұл қажеттіліктің маңыздылығы төмен.

Респонденттеріміз сабақ өткізерде сынып артықшылығын ескеретіні хақ, бірақ бұл сауалнамада барлық көрсеткіштер теңдей үлеске тиесілі. Оның ішінде баланың жеке даралық қасиеті мен сыныптың дайындығы бірдей көрсеткіште. Осы сауалдың логикалық жалғасы «Сіздің сабақ өткізер кездегі бірінші мән беретін ерекшеліктеріңіз қандай?» деген сауалға 11 жауап ішінен үш ретке дейін белгі соғу мүмкіндігі берілген болатын. Нәтижесінде респонденттеріміздің 61,9% көңіл-күйдің жоғары болғанын қалағандықтан бірінші орынға шықты, 49,5% ұйымдастыру қабілетін екінші маңыздылыққа балаған, есесіне коммуникативтілік 4,1% жинап ең аз пайызға ие болды. Аз пайызға ие болғандар қатарында импровизация жасай алу қасиетім деген жауап та бар. Бұл жауаптар нәліктен аз пайызға ие болды, олардың терминдік сөздермен берілгендігі үшін бе, әлде шынымен де болашақ педагогтер үшін бұл қасиеттер аса маңызды емес пе деген заңды ой туындады. Осы ойды жетілдіру мақсатында 1-ші кезеңдік сауалнамадағы «Оқушы тарапынан қойылған оқыс сұраққа бірден жауап бере аламын деп ойлайсыз ба?» деген сұраққа жүгіндік. Онда респонденттеріміздің 53,2% иә десе, 39,5% жоқ деп жауап қатқан. Демек, респонденттеріміз айқындап отырғандай біздің студенттердің бойында импровизация жасай алау қасиеті кемдік етеді. Осыған орай, қисынды ойлауға үйрететін логика пәнін немесе педагогикасы аясындағы элективті пәндерді енгізу, жалпы студенттердің қисынды ойлауына, ұтқырылық танытуына көңіл бөлу керектігі анықталып отыр.

Төмен пайызға ие болған коммуникативтіліктің де өзіндік дәлелі бар. Бірінші кезеңдік сауалнама ішіндегі «Оқушылар-

ды бір көргеннен өзіңе баурап алатыныңа сенімдісің бе?» деген сұраққа 66,9% «иә» десе, 30,6% «жоқ» деп жауап берген. Демек, бұл проблеманың да қатты өткір болмаса да салмақты проблемалар қатарында екені анық.

Екінші кезеңдік сауалнама алу барысында біз мектептермен балабақшаларға, арнайы мекемелерге барып респонденттерімізбен сөйлестік. Олардың сауалнамдан тыс пікірлері де әр тарапты болды. Ережеде студент-практиканттың неше сағат мекемеде болуы керектігі анық көрсетілмегеніне байланысты оларды жолықтыру қиынға түсті. Осы мәселенің екінші жағы студент-практиканттардың тек өзіне бекітілген мұғалімнің пәніне ғана келіп тым көп артық уақыттарының қалуы оларды болашақ жұмысынан алыстады. Олар тек пәнмен шектеліп мектеп тынысы, ұжымдық ортаға бейімделу, ғылыми және кәсіби бағдардан тыс қалып жатады. Респонденттердің «практикадан кейінгі» сауалнама мақсаты педагогикалық практиканы қорытындылау және нәтижелі кезіндегі жағымды да жағымсыз тұстарын саралауға бағытталған болатын. Бұл үшінші кезеңдегі сауалнамаға жоспарланған 121 респонденттің 119-ы ат салысты, 2 респондент босануына байланысты қатыса алмаған. Сауалнаманың алғашқы сұрағы бойынша 69,7 % респондент белсенді педпрактикадан күткенім ақталды деп жауап берсе, 7,5 % ақталмағанын айтады. Бұл пайыздарды түйінді көрсеткіштер деп есепке алар болсақ, енді оның түйінін ары қарай тарқату үшін тиісті сұрақтар қойылды. Оның бірі әрі маңыздысы студент-практиканттың өзін-өзі бағалауы. Нәтижесінде, респонденттердің басым көпшілігі өз уақыттарын тиімді игере алмайтындықтары анықталды, бұл олқылық сабақты жоспарлау кезінде кететін қателік. Сабақ жоспары тым көп немесе аз болған жағдайда ол уақыт аясынан не шығып кетеді не жетпей қалады. Сондықтан да бұл мәселені шешу үшін белсенді педагогикалық практикаға баратын студенттерімізді сабақты жоспарлай алудан бастап үйретудің жаңа механизмі мен жүйесі керек. «Иә» мен «жоқ» жауаптарының

тең түсуіне себеп болып отырған екі дағдының бірі интербелсенді тақтаға байланысты болса, екіншісі сабақтың құрылымына қатысты болып отыр. Демек, әрбір бітіруші түлекке ие кафедралар кәсіби пән әдістемесінің сапасын жоғарылату үшін жаңа әдістерге жүгінгені абзал. Дұрыс құрастырылған механизм ғана олқылықтардың орнын толтыра алады.

Белсенді педагогикалық практика жұмысын жандардыру мақсатындағы жүргізілген «Белсенді педагогикалық практика арқылы студентерді кәсіпке бейімдеудің тиімді жолдарын анықтау» атты ғылыми-педагогикалық зерттеу жұмысын қорытындылай келе бірқатар ұсыныстар пайда болды. Осы ұсыныстар тиісті орындарда

тиісті қызметкерлермен талқыланып оны ары қарай жүзеге асыруға мақсатталған. Ұсыныстар институтымыздың декандары мен кафедра меңгерушілері және педагогикалық практикаға қатысты бөлімдер алдында талқыланды. Педпрактиканы оңтайландыру мақсатында арнайы макет жасалды. Ол макет программаланып таңдаулы бірнеше кафедрадан апробациядан өтеді деп жоспарлануда. Апробация нәтижесі оң болған жағдайда ол жалпыға бірдей етіп ендіріледі. Алдағы уақытта ПЖОО арасында тәжірибе бөлісу сағаттары жоспарлануда. Осы мақсатта өзімізден тыс 6 ПЖОО онлайн сауалнама жіберілді, қажеттілік деңгейі анықталған соң кезекті жұмыстар өз жалғасын табады деп сенеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Л. А. Щелкунова. *Проблемы профессиональной адаптации студентов на педагогической практике (Ярославский педагогический университет)*.
2. *Педагогическая диагностика в системе методической работы. МОУ ДПОС «Методический центр».* Пермский край. г. Краснокамск
3. *Researching education : data, methods and theory in educational enquiry/ David Scott and Robin Usher. – 2nd ed.*
4. *Cohen, Louis. Research methods in education/ Louis Cohen, Lawrence Manion, and Keith Morrison. – 5th ed*

**«ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛДІ ЕМЕС МЕКТЕПТЕРГЕ АРНАЛҒАН
«ҚАЗАҚ ТІЛІ» ПӘНІНІҢ ДЕҢГЕЙЛІК ОҚУЛЫҚТАРЫ МЕН ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК
КЕШЕНДЕРІН АПРОБАЦИЯДАН ӨТКІЗУДІҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК СЕМИНАР**

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ұйымдастыруымен 2016 жылғы 1 шілдеде «Оқыту қазақ тілді емес мектептерге арналған «Қазақ тілі» пәнінің деңгейлік оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендерін апробациядан өткізудің қорытындысы туралы» республикалық ғылыми-әдістемелік семинар өткізілді.

Республикалық семинардың жұмысына ҚР Білім және ғылым министрлігінің, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, «Оқулық» республикалық ғылыми-практикалық орталығының, Ұлттық тестілеу орталығының, облыстардың, Астана және Алматы қалалары білім басқармаларының өкілдері, әдістемелік кабинеттердің әдіскерлері мен эксперименттік мектептің мұғалімдері, «Study Inn» білім беру консалтингісі «Көкжиек - Горизонт» баспасының мамандары қатысты.

Сонымен қатар, семинар жұмысына педагогика ғылымдарының докторы, профессор Оразбаева Фаузия Шамсиқызы бастаған бір топ оқулық авторлары қатысты.

Семинарды Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті Ж.О.Жылбаев кіріспе сөз сөйлеп ашып, семинардың күн тәртібіндегі мәселердің маңыздылығына тоқталып, семинар жұмысына сәттілік тіледі.

Республикалық ғылыми-әдістемелік семинарда оқыту қазақ тілді емес мектептердің 1-11-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінің деңгейлік оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендерін апробациядан өткізу қорытындысы талқыланды.

Семинар барысында Солтүстік Қазақстан облысы Білім басқармасының басшысы Ш.Т. Каринова, Қостанай облысы білім басқармасының басшысы Б.Б.Даумова, Алматы облысы білім басқармасы басшысының орынбасары М.Т. Омарова, «Оқулық» ғылыми-практикалық орталығы директорының орынбасары С.Қ. Омаров және т.б. әдіскерлер мен ұстаздар баяндама жасап өз ойларын ортаға салды.

Семинардың екінші бөлімінде әдіскерлер мен мектеп мұғалімдері оқулық авторларының дәрісіне қатысты.

Семинардың қорытындысы бойынша ұсынымдама қабылданып, апробация барысына белсенді қатысқан ұстаздар марапатталды.

**РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ СЕМИНАР
«ИТОГИ АПРОБАЦИИ УРОВНЕВЫХ УЧЕБНИКОВ И УМК ПО ПРЕДМЕТУ
«КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК» ДЛЯ ШКОЛ С НЕКАЗАХСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ»**

1 июля 2016 года Национальной академией образования имени И.Алтынсарина был организован и проведен Республиканский научно-методический семинар «Итоги апробации уровневых учебников и УМК по предмету «Қазақ тілі» для школ с неказахским языком обучения».

предмету «Қазақ тілі» для 1-11 классов школ с неказахским языком обучения.

В ходе семинара выступили: начальник областного управления образования Северо-Казахстанской области Каринова Ш.Т., начальник областного управления образования Костанайской области Даумова Б.Б., заместитель начальника управления образования Алматинской области Омарова М.Т., заместитель директора Республиканского научно-практического центра

В работе семинара приняли участие представители министерства образования и науки РК, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Республиканского научно-практического центра «Учебник», Национального центра тестирования, сотрудники издательства «Көкжиек – Горизонт» образовательного консалтинга «Study Inn», сотрудники управлений образования областей, г. Астаны и Алматы, методисты, учителя-предметники, работающие в экспериментальных классах.

В работе семинара также приняла участие группа авторов под руководством доктора педагогических наук, профессора Оразбаевой Фаузии Шамсиевны.

Открывая семинар со вступительным словом, президент Национальной академии образования имени И.Алтынсарина Жилбаев Ж.О. подчеркнул значимость вопросов повестки дня и пожелал успешного проведения семинара.

На Республиканском научно-методическом семинаре были обсуждены итоги апробации уровневых учебников и УМК по

«Учебник» Омаров С.К., а также методисты и учителя, работающие в экспериментальных классах.

Во второй части семинара методисты и заместители директоров школ по учебно-воспитательной работе, учителя-практики прослушали лекции авторов уровневых учебников по предмету «Казахский язык».

По итогам работы семинара были приняты рекомендации. По итогам апробации уровневых учебников и УМК была проведена церемония награждения учителей экспериментальных школ.

- А.А. Абильдина** - техника ғылымдарының магистрі, ҚазГЮУ Университетінің аға оқытушысы, Астана қ.
- Ақжүнісова Г.Ш.** - орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, П.Кориенко атындағы қосымша білім мектеп-орталығы, Топар к., Қарағанды облысы
- Бахтинова Э.Т.** - Математика және математиканы оқыту әдістемесі кафедрасының оқытушысы, Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Семей қ.
- Жакишева Ж.К.** - М.Жұмабаев атындағы №39 гимназияның қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, Қарағанды қ.
- Жакишева М.К.** - Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының аға ғылыми қызметкері, Астана қ.
- Жалмағамбетова Б.Ч.** - п.ғ.к., «Павлодар облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты» «Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» акционерлік қоғамы филиалының директоры, Павлодар қ.
- Жасағанбергенова Б.И.** - №6 гимназия директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары, Ақтөбе облысы, Хромтау қ.
- Жолымбаев О.М.** - ф.-м.ғ.к., доцент, Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Семей қ.
- Жунусова Ж.Қ.** - техника ғылымдарының магистрі, ҚазГЮУ Университетінің аға оқытушысы, Астана қ.
- Заречная О.П.** - «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Павлодар облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының бас маманы, Павлодар қ.
- Қасымова Н.Е.** - өзін-өзі тану пәнінің мұғалімі, №264 мектеп-лицей, Қызылорда қ.
- Михалев Р.К.** - Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының аға ғылыми қызметкері, Астана қ.
- Мұратбеков А.Т.** - Педагогика және психология кафедрасының магистранты, Абай Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті, Көкшетау қ.
- Нұрадин Г.Б.** - философ.ғ.к., қауымдастырылған профессор (доцент), Тараз мемлекеттік педагогикалық институты, Мониторинг және педагогикалық зерттеулер орталығының жетекшісі, Тараз қ.
- Нұрғалиев Н.У.** - биология магистрі, Алматы қаласы химия-биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі, Алматы қ.
- Нұрсұлтанова Г.Қ.** - Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Семей қ.
- Рыжкова Л.В.** - «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Павлодар облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының бас маманы, Павлодар қ.
- Саипов А.А.** - п.ғ.д., Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің жаратылыстану ғылымдары факультетінің профессоры, Астана қ.
- Смағұл А.Т.** - №4 облыстық дарынды балаларға арналған мектеп-интернатының тарих пәні мұғалімі, Қызылорда қ.
- Тайболдина Қ.Р.** - Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, Семей қ.

- А. А. Абильдина** - магистр технических наук, старший преподаватель Университета КазГЮУ, г. Астана
- Г. Ш. Акжунусова** - учитель русского языка и литературы, школа-центр дополнительного образования им. П. Корниенко, п. Топар, Карагандинская область
- Бахтинова Э.Т.** - преподаватель кафедры «Математики и методики преподавания математики», Государственный университет имени Шакарима города Семей,
- Жасаганбергенова Б.И.** - заместитель директора по воспитательной работе гимназии №6, Актюбинская область, г. Хромтау
- Жакишева М.К.** - старший научный сотрудник Национальной академии образования им. И. Алтынсарина, г. Астана
- Жакишева Ж.К.** - учитель казахского языка и литературы, гимназия №39 им. М. Жумабаева, г. Караганды
- Жалмагамбетова Б.Ч.** - к.п.н., директор филиала АО НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по Павлодарской области, г. Павлодар
- Жолымбаев О.М.** - к.ф.-м.н., доцент, Государственный университет имени Шакарима города Семей
- Жунусова Ж.К.** - магистр технических наук, старший преподаватель Университета КазГЮУ, г. Астана
- Заречная О.П.** - главный специалист филиала АО НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по Павлодарской области, г. Павлодар
- Касымова Н.Е.** - учитель самопознания, школа-лицей №264, г. Кызылорда
- Михалев Р.К.** - старший научный сотрудник лаборатории естественно-математического образования Национальной академии образования им. И. Алтынсарина, г. Астана
- Муратбеков А.Т.** - магистрант кафедры педагогики и психологии, Кокшетауский университет имени Абая Мырзахметова, г. Кокшетау
- Нурадин Г.Б.** - к. философ. н., ассоциированный профессор (доцент), Таразский государственный педагогический институт, руководитель центра «Мониторинга и педагогических исследований», г. Тараз
- Нургалиев Н.У.** - магистр биологии, Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления г. Алматы
- Нурсултанова Г.К.** - Государственный университет имени Шакарима города Семей
- Рыжкова Л.В.** - главный специалист филиала АО НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по Павлодарской области, г. Палодар
- Саипов А.А.** - д.п.н., профессор факультета естественных наук Евразийского Национального университета им. Л. Н. Гумилева, г. Астана
- Смагул А.Т.** - учитель истории областной школы-интерната для одаренных детей №4, г. Кызылорда
- Тайболдина К.Р.** - Государственный университет имени Шакарима города Семей

1. Басылымдарға қазақ, орыс және шетел тілдерінде педагогикалық бағытта жазылған мақалалар қабылданады. Шетел тілінде жазылған мақалаларды жариялау жағдайында, нотариус арқылы расталған, мәтіннің қазақ немесе орыс тіліндегі аудармасы қоса беріледі. Қолжазбаны автор мұқият тексеріп, редакциялап шығуы тиіс.

2. Ғылыми дәрежесі жоқ авторлардың мақалаларына ғылым докторының немесе кандидатының, философияның PhD докторының рецензиясы қоса берілуі тиіс.

3. Компьютерде терілген қолжазба мақалалар 1 данада, жол аралығы бір интервал, парақтың бір жақ бетіне басылған, парақтың жол жиегі: сол жағы - 30 мм., оң жағы – 15 мм., үстіңгі және астыңғы жолағы – 20 мм. және «Windows үшін Word 7,0 (97. 2000)» мәтіндік редакторында электрондық нұсқада қабылданады.

4. Қолжазбаның көлемі (кестелерді, әдебиеттер тізімін, суреттердің жазбаларын, суреттерді қосқанда) **3 беттен** кем болмауы және **10 беттен** аспауы тиіс.

5. Суреттер көлемі мақаланың 1/4 көлемінен аспауы тиіс.

6. Мақала қатаң түрде келесі **ережелерге** сәйкес ресімделуі керек:

- әмбебап ондық жіктеме кестесі бойынша **ӘОЖ**;

- **мақала атауы** мақаланың мазмұнын нақты ашуы тиіс және 8-10 сөзден аспауы керек; техникалық параметрлері: кегль – 14-пункт, қаріп түрі – **Times New Roman** бас әріппен, қалың шрифтпен, азат жол ортаға дәл келтірілуі тиіс;

- **автор(лар)дың аты-жөн(дер)і**, сондай-ақ **мекемелердің толық атауы** келесі техникалық параметрлерге сәйкес келуі керек: кегль – 14-пункт, қаріп түрі – Arial, азат жол ортаға дәл келтірілуі тиіс;

- **андапта** кіріспе сөздерді қамтымай, мақаланың басты ақпаратынан түйін беруі тиіс, көлемі 15 қатардан аспауы керек, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде келесі параметрлерге сәйкес жазылуы қажет: кегль – 12-пункт, қазақ тілі үшін қаріп түрі – KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдері үшін қаріп түрі – Times New Roman, оң жақ-сол жақ шегінісі – 1 см., жол аралығы бір интервал;

- **тірек сөздер (8-10 сөзден аспауы керек)**: қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде, кегль – 12-пункт, қазақ тілі үшін қаріп түрі – KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдері үшін қаріп түрі – Times New Roman, оң жақ-сол жақ шегінісі – 1 см., жол аралығы бір интервал;

- **мақала мәтіні**: кегль – 14-пункт, қазақ тіліндегі мақалалар үшін қаріп түрі – KZ Times New Roman, орыс, ағылшын және неміс тілдеріндегі мәтіндер үшін қаріп түрі – Times New Roman, жол аралығы бір жарым интервал;

- мақала **кіріспеден** басталады, онда тақырыптың өзектілігі қысқа, ықшам әрі нақты көрсетіледі, ғылымилығы (міндеттері) тұжырымдалады;

- мақала негізгі **қорытындымен** тұжырымдалады, онда кіріспеден қозғалған мәселеге нақты жауап болуы тиіс;

- **мақаладағы сілтемелер және/немесе пайдаланылған әдебиеттер** 2003 жылғы МЕМСТ 7.1-тармағы бойынша ресімделуі тиіс. Библиографиялық жазба, библиографиялық сипаты. Құрастырудың жалпы талаптары мен ережесі (2003 жылғы МЕМСТ 7.1-тармағы, стандарттау, метрология және сертификаттау жөніндегі Мемлекетаралық Кеңес қабылдаған). Жұмыстардың тізімі оларды мәтінде ескеру тәртібімен ұсынылады. Барлық сілтемелер түпнұсқа тілінде көрсетіледі (латын қарпін пайдаланбайтын жапон, қытай және басқа тілдердегі атаулар орыс тіліндегі транскрипциясымен жазылады. Ең алдымен қазақ тіліндегі, содан соң орыс тіліндегі және әліпбилері туыстас (украин, болгар және т.б.) тілдердің, келесі кезекте латын әліпбиімен берілген еңбектер көрсетіледі. Қолжазбадағы сілтемелер мен ескертулер реттік нөмірмен белгіленеді және төрт бұрышты жақшаларға алынады;

- мәтіндегі **кестелер** сілтемелерден соң орналастырылады, мәтінде оларды ескеру тәртібімен нөмірленеді, әр кестенің өз тақырыбы, атауы болуы тиіс. Диаграммалар мен графиктер кестені қайталамауы тиіс. Кестелердегі материалдар мәтінге қосымша мәліметсіз түсінікті болуы тиіс. Кестеде пайдаланылған барлық қысқартулар кестенің астында орналастырылған ескертуде анық берілуі қажет;

- **суреттер** TIFF (*.TIF) немесе JPG форматында (Word-қа орналастырудың қажеті жоқ) жеке файлмен ұсынылады. Әр суретке мәтінде бір сілтеме болуы тиіс, суреттер реттік нөмірмен белгіленеді, суреттердің астындағы жазбалары толық ақпаратты қамтуы тиіс;

- қысқартулардың тек жалпы қабылданған нұсқаларына ғана рұқсат етіледі – өлшемдердің, физикалық, химиялық және математикалық шамалар мен терминдердің және т.б. атаулары;

- Математикалық формулалар Microsoft Equation ретінде терілуі тиіс (әр формула – бір объект).

7. Редакция мақалаға әдеби және стилистикалық өңдеу жүргізбейді. Қолжазба авторларға қайтарылмайды. Жоғарыда көрсетілген талаптарға сәйкес ресімделмеген мақалалар журнал бетіне жарияланбайды.

8. Мақала қолжазбасын және электронды нұсқасын келесі мекенжай бойынша жолдауларыңызға болады: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қ., Орынбор к-сі, 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат, каб. 1507. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.

9. **Байланыс тел:** 8 (7172) 57-66-49

E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

// жазылу индексі 75754

10. **Автор туралы мәліметтер бөлек бетте** (қағазды және электронды нұсқада) жазылады:

- толық Т.А.Ә., ғылыми дәрежесі және ғылыми атағы, жұмыс орны (журналдың «Біздің авторлар» бөлімінде жариялау үшін);

- толық пошталық мекенжайы, қызметтік және үй телефондарының нөмірлері, E-mail (редакцияның авторлармен байланысуы үшін, электронды мекенжай журналға жарияланбайды);

- мақала атауы және автор(лар)дың аты-жөн(дер)і қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жазылуы тиіс («Мазмұны» үшін).

ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ

1. К публикациям принимаются **статьи** на казахском, русском, иностранных языках. В случаях, когда статьи публикуются на иностранном языке, прилагается нотариально заверенный текст перевода на казахский или русский язык. Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами.

2. Статьи авторов, не имеющих ученой степени, должны сопровождаться **рецензией** доктора или кандидата наук, или доктора философии PhD.

3. Рукописи статей принимаются в 1 экземпляре, набранных на компьютере, напечатанных на одной стороне листа с одинарным межстрочным интервалом, поля: левое - 30 мм, правое - 15 мм, верхнее - 20 мм, нижнее - 20 мм, а также электронный вариант со всеми материалами в текстовом редакторе «Word 7,0 (97, 2000) для Windows».

4. **Объем рукописи** (включая таблицы, список литературы, подписи к рисункам, рисунки) не должен превышать 10 страниц.

5. **Объем рисунков** не должен превышать 1/4 объема статьи.

6. Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими **правилами**:

- **УДК** по таблицам универсальной десятичной классификации;
- **заглавие статьи** должно точно отражать содержание статьи и состоять из не более 8-10 значащих слов; технические параметры: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, заглавные, жирные, абзац центрованный;

- **инициалы и фамилия(-и) автора(-ов)**, а также полное **название учреждения** должны соответствовать следующим техническим параметрам: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Arial, абзац центрованный;

- **аннотация** должна быть лишена вводных фраз, содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 15 строк, выполняться на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman (для русского, английского и немецкого языков), KZ Times New Roman (для казахского языка), курсив, отступ слева-справа - 1 см, межстрочный интервал - одинарный;

- **ключевые слова (не более 8-9 слов)**: на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman (для русского, английского и немецкого языков), KZ Times New Roman (для казахского языка), курсив, отступ слева-справа - 1 см, межстрочный интервал - одинарный;

- **текст статьи**: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, межстрочный интервал - полуторный;

- статья начинается с **введения**, в котором очень кратко, сжато и лаконично отражается обоснование актуальности темы, формулировка научной проблемы (задачи);

- статья завершается формулировкой основного **вывода**, которая должна содержать конкретный ответ на вопрос, поставленный во введении;

- **пристатейные ссылки и/или списки пристатейной литературы** следует оформлять по ГОСТ 7.1 - 2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления (ГОСТ 7.1 - 2003 Принят Межгосударственным Советом по стандартизации, метрологии и сертификации (протокол № 12 от 2 июля 2003 г.). Список работ представляется в порядке упоминания их в тексте. Все ссылки даются на языке оригинала (названия на японском, китайском и других языках, использующих нелатинский шрифт, пишутся в русской транскрипции). Сначала приводится список работ на казахском, русском языке и на языках с близким алфавитом (украинский, болгарский и др.), а затем - работы на языках с латинским алфавитом.

Ссылки и примечания в рукописи обозначаются сквозной нумерацией и заключаются в квадратные скобки;

- **таблицы** помещаются после ссылки в тексте, нумеруются в порядке упоминания их в тексте, каждая таблица имеет свой заголовок. Диаграммы и графики не должны дублировать таблицы. Материал таблиц должен быть понятен без дополнительного обращения к тексту. Все сокращения, использованные в таблице, должны быть пояснены в Примечании, расположенном под ней;

- **рисунки** (только черно-белые) представляются отдельными файлами с расширением TIFF (*.TIF), или JPG (не встраивать в Word). На каждый рисунок должна быть одна ссылка в тексте, нумерация у рисунков - сквозная, подписи к рисункам должны содержать достаточно полную информацию;

- **сокращения** разрешаются применять только общепринятые - названия мер, физических, химических и математических величин и терминов и т. п.;

- **математические формулы** должны быть набраны как Microsoft Equation (каждая формула - один объект).

7. Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи. Рукописи не возвращаются. Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются.

8. Рукопись и электронный вариант с материалами следует направлять **по адресу**: 010000, Республика Казахстан, г. Астана, ул. Орынбор, 4, БЦ «Алтын Орда», 15-этаж, каб. 1507. Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина.

9. Контакты:

Тел. (8 7172) 57 66 49

Е-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

// подписной индекс 75754

10. На отдельной странице (в бумажном и электронном варианте) приводятся сведения об авторе: - Ф.И.О. полностью, ученая степень и ученое звание, место работы (для публикации в разделе «Наши авторы»);

- полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, Е-mail (для связи редакции с авторами, не публикуются);

- название статьи и фамилия (-и) автора (-ов) на казахском, русском и английском языках (для «Содержания»).

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Ж.О. Жилбаев - к.п.н., президент НАО им. И.Алтынсарина, МОН РК

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

М.Е. Мукатова - к.п.н., доцент, вице-президент НАО им. И.Алтынсарина

А.М. Мамырханова - к.и.н, доцент, ученый секретарь НАО им. И.Алтынсарина

Ж.Ж. Наурызбай - д.п.н, профессор, зав. отделом воспитания и этнокультуры НАО им. И.Алтынсарина

Г.Д. Баубекова - д.п.н, профессор, главный научный сотрудник отдела воспитания и этнокультуры НАО им. И.Алтынсарина

Д.П. Кожамжарова - д.п.н., профессор, ректор Таразского педагогического института

Л.А. Худенко - д.п.н., доцент, заместитель директора научно-исследовательского института «Национальный институт образования» Министерства образования Республики Беларусь

В.Н. Скворцов - д.э.н., профессор, ректор Ленинградского государственного университета имени А. С. Пушкина (РФ)

Л.В. Моисеева - д.п.н., профессор, зав. кафедрой Уральского государственного педагогического университета, г.Екатеринбург (РФ)

С.Ж. Пралиев - д.п.н., профессор, ректор КазНПУ им. Абая

М.Н. Сарыбеков - д.п.н., профессор, ректор ТарГУ им. М.Х. Дулати

Б.А. Жетписбаева - д. п. н., профессор, декан факультета иностранных языков КарГУ им.Е.А.Букетова

Л.С. Сырымбетова - к.п.н, директор центра научных исследований НАО им. И.Алтынсарина

Г.С. Кудайберген - директор центра развития малокомплектных школ НАО им. И.Алтынсарина

Редактор - Кусаинов О.А.

Корректор - Мухатаева Б.М.

Корректор - Жакишева М.К.

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ОБУЧЕНИЯ

Р.К. Михалев, А.А. Саипов
Краеведение в учебно-воспитательном процессе: традиции и инновации.....3

Г.Ш. Акжунусова
Обособленные и необособленные обстоятельства.....9

Н.У. Нурғалиев
Новый формат расписания уроков.....12

А.А. Абильдина
Развитие критического мышления студентов через педагогические технологии.....15

М.К. Жакишева, Ж.К. Жакишева
Компетентностные подходы в условиях 12-летнего образования.....21

Ж.К. Жунусова, А.А. Абильдина
Сервисы Google – современная образовательная среда для совместной деятельности.....26

О.М. Жолымбаев, Э.Т. Бахтинова, Г.Қ. Нурсултанова, Қ.Р. Тайболдина
Формирование преемственности содержания вероятности и статистики в школьном курсе математики.....29

Д.Адайр, Ж.Бакенов, М.Джегер
Рамки критического мышления в учебном процессе.....33

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ВОСПИТАНИЯ

Б.И. Жасаганбергенова
Национальная идея «Мәңгілік Ел» – основа духовно-нравственного воспитания в школе.....37

А.Т. Смагул
Ценности «Мәңгілік Ел» – в инновационном опыте.....41

Н.Е. Қасымова
Роль учителя в воспитании духовно-нравственной личности.....47

Учредитель:

РГКП «Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина»
 Министерства образования и науки Республики Казахстан.
 Журнал издается с мая 2000 года.
 Периодичность 1 раз в 3 месяца.
 Поставлен на учет Министерством культуры и информации РК.
 Свидетельство № 9838-ж от 30.12.2008 г.

Уважаемые читатели и авторы!

Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции.

Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы.

Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции.

Наш адрес:

01000, г. Астана,
 ул. Орынбор, 4,
 БЦ “Алтын Орда”, офис 1500.
 тел.: 8 (7172) 57-66-49

E-mail: bilim-edu.2003@mail.ru

Подписано в печать 29.08.2016 г.
 усл.печ.л. - 4,75. Печать RISO.

Тираж - 305 экз.

Отпечатано
 в издательском центре
 НАО им. И. Алтынсарина.

МЕТОДИЧЕСКАЯ ШКОЛА

А.Т. Мұратбеков
 Организация и совершенствование аттестации педагогических кадров на основе зарубежного опыта.....52
Б.Ч. Жалмагамбетова,
О.П. Заречная, Л.В. Рыжкова
 О технологии технологичном подходе в СПК.....55

НАУЧНЫЙ ПОИСК

Г.Б. Нурадин
 Определение эффективных путей для адаптации студентов к профессии через активную педагогическую практику: педагогическое исследование.....64

КОНФЕРЕНЦИИ, ФОРУМЫ, СЕМИНАРЫ

Республиканский научно-методический семинар «Итоги апробации уровневых учебников и УМК по предмету «Казахский язык» для школ с неказахским языком обучения» (1 июля 2016 г., г.Астана).....72

НАШИ АВТОРЫ.....74
 ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ.....76

CONTENT

THEORY AND PRACTICE OF TEACHING

<i>R.K. Mikhalev, A.A. Saipov</i> Regional study of educational processes: traditions and innovations.....	3
<i>G.Sh. Akzhunusova</i> Apart and segregated circumstances.....	9
<i>N.U. Nurgaliyev</i> <i>A new format of lesson timetable</i>	12
<i>A.A. Abildina</i> Development of critical thinking of students through the educational technology.....	15
<i>M.K. Zhakishева, Zh.K. Zhakishева</i> Competence approach in a 12-year education.....	21
<i>Zh. K. Zhunussova, A.A. Abildina</i> Google – a modern educational environment for joint activities.....	26
<i>O.M. Zholymbaev, E.T. Bahtinova, G.K. Nursultanova, K.R. Tayboldina</i> Formation of the continuity of the content of probability and statistics in the school course of mathematics.....	29
<i>D. Adair, Zh. Bakenov, M. Jaeger</i> A critical thinking framework across the curriculum.....	33

THEORY AND PRACTICE OF EDUCATION

<i>B.I. Zhasaganbergenova</i> The National idea “Mangilik El” – the foundation of spiritual and moral education in school.....	37
<i>A.T. Smagul</i> <i>The “Mangilik El” values in the innovative experience</i>	41
<i>N.E. Kasymova</i> The role of teachers in the education of spiritual and moral personality.....	47

METHODOLOGICAL SCHOOL

<i>A.T. Muratbekov</i> Organization and improvement of qualification of teaching staff on the basis of foreign experience.....	52
<i>B.Ch. Zhalmagambetova, O.P. Zarechnaya, L.V. Ryzhkova</i> On the technology and technological approach in the professional development system.....	55

RESEARCH

<i>G.B. Nuradin</i> Determination of the effective ways for students to adapt to the profession through active pedagogical practice: pedagogical research.....	64
--	----

CONFERENCES, FORUMS, SEMINARS

<i>Republican scientific-methodical seminar «The results of the testing of level of textbooks and teaching materials on the subject of «Kazakh language» for schools with non-Kazakh language learning» (July 1, 2016, Astana)</i>	72
--	----

OUR AUTHORS.....	74
RULES FOR AUTHORS.....	76